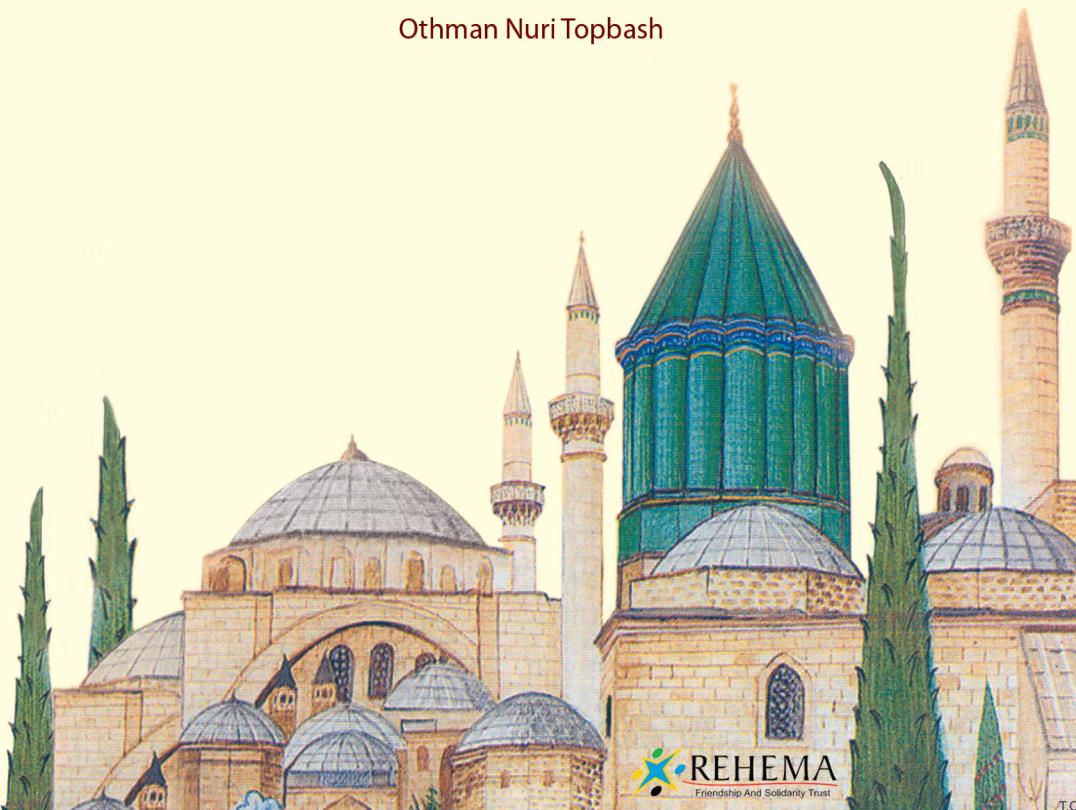

Kutoka Katika Bustani Nzuri Ya Mathnawi

SIMULIZI YA FILIMBI YA MWANZI

Othman Nuri Topbash

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ISTANBUL - 1435 / 2014

Kutoka katika bustani nzuri ya Mathnawi

SIMULIZI YA FILIMBI YA MWANZI

(*Safari ya Mwanadamu Katika
Kuikamilisha Nafsi Yake*)

Othman Nuri TOPBASH

As-Salaam Islamic Center
Plot 354 Mbezi Beach, Makonde, Dar Es Salaam - Tanzania
Cell: +255 254 734 362,
Email: aic2013@gmail.com

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kutolesha sehemu yoyote ya toleo hili, kuitunza katika mfumo utakaowezesha kunakiliwa au kukisambaza katika aina au namna yoyote ile, iwe elektroniki, kuchapa, kunakilisha, kurekodi au vinginevyo bila kupata ruhusa kutoka kwa mwenye haki miliki.

ISBN: 978-9944-83-667-8

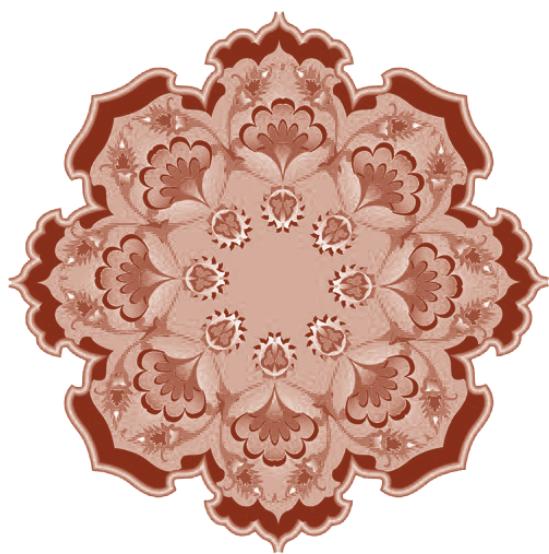
Mwandishi:	Othman Nuri Topbash
Msimamizi Mkuu:	Abdi Mohamed Adam
Mfasiri:	Ibrahimu H. Kabuga
Mhariri:	Mohamed M. Potea
Msanifu jalada:	Altinoluk Graphics
Kupangiliwa vizuri na:	Sarkhan Isgandarov
	Nijat Garibov

YALIYOMO

Utangulizi.....	9
Simulizi Ya Nai Ndani Ya Mathnawi.....	13
Mwangwi Wa Kiroho Wa Mtu Aliyekamilika Kwa Mujibu Wa Mathnawi	19
Lalamiko La Filimbi Ya Mwanzi.....	33
Misingi Ya Urafiki Ndani Ya Mathnawi.....	43
Ukweli Wa Urafiki	63
Upendo Wa Milele Na Nuru Ya Muhammad (s.a.w) Ndani Ya Mathnawi.....	75
Shauku Ya Milele Ya Mapenzi Na Nuru Ya Muhammad (s.a.w)	91
Maadili Na Tabia Za Kinabii NdaniYa Mathnawi.....	99
Tabia Za Mtume (s.a.w)	113
Usiumize Wala Usiudhiwe I.....	125
Usiumize Wala Usiumizwe II	141
Ubaya Wa Kiburi Ndani Ya Mathnawi.....	153
Kutatanishwa Na Kiburi.....	169

Utangulizi

UTANGULIZI

Tunaishi katika kipindi cha kuthamini mali na pesa, katika zama hizi watu wanahangaikia mno matamanio yao ya kimwili kuliko wakati wowote ule. Kwa bahati mbaya, kila kitu kinathaminiwa na kupimwa kulingana na manufaa yake ya kimaada; hivyo basi kuna hitajio kubwa la kuyatazama matukio kupitia dirisha la moyo pamoja na macho ya hekima. Ili kufanya hivyo, tunatakiwa tuvisome kwa umakini mkubwa vitabu na kazi za Masuffi mbalimbali kama vile Bahauddin Naqshband, Jalaluddin Rumi, Abdulqadir Jailani na wengineo.

Siku za nyuma tuliwahi kuandika kitabu tulichokipa jina la “Kutoka katika Bustani ya Mathnawi, Machozi ya moyo” ikiwa ni uchanganuzi wa sura kadhaa kutoka katika kitabu cha Mathnawi ili tuweze kunufaika na urithi mkubwa wa kiroho wa Jalaladdin Rumi. Alhamdulillah, kitabu hiki kiliwavutia sana Waislamu ambao walikisifu sana na kunufaika nacho. Kitabu hicho kilithibitisha kuwa utatuzi wa matatizo kwa njia na mbinu zilizotumiwa na Masuffi bado ni wenyе kufaa mno katika ulimwengu wa sasa. Hivyo ili tuweze kufaidika na pumzi za uamsho za Rumi, tumewapatia wasomaji *Birika lingine la Maji* kutoka katika bahari hiyo ya Rumi.

Tunasisitiza kwa mara nyingine kuwa Rumi sio muhimu kwa taifa fulani tu, bali ni chimbuko muhimu la nuru kwa mataifa yote ya ulimwengu. Vitabu vyake ni bahari ya hekima na ukweli kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Rumi alipenya mpaka katika kina cha moyo wa mtu; akauelewa uhalisia wa mwanadamu na akatupatia dawa ya uzuri wa daima.

Ni mara chache kupata vitabu vingine vyta Kisufi kama ilivyo Mathnawi ambavyo vinaweza kuelezea, kwa mafanikio makubwa, ukweli wa kiroho. Kwa kutumia visa na simulizi mbalimbali amelifanya somo gumu la maisha ya kiroho lieleweke kwa urahisi kwa wanaotafuta utambuzi.

Mwenyezi Mungu Mtukufu, kwa rehma zake, alitujaalia nafasi ya kukiandaa kitabu hiki, tukipata faida kutoka katika kazi za Rumi pamoja na kupata manufaa kutoka katika ulimwengu wake wa kiroho. Siombi kupewa sifa kwa kazi hii bali anayestahili kupewa heshima, kutambuliwa na kusifiwa ni mchapaji aliyekichapa kitabu hiki.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu Mtukufu aifanye kazi hii ya kheri kuwa yenye mafanikio na aifanye kuwa sadaka yenye kuendelea (al-Sadaqah al-Jariyah) kwangu na kwa wale wote waliosaidia katika kukiandaa.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu Mtukufu azikubali nia zetu njema na azifanye kuwa dirisha la Nuru kwa wale wote wanaosaka ukweli na ayatature matatizo yao ya kiroho.

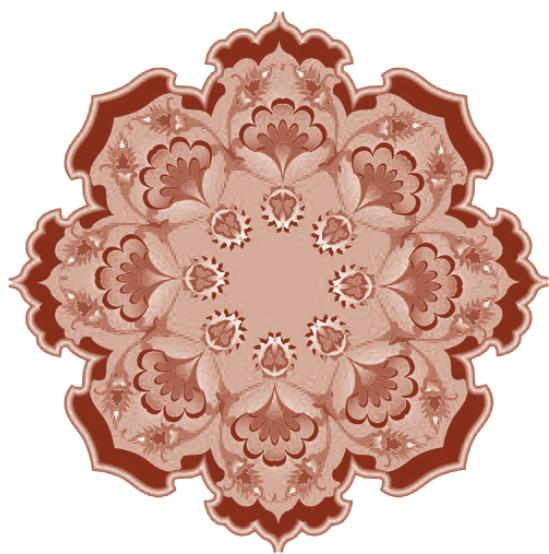
Taufiki na mafanikio hutoka kwa Mwenyezi Mungu (s.w) pekee.

Othman Nuuri Topbash

Julai 3, 2009

Simulizi Ya Nai (Filimbi)
Simulizi Ya Nai Ndani
Ya Mathnawi

SIMULIZI YA NAI SIMULIZI YA NAI NDANI YA MATHNAWI

Nai (filimbi) iliyotajwa katika simulizi za Rumi, kiuhalisia, inamwakilisha mwanadamu aliyekamilika (insaan-i kaamil). Hatua ambazo filimbi huzipitia kuanzia kwenye hatua ya kumea mpaka kuwa nai kamili huelezea vizuri kukomaa kwa mwanadamu, yaani hatua hizo ni kielelezo cha hatua ambazo mwanadamu huzipitia katika kuitakasa nafsi na kuung'arisha moyo wake.

Katika njia na namna hiyo hiyo ambayo nai hukatwa kutoka kwenye shina lake na mtengano huu kuifanya (nai) ilalalamike kwa maumivu, mwanadamu aliyekamilika, ambaye ametoka katika utukufu na himaya ya roho yake na akaingia ndani ya mwili ambao umeundwa kwa udongo, ambao huju likana kama pango lililoundwa kwa nyama, hulalama akililia kupata utukufu na himaya yake ya asili. Katika mayowe hayo mwanadamu hupitia kwenye nidhamu ya kujinyima anasa za kimwili (*Riyaada*), taamali (*muraqaba*), kutafakari (*tafakkur*), mapenzi ya Kimungu, taabu na mashaka mbalimbali mpaka anapoufikia ukomavu na kupata ukamilifu wa hali ya juu.

Nai inayotolewa na fundi stadi kutoka katika mwanzi

(matete) hukatwa kwa ustadi na uangalifu mkubwa. Kisha huondoa sehemu au nyama ya ndani ya matete hayo na kisha huyaacha yakauke. Baadae tundu zake huunguzwa kwa moto na huchukuliwa pete zikawekwa sehemu ya juu na ile ya chini. Baada ya kuwekwa katika hali hiyo kwa kipindi fulani, hatimaye huja mpuliza filimbi (neyzen) na kuipuliza. Nai huanza kutoa sauti nzuri, mwanana na zenye kuvutia na kustaajabisha kwa uzuri wake na tena zenye busara na hekima kwa kugusa nyoyo kulingana na kiwango cha hali ya kiroho cha msikilizaji.

Mwanadamu nae hupitia hatua hizohizo katika safari yake ya kuelekea kwenye ukaamilifu. Watu wakamilifu huteuliwa kutoka katika watu wengine kulingana kulingana na vigezo fulani. Moja kati ya sifa kubwa za Mitume ni kuwa wao ni “wateule”. Wamesafishwa na kutakaswa dhidi kufungwa na mambo ya kupita yasiyo ya kudumu na dhidi ya kushughulishwa mambo yenye kutoweka. Hutakaswa na kusafishwa kupitia njia na hatua mbalimbali za malezi. Katika safari ya mafunzo maalumu ya kidini iijulikanayo kama “Sayr usuluk”, hukabiliana na taabu, matatizo na mitihani mbalimbali, ambayo ni lazima waipitie ili kupata subira, na hupata ukomavu kwa kufuata njia ya “ufunuo”. Hatimaye huwa ni kama zana na ala ambazo ufundi, hekima na uwezo wa Mwenyezi Mungu huonekana kupitia zana hizo. Watu husikiliza hekima ya kiroho itokanayo na Mitume hao na kuanza kusonga mbele wakifuata uelekeo wa kwenda kuungana na Mpendwa wao.

Kuna simulizi moja ya kisitiari ambayo imesimuliwa katika Mawlawi kuhusu kudhihiri kwa nai kwa mara ya kwanza, ala na kifaa hiki ambacho majaaliwa na matumizi yake ni kama majala ya mwanadamu. Ali (r.a) ambae anajulikana kama mlango wa elimu alipewa na Mtume (s.a.w) tone moja la bahari ya siri na hekima aliopewa na Mwenye Mungu, aka-

muonya vikali asizitoe siri hizo. Ali (r.a) hakuweza kuyabeba yale aliyopewa na Mtume (s.a.w), akazidiwa na uzito wake mkubwa. Akaelekea jangwani. Akayafichua ndani ya kisima cheusi yale aliyokuwa ameyafanya kuwa siri. Muda kidogo, kisima kikajaa maji. Matete na Mianzi ikaanza kuota pale juu ya kisima hicho kutokana na yale maji yaliyotawanyika kutoka katika kisima hicho.

Mchunga kondoo alipopita akaona kuwa mianzi hiyo hutoa sauti nzuri sana pindi inapopulizwa na upepo. Akaamua kuukata mwanzsi mmoja na kutengeneza nai (filimbi). Sauti iliyokuwa ikitoka katika nai hii ikawa inazikonga nyoyo na kugusa sana hisia za watu mbalimbali kiasi kwamba kila mtu akavutiwa nayo kwa kule kuhuzunisha kwake na kuzindua nyoyo za watu. Wakaanza kucheka na kulizwa na sauti hiyo. Mara sifa za mchunga kondoo huyu zikaenea kwa kasi na hatimaye makabila ya waarabu yakaanza kukusanyika na kumzunguka ili kumsikiliza. (Ahmed Eflâkî, Âriflerin Menkibeleri, II, 440)

Hivyo hii Mathnawi ya Mawlana ni mtindo, uliowekwa katika maandishi, wa sauti hizi zenye kukonga nyoyo na maajabu yaliyo ndani yake. Kwa sababu hii, wale wote wanaoisoma Mathnawi hujikuta wakilazimika kukubali, kutokana na maana zake za ndani, kuwa wamebeba hekima na maajabu yenye anuui na namna nyingi.

Mawlana, ambaye alishuhudia bahari ya kina iliyokuwa ndani ya tone moja, anatuonyesha hili kulingana na vipawa vya uwezo wetu wa akili, na kuna bahari kubwa katika hizi tenzi na tungo hizi, na kila tungo moja katika tungo hizi inachukuliwa kuwa ni tone dogo la maji.

Ingawa Mathnawi imebeba maana na hekima za kina kabisa, Mawlana analalama juu ya ukweli wa kwamba hawez

kuzieleza siri zake kama atakavyo. Katika suala hili, akiuelezea utangulizi wa mwanzo wa Mathnawi, anasema: “*Niliandika hii Mathnawi kwa ajili ya Husamedin*”

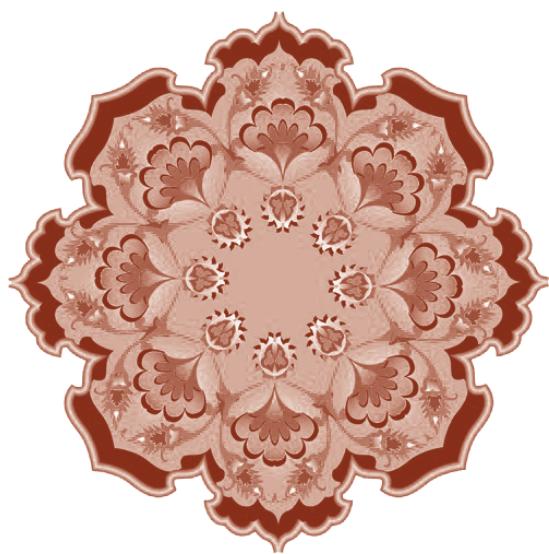
Wakati mwingine, akiwa anazungumzia ujuzi na hekima za Mwenyezi Mungu zisizokuwa na kikomo, anasema: ”*Nili-andika Mathnawi katika lugha ya picha na dhahania. Kama ningetakiwa kuendelea mbele zaidi kufasiri siri na hekima zilizomo ndani yake basi ngamia arobaini wangeshindwa kuyabeba.*”

Katika kuelezea hali ya wanadamu wengi kushindwa kufahamu na kuelewa maana za kiroho zinazopatikana katika kitabu hiki, mwanahekima mmoja aliyekuwa na mapenzi makubwa na Mawlana alisema:

“Tumesikiliza kilio cha hisia za Rumi. Ni vigumu kuweza kuona vina vya bahari ya hisia ambayo alizama ndani yake. Kitu pekee tunachoona ni kilichoibukia nchi kavu kikitokea ndani ya vina vya chini kabisa. Tunachokijua ni vilio tu vya upendo alioutamka, lakini si upendo wake wenyewe. Ni kitu hiki tu ndicho tunachojaribu kukielezea pindi tunapopiga kitembe. Ni Rumi pekee ndiye aliyeweza kupiga mbizi katika bahari ya amani. Tumeachiwa ngurumo zitokanazo na gharika za upeo wa hisia zake. Tumebaki tukiduaa, tukidhani kuwa sauti hizo ndiye Mawlana mwenyewe!”

Mwangwi Wa Kiroho
Wa Mtu Aliyekamilika Kwa Mujibu
Wa Mathnawi
(Kilio Cha Nai)

MWANGWI WA KIROHO WA MTU ALIYEKA-MILIIKA KWA MUJIBU WA MATHNAWI (Kilio cha Nai)

Mathnawi: “*Kama ungelimimina bahari ya riziki katika gudulia, je ni kiwango gani kingeweza kuchukuliwa na gudulia hilo? Ni kile tu inachoweza kukibeba... basi hicho ndicho kiwango tu ambacho kila kiumbe kimepangiwana na kukadiriwa kukibeba...*” (Aya 1: 20)

Ni Allah pekee ambae anapanga riziki ya kutosha kwa viumbe wote. Ni jambo la kuchekesha kuwa na tamaa ya kuwa utajihakikishia riziki kuwa utaipata tu. Katika *hadith* moja imeelezwa kuwa: “Riziki itamfika kila mtu, kama kifo kitakavyomfika” (Ibn Hibbaan, sahih Viii: 31) Hii inamaanisha kuwa hakuna maisha ya kiumbe yejote yanayoweza kufikia mwisho kabla hajatumia riziki yake aliyopangiwa na kukadiriwa na mola wake. Kama ilivyo kwa vitu vingine vinavyokadiriwa na kupangwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu, riziki imehusishwa na nyenzo; juhudhi na vitendo ni vyenye kuhitajika, ni vitu vya wajibu na vya lazima ili kufikia nyenzo hizi. Lakini kufikiria matokeo, ambayo riziki, kuwa yanatokana na mtu mwenyewe

ni mghafala mkubwa sana. Nyenzo na njia hutoa matokeo kulingana na vile vinavyohusiana nazo. Kwa hivyo, mtu mwenye busara anajua kuwa riziki inatoka kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu ambaye ameumba sababu na nyenzo za kupatikana kwa riziki hiyo; anajua kuwa inatokana na kadari yake, na haipatikani kwa ujanja wa mtu katika kuitafuta.

Ni yeye pekee ambaye anagawa riziki. Tunatakiwa kumombwa *Razzaq* (Mwenye kuruzuku) ambaye ndiye anayetuajaalia riziki hii. Qur'an Tukufu inasema, "...*Sisi hatukuombi wewe riziki, bali Sisi ndio tunakuruzuku...*" (Taha, 20:132)

Mathnawi: "*Maguduria, macho ya mwenye kutamani, vitu hivyo huwa havitosheki daima. Lulu kuu inayozaa lulu nyingine kama haikutosheka haiwezi kamwe kujazwa kwa lulu kutoka nje.*" (Juzuu 1: 21)

Kuna tamaa ndani ya kila kiumbe, pamoja na viwango vya tama hiyo kutofautiana, lakini kwa hakika ipo. Kama utawapa watoto wawili kila mmoja mwanasesere wa aina moja, mtoto mmoja atashikwa na vivu kwa sababu tu ya huluka na mwelekeo wa kuwa na vivu na husda alio nao ndani ya silika yake kama mwanadamu. Mwelekeo huu unawezekana tu kupunguzwa kuititia mafunzo ya kuiadabisha nafsi. Kwa sababu hii Qur'an Tukufu inasema: "Hakika amekwisha fanikiwa aliyejitatasa (dhidi ya mielekeo ya kiovu)" (Alaa, 87:14)

Sharti la kwanza la kuwepo kwa amani na furaha katika jamii ni kuyatii yale yaliyokadiriwa na kuamuliwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu kwa ajili yetu. Maamuzi haya yaliyokwisha amuliwa ni hitajio na sharti la kudra ya moja kwa moja (*al-qadar al-mutlaq*). Qudra ni bahari iliyojaa siri nyingi. Haiwezekani kuzijua hekima zote zinazopatikana ndani yake. Hivyo kinachotakiwa ni kujisalimisha mbele ya matakwa ya

Mwenyezi Mungu Mtukufu na kuziamini hekima za matakwa haya. Wale wote wasioweza kuifikia hatua hii basi wataangamizwa na kuvuRumishwa katika shimo la moto sehemu amba-yo tamaa zote zitakua zimekosa sehemu ya kukaa.

Mathnawi: “*Mtu ambae ameokolewa dhidi ya mata-manio na ubinafsi wa nafsi yake na akakombolewa kutoka katika kizuizi cha nafsi yake kuititia katika upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu basi atakuwa ametakasika moja kwa moja dhidi ya tamaa na kila aina ya fedheha na ubaya*” (Juzu1:22)

Wale wote wanaozilea na kuziadabisha nafsi zao na wakafikia ladha ya imani basi wapo huru dhidi ya wasiwasi wa maisha na mali na majaa liwa. Huwa kama zana na fursa ambazo mapenzi ya Mwenyezi Mungu huweza kufikiwa. Lakin ni ukomavu huu sio rahisi kufikiwa. Mja anahitaji kuonyesha unyenyekevu wa endelelu na wa kudumu kwa njia ya subira, azma, ibada, swala na kupambana dhidi ya nafsi. Hata ardhi hupambwa kwa baraka za kipindi cha majira ya kuchipua kwa sababu tu inavumilia taabu na shida za kipindi cha kiangazi. Lulu kuu inayozaa lulu nyingine hupata Baraka ya furaha ya uwepo wa lulu katika kifua chake kuititia jithihad kama hii.

Mathnawi: “*Mwili wetu ambao umeumbwa kutokana na udongo, hupaa kuelekea mbinguni kwa njia ya upendo na kuwa wenyeheshima na utukufu.*” (Juzu1:25)

Mwili wa binadamu ni milki ya ardhi (udongo). Kwa muktadha huu, mwili huo hauna tofauti na viumbe wengine katika uumbwaji. Kama ilivyo kwa viumbe wengine, binadamu wameumbwa kutokana na ardhi, wanakula kutokana na kile wanachowezza kukipata kutoka ardhini na wao ni mwili uliobadilishwa kutoka katika ardhi. Mwisho wa mwanadamu

huyu ni kurudi katika udongo na kupotea kabisa. Lakini sifa zetu za kiroho hutoka kwa Mwenyezi Mungu. Katika aya moja, Qur'an Tukufu inasema: "...na nikampulizia roho itokanayo na mimi" (Hijri, 15:29; Saad, 38:72). Mwenyezi Mungu Mtukufu amewajaalia waja wake vipawa na silika mbalimbali ili waweze kuinuliwa kumwelekea Yeye. Wale ambao wanaweza kuondoa ukaidi, mielekeo ya kibinadamu na wakaingia katika njia ya ukamilifu huanza kusonga mbele kwenda kuungana na Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Rumi anasema:

"Usipupie kuulea mwili kupita kiasi. Mwisho wa mwili huo ni kafara itakayotolewa kwa ardhi. Ipe malezi roho yako kwa maana ni roho yako ndiyo itakayopata heshima na kufika katika viwanja vitukufu."

"Usiupe mwili wako mafuta au vitu vitamu kupita kiasi, kwa sababu wanaoupa chakula kupita kiasi hutumbukia katika shimo la kutekeleza haja za kinafsi na mwishoni hupata fedheha."

"Upe moyo wako chakula cha kiroho. Upe tafakuri zilokomaa, hukumu za sawa na maandalizi ya kiroho ili iweze kufika mwisho wa safari yake ikiwa kama msafiri wa milele aliye imara na mwenye nguvu."

Mathnawi: *"Wale wanaozijua lugha na roho zao wenye tu wakawa hawazijui lugha na roho za watu wengine hukosa maneno na kubaki kimya kabisa pale wanapotolewa ndani ya watu wanaoyaolewa maelezo na makusudio yao, hata kama wangekuwa wanajua mamia ya lugha na nyimbo."* (Juzu 1: 28)

Mtume Muhammad (s.a.w) anasema: "Zungumza na watu kulingana na kiwango cha uelewa wao" (Bukhari,

ilm 49). Bila kuangalia utukufu wake, maneno ambayo yapo nje ya uelewa wa msikilizaji hayana faida yoyote hata kama yatakuwa yamesemwa na mtu mwenye kiwango gani cha utukufu. Kwa muktadha huu, watu wanaoshuhudia hisia safi za ndani zinazotoka katika katika kina cha ndani cha roho nao pia lazima wawe watu wa roho, kwa sababu kusuhubiana na watu ambao wamezama katika uovu wa dhambi huyapa upofu macho, mwili na roho. Maneno yanayotumiwa kwa ajili ya watu wapumbavu na wajinga huwa yamepotea bure. Huwa ni kama maua adimu yaliyomea na kuchanua barabarani, bila shaka yatakanyagwa na kuangamia.

Ingawa Mawlana alipita njia ambayo ingeifanya kazi yake kubwa ya kitabu cha Mathnawi kuwa chenyeye manufaa kwa watu wa kawaida na watu maalumu (*khawas*), anasema: “*Nitakufa nikiwa na shauku kwa ajili ya mtu mwenye utambuzi...*”

Kwa upande mwingine, inatakiwa kuwepo na mapenzi ya pande mbili katika mafunzo yoyote ili kuweza kuleta matunda yanayotakiwa kwa mhusika. Upendo ni ala ya ajabu mno ambayo humiminikia ndani kuititia katika mfereji ambao, bila hata upendo huo kutoa sauti, unaweza kusafiri kutoka kwenye roho moja kwenda kwenye roho nyengine. Ni kwa sababu hii, ndio maana Masufii hutumia sana upendo katika aina ya mafundisho, muongozo na malezi.

Urafiki wa kweli kwa ajili ya Mwenyezi Mungu unahuishisha miili miwili tofauti inayoishi katika moyo mmoja. Kwa manenomengine, marafiki huwa kama mikono miwili inayonawishana. Kama vile ilivyokuwa kwa *Muhajirina* na *Ansaar* ...

Mathnawi: “*Ubichi wa maua waridi unapokuwa ume-toweka na bustani ya waridi ikawa katika msimu wa*

kiangazi nyimbo nzuri na masikitiko ya kurumbizi (ndege) hazitosikika.” (Juzu 1:29)

Upendo wa mwanaadamu kwa mwenzake na matunda ya huu upendo, ambayo ni mazungumzo mororo na laini, yanashabihiana na kufanana na hali ya waridi na kurumbizi pale wanapokutana. Kwa ujumla, maneno na fikra zinazotoka kwa wanadamu hutoka zikiwa zinarandana na manufaa na mahitajio ya kiroho ya mskilizaji. Kinachozungumza ni moyo, na ulimi huwa ndio mkalimani wa mazungumzo hayo. Maneno na maelezo ni kama sauti yenye huzuni kutoka kwenye nai. Msikilizaji huwa ni mtu huyo huyo anayepiga nai. Iwapo mtu anayepiga nai ni kiziwi, basi mkusanyiko huo utakuwa sawa na bustani la mawaridi ambalo limeingia katika kipindi cha kiangazi.

Mathnawi: “*Wale wenyewe kujiweka mbali na hali yao ya kufa na wakajiweka huru dhidi ya nafsi zao zenyе umimi – yaani wale wenyewe kujizoeha na kushikamana na vitu vya kudumu – ndio wenyewe bahati sana. Hasara kubwa ni kwa wale wanaoishi lakini wakawa wamekaa na wafu na hali ya kuwa wao wenyewe ni wafu kiroho....”* (Juzu 1:1513).

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: “Enyi mliaoamini! Mcheni Mwenyezi Mungu na kuweni pamoja na wakweli (kwa maneno na matendo). (Tawba 9:119). Furaha ya kweli hupatikana kupitia kujitahidi kuwa na maadili ya hali ya juu, ambayo hupatikana kupitia *Fayz* na hali ya kiroho kutoka katika nafsi za watu walio karibu na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Mwenendo wao wenyewe kupendeza, kwa njia ya kuwa pamoja, ambao ni sharti la upendo, huimarisha na kuwakomaza watu wanaosafiri kutoka katika roho moja hadi nyingine. Maswahaba wa Mtume (s.a.w) ni mfano bora wa jambo hili. Watu hawa ambao walikuwa wamezama katika ushenzi, kuwazika binti zao walio hai bila kujali haki au sheria, walifikia kilele cha juu kabisa cha

maadili na wema kwa njia ya upendo na ukaribu wao kwa Mtume Muhammad (s.a.w). Kwa kiwango kikubwa, watu walio karibu na Mwenyezi Mungu huwa katika hali ya namna moja.

Hali hii imeelezewa katika maneno ya Rumi kama ifuatavyo:

“Ee rafiki, wala usikate tamaa kwa sababu hujamfikia Mtume mpendwa, na hakuna uwezo wa kuvuna faida kama hiyo.....kuwa pamoja na watu wakweli amba ni wafuasi wake utapata malipo yako kilingana na kiwango chako na kupendelea kwako”.

Janga kubwa la kiroho ni kwenda kinyume na amri za Mwenyezi Mungu “...usikae pamoja na watu madhaalimu” (An-aam 6:68) na kuwa pamoja na wale wale wanaoishi chini ya ushawishi wa nafsi zao. Kuwa na hisia ya kuwapenda watu hawa (wanaoathiriwa na kushawishiwa na nafsi zao) ni chanzo cha kupata hasara kubwa ambayo hutokea kwa njia ya kuat-hiriwa na kila aina ya hali ya uovu na ubaya unaotoka katika moyo kwenda kwenye moyo mwingine.

Wale amba daima husuhubiana na watu wema huwa mionganoni mwao, na wale ambao husuhubiana na madhalimu nao pia huwa madhalimu na huwa washirika katika udhalimu na uovu wao. Mawlana anaufafanua ukweli huu katika mahali pengine kama ifuatavyo:

“Andamana na watu wema wenye hali ya kiroho, pokea wema na ukarimu pamoja na nguvu za kiroho; endelea kuwa kijana, shupavu na mwenye siha kwa kupata upendo kutoka kwa Mwenyezi Mungu.”

“Nafsi hii iliyopo ndani ya mwili, ikiwa haijui upendo, huwa ni kama upanga wa mti ulio ndani ya ala yake. Kwa kuwa upanga huo upo ndani ya ala yake hudhaniwa kuwa

ni wenyе thamani, wenyе kufaa; unapotolewa katika alа yake thamani yake hutoweka.”

“Kama upanga huo ni wa ambao, nenda katafute upanga mwingine. Ikiwa ni wa almasi, basi songa mbele kwa furaha. Upanga wa almasi ni silaha ya watu wema. Kuliona hili ni alkemia yako. Ni nguvu ya kiroho...”

“Kama wewe ni jiwe gumu au kipande marumaru, uki-kutana na watu wa kiroho utakuwa kito cha thamani, yaani zumaridi au almasi. Yaweke mapenzi ya watu ndani ya moyo wako. Usiutoe moyo wako kwa mtu yeyote isipokuwa kwa wale wapendao hekma.”

Mathnawi: “Sauti ya upendo ilipowafikia wafu, roho zilianza kupapatika; wafu wakainua vichwa vyao kutoka katika makaburi ya miili yao.” (Juzuu 4:840)

Manabii na watu wa Mungu (mawalii) ni kama kioevu. Kwa kuwa pamoja nao zile roho na nyoyo ngumu na zilizokufa hupata uhai na kulainishwa.

Mathnawi: “Ewe mwanadamu mwenye tamaa! Lijue jambo hili: Roho ndio kazi kubwa zaidi ya huruma ya Mwenyezi Mungu. Mambo mengine ni kama vivuli vya kazi hii kubwa”. (Juzuu 4:1362)

“Mto hupita katikati ya miti. Katika maji yake safi uta-onna picha ya miti kutoka kila upande”.

“Picha hizi katika maji ni mabustani ya kufikirika tu. Mabustani ya kweli yamo ndani ya moyo, kwa sababu moyo ndio mahali panapotazamwa sana na Mwenyezi Mungu Mtukufu”. (Juzuu 4:1364-1365)

Mja asisahau kuwa moyo ni mahali panapotazamwa sana na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa mujibu wa hadith moja,

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: “Mbingu na na ardhi haviwezi kunienea; bali moyo wa mmoja wa waja wangu wenye kuniamini.” (Ajluni, kashful-khafa, II: 195)

Mathnawi: “*Mawalii wana nguvu kubwa waliyojaaliwa na Mwenyezi Mungu kiasi kwamba huugeuza mshale ambao umeuacha upinde wake kutoka kwenye mkondo wake.*”

“*Walii anapofadhaishwa kuhusu tukio linalojiri, kwa uwezo wa Mwenyezi Mungu, huufunga mlango wa sababu iliyosababisha tukio hilo.*” (Juzuu 1:1669-1670)

Thamani na hadhi waliyopata watu walio karibu na Mwenyezi Mungu inaelezewa katika *hadithul qudsi* kama ifuatavyo:

“*Nitatangaza vita dhidi ya yule mwenye kumfanyia shari mja wangu mwema. Mja wangu hawezi kuja kwangu na kitu chochote chenyé kupendeza kuliko matendo ya faradhi niliyomuamrisha kuyafanya. Mja wangu huendelea kujikurubisha kwangu kwa matendo ya nawafil mpaka humpenda. Ninapompenda mja wangu, Mimi huwa (kana kwamba ni) ulimi wake anauzungumzia, moyo wake anaotafakari kwao, masikio yake anayosikia kwayo, macho yake anayotumia kuona, mikono yake anayoshikia kwayo na miguu yake anayotembelea. Nitampa kila anachotaka kutoka kwangu kwa njia zote. Nitamsaidia pindi anapoomba msaada; nitamlinda pindi anapohitaji ulinzi wangu...*

(Bukhari, Riqaq, 38)

Katika hadith nydingine Mtume wa Mwenyezi Mungu anasema:

“*Kuna baadhi ya waja wa Mwenyezi Mungu ambao si mitume wala mashahidi, lakini siku ya malipo, mitume na mashahidi wataawaangalia wao kwa hamu kutokana na hali*

zao kwa Mwenyezi Mungu.”

Maswahaba wa Mtume (s.a.w) wakauliza: “*Hawa ni akina nani na ni mazuri ya aina gani wamefanya? Tufahamishe ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu, ili tuweze kuwaonesha upendo na kuwa karibu nao*”

Mjumbe wa Mwenyezi Mungu akasema: “*Hawa ni watu ambao, licha ya kutokuwa na mahusiano yoyote ya kifamilia au kibiashara wanapendana wao kwa wao kwa ajili ya Allah tu. Naapa kwa Mwenyezi Mungu kuwa nyuso zao zitang’aa na watakuwa katika mimbari zenye nuru. Hawatokuwa na khofu pindi watu wengine watakapokuwa katika hofu, wao si wenyе huzuni wakati watu watakapokuwa na huzuni.*” Na kisha akasoma aya ifuatayo katika Qur'an Tukufu:

“Juensi kuwa vipenzi vyta Mwenyezi Mungu hawatakuwa na khofu wala hawatahuzunika. Hao ni ambao wameamini na wakawa wanamcha Mungu. Wao wana bishara njema katika maisha ya dunia na katika Akhera. Hapana mabadiliko katika maneno ya Mwenyezi Mungu. Huko ndiko kufuzu kukubwa.” (Yunus, 10:62-64)

(Hakim, Mustadrak, IV:170)

Mawlana anaeleza kuhusu aya hizi:

“Mwenyezi Mungu ametuma Mitume na mawalii ulimwenguni kama rehma. Kwa sababu hii wao hutoa ushauri mzuri kwa watu pasi na kushindwa. Huwaombea wale wote wasiosikiliza ushauri wao na kusema:

“*Ewe Mwenyezi Mungu wahurumie watu hawa; usiwafungie milango ya ukarimu Wako!*”

“*Zinduka na sikiliza ushauri wa watu wema. Sikiliza na uwe huru dhidi ya khofu na huzuni, tafuta utulivu wa*

kiroho na upate amani na salama.“

“Kabla hujapoteza fursa na kuanguka katika shaka, shikamana na mtu mkamilifu ambaye ameepukana na udanganyifu wa huu ulimwengu unaopita na anayejisalimisha kabisa kwa Mwenyezi Mungu ili upate kuwa huru dhidi ya hii misukosuko ya nyakati za uovu ambazo zinakaribia kufikia kikomo!”

“Maneno ya watu wema hufanana na mto mweupe, msafi na uliojaa kioevu. Wakati bado kuna fursa, kunywa kutoka katika mto huo kwa moyo wote ili maua na mawarid ya kiroho yachanue ndani ya moyo wako.”

Mathnawi: *“Mwenyezi Mungu Mtukufu aliyaweka wazi majina Yake na sifa Zake kwa adamu. Lakini ilikuwa ni kwa njia ya adamu ambapo kwamba aliyatangaza majina haya kwa wengine.”* (Juzu 1:1943)

“Vuna nuru ya Mwenyezi Mungu kutoka kwa Mwenyezi Mungu au kupitia kwa mtu aliye kamilika. Kunywa mvinyo wa upendo kutoka katika jagi au bilauri” (Juzu 1:1944)

“Mtu ambaye ameona mshumaa ambao unachukua mwanga wake kutoka kwenye mshumaa mwengine amekwisha kuona mshumaa halisi.”

“Hivyo, kama mwanga huo wa mshumaa umehamishiwa kwenye mamia ya mishumaa mingine na mamia ya mishumaa ikawashwa kwa mshumaa huo, mtu ambae anaona mwanga wa mshumaa wa mwisho kwa kweli atakuwa ameuona mwanga wa mshumaa wa kwanza.”

“Kama utachukua nuru ya hidaaya, nuru ya upendo kutoka katika mshumaa wa mwisho, au kama utauchukua kutoka kwenye mshumaa wowote baina ya mishumaa hiyo,

hakuna tofauti kati yao.” (Juzu 1:1947-1949)

Kama tutaangalia sababu zilizotajwa hapo juu, sifa ya *warathat al-alanbiya*, yaani warithi wa mitume, hupewa watu maalumu ambao kwa kukuza ufahamu na tafakuri zao, wamefikia kiwango cha juu cha uelewa na furaha ya imani, wamepata ukamilifu ndani ya roho zao pamoja na muonekano wao wa nje kupitia ishara za kiimani katika njia ya *zuhd* na *taqwa*.

Kwa wale wote ambao hawakuwahi kumwona Mtume (s.a.w) na maswahaba wake, watu walio karibu na Mwenyezi Mungu Mtukufu ambao wanafanya juhudi kubwa ya kuondosha vizuizi vinavyoibuka kutoka katika nafsi zao na kuziba njia ielekeayo kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu ndio viigizo vyao vya kweli vya kufuata. Mtindo wa maisha ya mfano ya watambuzi hawa na muongozo wao ni ishara na vielelezo tosha vya moja kwa moja vya maadili ya Mtukufu Mtume (s.a.w) ambayo yameshinda maadili yote na yasiyopitwa na wakati.

Kwa sababu wao ni kama sumaku, kiini kinachowavuta watu wote wenye imani na uelewa, wao ni vitovu vya upendo na utu kwa makundi yote ya jamii, kwa maana Mwenyezi Mungu amewafanywa wapendwe na kila mtu. Qur'an Tukufu inasema katika aya ifuatayo:

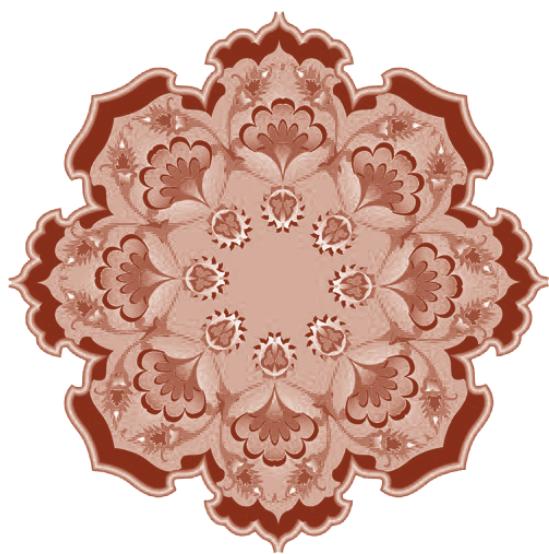
“Hakika walio amini na wakatenda mema Arrahmani Mwingi wa Rehema atawajaalia mapenzi.” (Maryam 19:96)

Lalamiko La Filimbi Ya Mwanzi

(Shauku Na Hamu Ndani Ya Moyo

wa mtu Aliyekamilika)

LALAMIKO LA FILIMBI YA MWANZI **(Shauku na hamu ndani ya moyo wa mtu** **aliyekamilika)**

Akiwa katika safari itokayo katika ulimwengu wa kiroho hadi kwenye umilele, mwanadamu hujikuta yupo katika tukio lisilo la kawaida ambalo sio tu linaleta mivutano bali pia limejazwa furaha na matarajio yasiyokuwa na kikomo. Sehemu ngumu yenye masulubu na hatua ndefu za kutisha katika safari hii ni wakati anaoutumia katika ulimwengu huu. Safari ya maisha katika ulimwengu ni kama uchochoro mwembamba ambao umetanda hori na jeneza, na kwa hakika ni safari ngumu sana. Matokeo ya safari hii ni ya aina mbili, huenda ikawa ni furaha isiyo na kikomo au majuto na masikitiko yasiyokuwa na mwisho na yenye hasara.

Watu hugeuka kuwa vipofu dhidi ya ukweli mbalimbali; jambo la muhimu kuliko yote, watu hao hukipuza kile kitakachokuwa mbele yao kwa sababu ya utando wa mghafala ambao umewekwa mbele ya macho yao. Wale wanaoishi bila ya kuelewa nafasi, majukumu na wajibu wao katika maisha haya ya muda huhisi kana kwamba hawatokufa na hicho kifo kipo mbali sana, hususan kama hajajifunza kutoka katika

hekima ya kuuliza maswali kama: "Mimi ni nani? Ni metoka wapi na kwa nini? Kuna ukweli upi katika uwepo na kuumbwa kwa ulimwengu huu?" Huasi dhidi kufa kwao. Tamaa yao ya kuishi milele hutoweka na kwa hiyo huwa khasarani wakati wakijiandaa na Akhera. Hujilaumu kwa maisha ya udanganyifu waliiyoyatumikia katika ulimwengu huu wenyewe kuhadaa. Hata hivyo, sehemu muhimu sana ya udadisi na ukomavu wa kiroho kwa mwanadamu huanza kufumbua fumbo la mauti na kaburi. Bila akili na nyoyo kujitoa kwa dhati kwa kile kilicho chini ya udongo, haiwezekani kuielewa himaya na ukweli wa kaburi.

Ujuzi wa kinachohitajika kwa ajili ya kuchora ramani ya njia kuelekea maisha ya milele na yasiyo na kikomo, kwa ajili ya kufichua siri za kifo, ujuzi huo ni wa Mwenyezi Mungu tu. Sauti inayotoa jawabu la kukinaisha kwa suala hili, jawabu ambalo linatoa uhakika na muongozo wenyewe Baraka, sauti hiyo ni ya Mitume na warithi wao. Kwa hiyo, wale marafiki wa Mwenyezi Mungu Mtukufu ambao wamepata Baraka ya kupewa ujuzi na elimu ya Kimungu ndani ya nyoyo zao, na wanaoendeleza kazi za Mitume, huishi ndani ya furaha kutoka kwa Mwenyezi Mungu, wakifurahia kuteuliwa kufanya kazi ya kuwaamsha na kuwazindua watu walioghafilika. Huonyesha hekma na kuweka mifano, kiuhalisia na kiistiani, kwa maelfu ya njia na vielelezo mbalimbali, na hivyo kusaidia kuzifanya siri za Kimungu kuwa zaidi ya maelezo tu ya maneno na habari, huku wakizifanya siri hizo zipenye ndani ya nyoyo. Katika muktadha huu, tenzi kumi na nane za mwanzo za Mawlana Jalaluddin Rumi zilizoandikwa kama dibaji ya kitabu chake cha *Mathnawi* zimekusanya maana za kina na za kushangaza mno za hekma pamoja na siri nyingi mno. Kuna watu wengi waliosilimu na kuaamua kuwa Waislamu kwa sababu tu ya athari na hisia za siri zilizowapata kutoka kwenye tenzi hizi.

Moyo wa Rumi ni moyo uliolewa, ulioungua kwa mapenzi ya kumpenda Mola, ukaunguzwa na kiu inayoendelea kufum-ka, ambayo haiwezi kukatika. Kwa hakika, hakuwahi kuacha, hata mara moja, kuwa na shauku na juhud ya kuwa pamoja na Mpewda wake (yaani Mwenyezi Mungu Mtukufu). Lakini, baadhi ya wale walioishi katika zama za Rumi hawakuweza kuelewa hekma yake na siri zilizotokana na anga ya upendo; walimsengenya kwa njia mbalimbali. Bila kuelewa hata kidogo mateso, juhud au hali ya upendo usiokwisha, shauku na kuelmewa kwake, wakamsababishia maumivu na maudhi. Rumi aliteseka kwa sababu hawakuwa na uelewa na alijaribu kuwae-lezea shauku iliyo ndani ya moyo wa mtu aliyekamilika kupitia wimbo wa kulalama wa filimbi ya mwanzi. Kama hali halisi ilivyo, Rumi aliuanza kwa kuandika “Siri yangu haitofautiani na kulalama kwangu; kwa kweli, inatokana na kulalama kwangu”, na aliendelea kumvuta msomaji kwa kumwambia “Sikiliza!”

Sasa basi tunapaswa kufanya nini ili kuvisikia vilio na malalamiko ya Rumi na amri yake ya “Sikiliza!” Rumi, sultani wa upendo, anasema kwa maneno mafupi:

Usikilize wimbo wa mwanzi

Jinsi unavyoomboleza kwa maumivu ya utengano:

Tangu nilipochukuliwa kutoka katika shina langu la mwanzi

Wimbo wangu wa kuhuzunisha umewafanya wanaume na wanawake walie.

Kwa maneno mengine, mwanzi unasema: ”Nilikua mwanzi mchanga. Mizizi na moyo wangu vilikuwa vimeshikiliwa vizuri ndani ya maji na ardhi. Nilipokuwa huko, nilikuwa nikiyumba kutoka upande mmoja kwenda upande mwininge kila upepo ulipo vuma katika njia yangu. Lakini siku moja walinika-ta na kunitoa kwenye shina langu. Waliunyonya mwili wangu

na kuukausha kwa upendo wa moto na kisha wakanibabua na kunitoboa matundu. Walifungua majeraha mengi katika ngozi yangu. Na kisha wakaniweka mikononi mwa mmoja wao aliyenipuliza kwa pumzi kubwa. Pumzi yake yenze joto la upendo iliingia ndani mwangu. Pumzi hii yote ilitoka nje yangu isipokuwa upendo tu. Tangu wakati huo nimelia kwa upendo na malalamiko yangu yameendelea kuongezeka. Kulalamika na kulia kwangu, kwa kweli, kunaelezea siri za Kimungu zisizokuwa na kikomo ambazo zimo ndani mwangu. Wanaimba tu kwa sababu ya ukweli na furaha ambazo nimezipata.

Kwa maneno mengine, siri zangu ni lugha ya ndani iliyojificha katika namna ya sauti ambazo matokeo yake ni ufunuo wa kiistiar i wa siri zangu. Hata hivyo, wale ambao hawajapata nuru itakayowafanya wazione siri zangu – kwa sababu ya macho yao kukosa uoni wa wazi wa kuona ukweli na masikio yao kuwa yenze kuziba – hawawezi kuwa katika hali ya kuulewa ukweli ninaouzungumza.”

Katika *Mathnawi* Mawlana Rumi anatamani kwamba wale wanaoisikiliza filimbi ya mwanzi wapate hisia za Kimungu baada ya kuyasikia malalamiko ya maombolezo yake.

Makazi ya asili ya filimbi ya mwanzi, ambayo ni shina la mwanzi, ni alama inayomaanisha muungano wa binadamu na Mwenyezi Mungu katika umilele kabla ya kuletwa hapa ulimwenguni. Vile vile, ukweli kwamba Mwenyezi Mungu amesema kuhusu binadamu ndani ya Qur'an Tukufu: “Nimemuumba mwanadamu katika umbile lililo bora kabisa kisha nikampulizia roho iliyotokana nami” ina maana ya kwamba ulimwengu wa roho ndani yake kuna siri kutoka kwa Mwenyezi Mungu; imeelezwa kuwa wale watu wenye ukamilifu na wale wenye ufahamu wa kiroho wanalitambua jambo hili, na ni wenye shauku mno ya kuungana na Mola wao katika maisha yao yote.

Wachambuzi wa Mathnawi wanasema kuwa Rumi alipanza na amri ya “*Bishnav!*”, yaani “*Sikiliza!* Alikuwa akijari-bu kuonyesha kuwa tendo la kusikiliza ni kikamilisho cha amri hufasiri mwanzo wake kwa amri ya kwanza katika Qur'an Tukufu ya “iqra” (Somal!). Kimsingi anamwambia msomaji “Sikiliza maneno ya Mola wako! Sikiliza siri! Usikilize ukweli ulio ndani mwako!”

Mathnawi ni kama bakuli ya umande ambao umekusanya-wa kutoka katika ukweli na siri mbalimbali za Qur'an Tukufu kwa ajili ya watu wenyewe moyo. Aidha, Rumi alianza kitabu chake kwa herufi ‘b’ ya ‘*bishnav*’; hareufi hii pia ni alama ya neno *bismillah* (maneno yanayosemwa na Waislamu wakati wa kuanza tendo lolote ambayo yana maana ya ‘Kwa jina la Mwenyezi Mungu). Ni jambo la kweli kuwa herufi ‘b’ ilikuwa ikitumiwa hasa mwanzoni mwa maandiko, barua na mikataba mbalimbali ili kuwakilisha dhana ya *Basmalah* (*Bismillah*) katika utamaduni wa kiislamu. Kitendo hiki kinapata mizizi yake katika maneno yafuatayo ya Sayyidna Ali (r.a): “Yale yaliyo ndani ya Qur'an yanapatikana katika *Suratul fatiha* na yote yaliyo katika *suratul fatiha* yanapatikana ndani ya *Bismillah*; na yote yaliyo katika bismillah yapo katika herufi ‘b’ inayopatikana mwanzoni mwa neno hilo.”

Tenzi au vifungu kumi na nane vya mwanzo vya *Mathnawi* vimebeba uliwengu wa siri mbalimbali zinazoshuhudia werevu na ustadi wa Rumi na undani wa maneno yake. Ni kwa sababu hii kwamba dibaji ya *Mathnawi* imefafanuliwa na kuelezewa kifungu kwa kifungu, neno kwa neno au hata herufi kwa herufi katika tafsiri nydingi. Kwa maneno mengine, umuhimu wa hivi vifungu kumi na nane katika *Mathnawi*, kitabu ambacho kina zaidi ya vifungu elfu ishirini na sita, ni kama umihumu wa *Suratul fatiha* katika Qur'an Tukufu. Vifungu hivyo kumi na

nane nya mwanzoni viliandikwa na Rumi mwenyewe, ilihali vifungu vingine alivitunga ye ye na kuandikwa na mfuasi wake mkubwa Husamuddin jalabi.

Katika mtazamo wa Rumi, filimbi ya mwanzini ishara ya mtu alokamilika ambaye amejiondoa mwenyewe katika makucha ya tamaa za nafsi, ambaye ameiangamiza kabisa nafsi yake, na sasa akiwa ameikana nafsi, amejawa na upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu. Huzuni ya filimbi ya mwanzini inatokana na kutenganishwa na shina lake, amba-yo ndiyo makazi yake ya asili. Hali kadhalika, mwanaadamu alihamishwa kutoka katika ulimwengu wa milele, akatum-wa duniani kama mtihani ambao ni kutenganishwa na asili yake makao matakatifu, yaani muungano wake na Mwenyezi Mungu. Hivyo basi, roho ya mwanaadamu inahuzunika kuten-ganishwa kwake na Mwenyezi Mungu (kama ambavyo filimbi ya mwanzini inavyohuzunika na kuomboleza kwa kutenganishwa kwake na makao yake ya asili, shina la mwanzini). Mwanaadamu ataendelea kuungua kwa shauku ya kutaka furaha na utuliu ya ulimwengu wa roho wakati akiendelea kupambana uhamishoni kwa maumivu, magonjwa shida mbalimbali mpaka atakapofikia hitajio lake kamili (yaani kutoka uhamishoni na kurudi kuungana na chanzo chake cha asili). Katika kipindi cha maisha yake yote ataomboleza, ama kwa ukimya au kwa sauti, akiwa na shauku ya kuelekea ulimwengu wa muungano wa kuwa pamoja na Kipenzi chake (yaani Mwenyezi Mungu) bila ya kudanganywa na vitu vyote vinavyopatikana katika makazi haya ya muda, mahali ambapo mwanaadamu anaishi tu kama uhamishoni; roho yake pengine mwili wake ni mgeni kabisa (wa makazi haya ya uhamishoni). kama vile nyimbo za majonzi za filimbi ya mwanzini.

mwili wake mwenyewe. Tamaa za nafsi pamoja na mwili wake ni vikwazo vikubwa katika njia ya kuwa pamoja na Mola wake. Baada ya kufungiwa katika pango ambalo ni mwili wake, moyo wa mtu ambaye aliyemkamilifu katika kumpenda Mola wake daima huungua kwa moto wa utengano na shauku kubwa.

Matokeo yake ni kwamba wale wote ambao huzidiwa nguvu na mapenzi ya kumpenda Mwenyezi Mungu wanakuwa kama samaki baharini. Hata bahari ya upendo ambayo wao wamezama ndani yake haiwezi kuizima kiu yao. Lakini, wale ambao wamezinyima nafsi zao upendo huu wa ndani ni kama watu waliolala fofoko wakati wa njaa hali yakuwa wamekaa mbele ya meza kubwa ya chakula kizuri cha jioni iliyosheheni maelfu ya vyakula. Kila siku, wanajitahidi bure kwa ajili ya maisha ambayo ni kama usiku wenye giza. Roho zisizokuwa na ukoma kama hizi huachwa na hali hazijui na zikiwa zime-kosa baraka ambazo Mwenyezi Mungu huzijaalia roho safi na zenye ukamilifu. Hili hutokea kwa kiasi ambacho maneno na mawaidha hayawezi kuwaathiri watu hao.

Kwa mukhtasari, katika vifungu hivyo kumi na nane ambavyo vimeanza kwa kusema: “Sikiliza!” na kumalizikia kwa kwa mistari isemayo: “Kwa mtu wa chini hatua za mtu aloka-milika ni ndefu mno, hivyo kata hadithi ndefu mpe kwaheri” mbali na kufikisha maana ya jumla, ndani yake kuna siri nyingi mno. Kwa kuiweka bahari yote katika tone moja, Rumi ana-tuelezea bahari ili tutafakari katika kila kifungu katika vifungu vya maneno yake.

Kwa kweli, Rumi anasema: “Ninataka moyo uliokomaa uelezee taabu kuwa ya hamu na shauku”, hivyo anaelezea ukweli wa kwamba ni walio katika upendo, wanaoungua na moto wa kuungana na Mpandwa, ndio wanaoweza hasa kumuelewa. Ili mtu aweze kulielewa hili, anapaswa kuutafakari

mfano ufuatao wa jinsi Rumi anavyomtazama mtu aliyekamilika:

“Ilikuwa usiku na nilikuwa nimetoka kwenda kutembea. Nilimuona mtu mmoja akiangaza akiwa ameshika taa mkononi mwake, nikamuuliza: “Unatafuta kitu gani usiku huu?”

Akasema: “Ninamtafuta mtu fulani”

Nikamwambia: “Maskini! Unapoteza muda wako bure. Mimi pia nimetoka nyumbani kuja kumtafuta lakini sikuweza kumpata. Rudi nyumbani, nenda kalale na uufurahie usingizi wako. Unajihangaisha bure. Hutoweza kumpata popote pale.”

Mtu huyo akanitazama kwa macho yenye huzuni: “Nami pia nalijua hilo, lakini ninaendelea kwa sababu ninafurahia kumtafuta.”

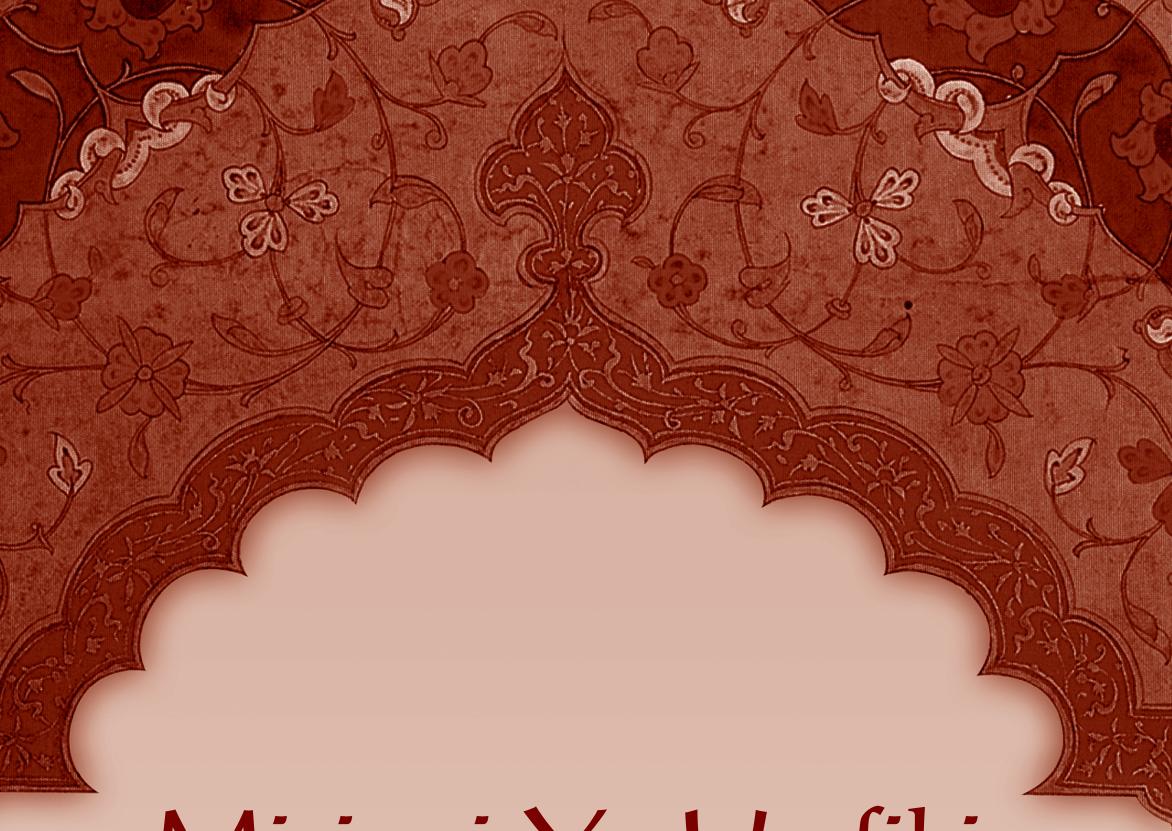
Kuna shauku kubwa katika kumtafuta mtu aliyekamilika, ambaye ni kiumbe bora na mwenye kuheshima kuliko viumbe wote. Pindi utafutaji huu unapogeuka na kuwa uchu, basi mtu husika hukipata kile anachokitafuta. Vinginevyo, kujua na kutafuta tu bila kufanya juhudhi hakuwezi kuzaa chochote. Hiyo ni kwa sababu mapenzi huanza kwa mapambano. Ili kuweza kuvuka bahari ya maisha na kuungana na mpendwa huwezekana tu kwa baraka inayaoambatana na juhudi na kulewa mapenzi (la sivyo haitowezekana). Nyoyo zisizokuwa na Upendo wa Mungu ni mizigo katika vifua vya watu; ni mizigo mizito iliyonasa katika kizingo cha bahari ya maisha; mwishoni mizigo hii huzama na kupotea kabisa.

Nyoyo ni kama samaki. Kuishi na kufariki kwa samaki kunategemea uwepo wao ndani ya maji na kula chakula kinachopatikana humo. Samaki akitoka ndani ya maji, maisha yake hufikia kikomo na hufariki. Moyo nao pia ukiachwa bila kumdhukuru na kumpenda Mwenyezi Mungu, huwa kama

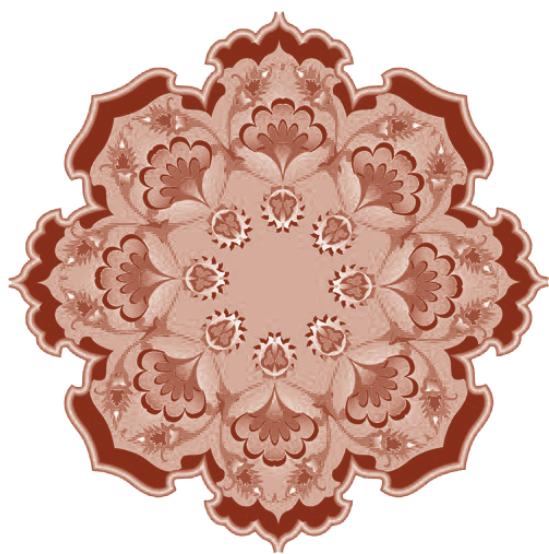
samaki nje ya maji. Moyo huo hughafilika na kuangamia kwa kukwama ndani ya kina kirefu cha nafsi. Moyo wa aina hii una-pokutana na ishara za ukuu na hekima za Mwenyezi Mungu huendelea kuwa na mghafala na kushindwa kuzielewa.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu Mtukufu atufanye kuwa mionganoni mwa wale wanaosikiliza wito wa Kimungu wa watu waliokamilika, kutoka kwa wale wanaoweza kuziona hekima na siri zao; atujaalie kuwa mionganoni mwa wale wanaoungua kwa moto wa shauku ya mapenzi na hamu ya kutaka kuwa pamoja Naye kama shauku ya filimbi ya mwanzi, na hatimaye atuongoze kumfikia Yeye.

Amiin!

Misingi Ya Urafiki Ndani Ya Mathnawi

MISINGI YA URAFIKI NDANI YA MATHNAWI

Mathnawi: “Mwanadamu takriban anaundwa na uoni wa jicho, yaani mtazamo wa kiroho; sehemu iliyobaki ni ngozi (isiyo na thamani). Jicho la kweli ni lile linaloweza kumuona Kipenzi. Kama jicho haliwezi kumuona Kipenzi basi usilihesabu kuwa ni jicho.” (Juzuu 1:1406)

Jicho ni dirisha ambalo hufunguka kuelekea kwenye ulimwengu fikra na hisia. Kiuhalisia, kila kitu ambacho mtu anakiona, kikiwa kibaya au kizuri, huzalisha picha na kumbukumbu ndani ya moyo na akilini.

Hatua ya kwanza ya taamuli na tafakuri ya kina ni kutazama mazingira yanayokuzunguka kwa jicho mazingatio. Mwenyezi Mungu Mtukufu anawataka waja Wake kutazama ambako ni nyenzo ya kuelewa maana ya mazingatio hayo; katika aya nyingi anasema: “Je hawamtazami ngamia mawingu... mvua ... milimamajani ambayo hufa wakati wa kiangazi na kurudi kuwa hai wakati wa kipindi cha kuchipua au kazi za watu walioishi zama za kale?”

Ndani ya Qur'an Tukufu, baada ya kutaja baraka za

Mwenyezi Mungu Mtukufu, wanadamu wanaelezewa katika sehemu mbalimbali za kitabu hiki kama “wale wenye uelewa na uoni” na wanatarajiwa kuutafakari ulimwengu kwa mazingatio na muono wa kina. Aya nyingi kama hizo zinatoa amri kuwa wanadamu wasiutazame ulimwengu kwa macho matupu au macho haya ya kawaida, bali wautazame kwa jicho la kina na lenye mazingatio ili waweze kuelewa hekima iliyo ndani yake. Kwa hali hiyo, aya nyingi zinauliza: *“Je hawazingatii? Je hawatafakari? Je hawaelewi?”* Wale wanaouchunguza na kuungalia ulimwengu kwa mtazamo wa kina na ufahamu hupata kumuelewa Muumba aliyeumba ulimwengu huo na kuuelewa ustadi na ufundi Wake, ambao, ukiulinganisha na nguvu ya mwanadamu, huiacha akili yako ikiwa imetahayari na imenyongeka.

Ulimwengu ni chimbuko la furaha kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Kazi hii iliyofanywa kwa ustadi, yaani mwanadamu, ni ishara ya furaha kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Macho yanayoona na moyo unaofahamu haufahamu au kuona chochote isipokuwa furaha ya Kimungu.

Wanadamu wanapaswa kuviihua vichwa vyao wakati wa asubuhi na watazame jua linapochomoza, waone mandhari mazuri ya anga. Sisi ambao tunajawa na mshangao tunapoona usanifu wa mbunifu wa kawaida, tunawezaje kuwa tepetepe na tusiwe na hisia yoyote mbele ya picha hizi maridhawa ambazo zinaendelea kuchorwa na ustadi wa Mwenyezi Mungu, picha ambazo huziona mahali popote tutakapogekia? Tazama ua lenye rangi ya nyunginyungi au urujuani. Je maua hayo yali-pata wapi rangi hizi ndani ya ardhi nyeusi? Vipi kuhusu for-sadi? Tazama maua ya bluu na yenye rangi ya waridi ambayo hutetema chini ya mwanga wa jua na vitu vingine vyote vizuri ambavyo hatuwezi hata kuanza kuvihesabu. Kuna muonekano

wa ajabu kabisa katika mazingira yote yanayotuzunguka kwa ajili ya moyo wenyewe hisia za kina. Yatazame maua yanayopen-deza na kuvutia, kuchezacheza kwa nyuki na kipepeo, mtaza-me nondo mla nguo anayejitupa mwenyewe ndani ya moto, masikitiko na huzuniko la sauti ya kurumbizi na kisha geuka ujizame wewe mwenyewe. Yote haya, uzuri wote, unatokana na cheche inayopenya kutoka kwenye ishara inayovuja kutoka kwenye uzuri wa Mola Mtukufu.

Jua linaloangaza wakati wa asubuhi hutuletea habari ya siku mpya, kana kwamba linatwambia: “Amkeni!” na linatuleta katika mazingira na hali ya mazingatio: “Kwa mara nyingine umepewa asubuhi hii pamoja na ukurasa mpya wa kitabu cha maisha yako. Utajaza vipi ukurasa huu ambao utaletwa mbele yako Siku ya Hukumu? Unapanga nini kujianaa na siku yenyе kuogofya pindi utakaposikia amri ikikwambia: “Soma kitabu chako! Nafsi yako inakutosha leo kukuhisabu.”

Jioni inapowadia, mbingu hubadilika kuwa nyekundu na kisha kwa kila wimbi hugeuka kuwa nyeusi; usiku huzungumza na mwanadamu kwa kauli yenyе kujiamini na kusema: “Siku nyingine imepita. Uko hatua moja karibu na kifo. Hakuna haja ya maskitiko yasiyokuwa na manufaa. Huwezi kuirejesha siku iliyopita, hata kama utafanyaje. Sasa utajisalimisha mwenyewe kwenye mikono ya usingizi, ndugu wa kifo. Utenda nini? Ulita-kiwa kutenda nini? Weka mbele yako kile ulicho nacho na kile ambacho hukukifanya na kisha tafakari! Huwenda hutoweza tena kuuona mwanga wa asubuhi.”

Roho za wale ambao hugeuka kuuangalia ulimwengu kwa kutafakari na unyenyekevu hatimaye humkuta Mwenyezi Mungu Mtukufu akiwa kipenzi chao cha kweli na rafiki wa dhati. Msaadizi mkuu wa mwanadamu kuhusiana na maonyo na hekma ni kujisalimisha mbele ya ufunuo unaomuongoza

kwenye taamuli na unyenyekevu, na kuanzisha urafiki wa kweli na watu wema ambao wamekuwa marafiki wa Mwenyezi Mungu Mtukufu! Watu hawa wema kuwaita kuwa ni “marafiki” ni matumizi ya istiari tu. Japokuwa urafiki wa kweli ni kumu-elekea Mwenyezi Mungu kwa dhati, mwanadamu anahitaji kuwa na urafiki na wale walio karibu Naye (Mwenyezi Mungu) na kuwa na upendo na urafiki wa kweli kwa watu hao kiistitari kama hatua ya kwanza ya kufika kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hii ni kwa sababu kuinuliwa kiroho huweza kufikiwa tu katika hatua na awamu mbalimbali; hakuwezi kuwa kwa ghafla. Kwa hiyo, katika safari hii, ni lazima kuwa na urafiki na wanadamu, ambalo ni hatua ya lazima ya kuufikia urafiki wa Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Katika tenzi zifuatazo, Rumi analielezea zaidi jambo hili akisema:

“Kama ukiangukia katika hali ya kukata tamaa kwa sababu ya upweke na kukosa akili ya kukushauri, tafuta kivuli cha rafiki mwenye kumilikiwa na jua la ukweli.”

“Nenda, fanya haraka umtafute mmoja katika marafiki Zake; ukifanya hivyo, Mwenyezi Mungu atakuwa rafiki na msaidizi wako.”

“Kutengwa na ukiwa vyawezza kuwa kwa wageni sio kwa rafiki. Nguo za manyoya ni kwa ajili ya kipindi cha majira ya baridi sio kwa ajili ya majira ya kuchipua.”

“Akili yenye afya na siha inapoungana na akili nyiningine yenye afya na siha iliyofunzwa kwa ufunuo, huimarikia, nuru yake huongezeka na huiona njia ikiwa wazi kabisa.”

“Nafsi hupendelea kuwa pamoja na nafsi nyiningine kwa ajili ya kukidhi matamanio yake, na hivyo giza la njia hiyo huongezeka, ukweli hujawa na ukungu na kutoonekana.”

Mathnawi: “Ewe moyo! Nenda mahali watakapokuan-gazia, na mahali ambapo watu wenyewe ukomavu watakuwa karibu nawe ili wawe kama ngao yako dhidi ya mateso.”

“Watakusamehe makosa yako na kukupa nafasi ndani ya roho na nyoyo zao.” (Juzu: 2:2576-2577)

Kuadhibu kwa vitendo viovu ili kuvifanya visirejewe tena ni kanuni maalumu na inayojulikana katika mifumo yote ya kisheria. Shariah nayo pia inapendelea njia hii ya uzuiaji wa maovu. Masufi, huku wakiwa hawaikaribishi au kuipa nafasi tabia hiyo, hutumia njia maalumu ya kufidia tabia hiyo mbaya, wakimuona mtendaji wa kosa husika kuwa ni mtu aliyeshindwa kujizua dhidi ya kuangukia katika tabia ya makosa. Wanamu-ona mtu huyo kama ndege mwenye bawa lililovunjika. Badala ya kumuadhibu, huzigeukia njia za matibabu, kama ilivyo kwa mtu anayeumwa ambaye anahitaji dawa.

Hakuna daktari anayemfokea mgonjwa na kumuuliza: “Kwa nini hukujizua usipate ajali ya gari au mafua?” Badala yake, daktari huyo atalipokea jukumu lake la kumtibu mgonjwa huyo. Masufii huamiliana na watu wenyewe makosa kwa njia hiyo hiyo ambayo madaktari huwatibu wagonjwa wao. Vitu vilivyo-vunjika hupelekwa kwa fundi. Ustadi wa fundi unategemeana na ukamilifu wa kitu kilichovunjika.

Mawlanu Rumi anauelezea ukweli huu kama ifuatavyo: “Watakusamehe makosa na kasoro zako na kukupa nafasi ndani ya roho na nyoyo zao.”

Mathnawi: “Akili kali, kwa kutengana na marafiki zake, huwa kama mpiga mishale ambaye upinde wake ume-vunjika.” (Juzu: 3:3693)

Katika Uislamu akili hii huitwa *aql-al-naaqis* (akili yenye upungufu). Hii ina maana kuwa akili pekee ya mwanadamu

haitoshi kufika kwenye jambo jema au kutambua undani wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Ukweli huu unathibitishwa na ukweli kwamba Mwenyezi Mungu Mtukufu aliwatuma kuja kwa wanadamu, viumbe ambao aliwajaalia akili. Akili ni sharti la kwanza la mtu kuwajibika. Katika mfumo wa kisheria mtu aliyeua bila kuwa na kipawa cha akili husamehewa. Watu wa aina hiyo (yaani watu wasiokuwa na akili) hawaadhibiwi. Wakosaji wanaoadhibiwa hutendewa hivyo kwa sababu akili na utambuzi wao unachukuliwa kuwa salama. Hata jambo lenyewe linaonyesha kuwa akili haina ukamilifu wa kutosha kumlinda mwanadamu na makosa.

Kwa sababu ya udhaifu huu, akili moja inatakiwa kusaidiana na akili nyingine. Kanuni isemayo kwamba “akili mbili ni bora kuliko akili moja” inaonyesha umuhimu na udharura wa kushauriana na wale wenye uhodari, uwezo na wenye sifa. Mashauriano yameamrishwa katika aya nyingi za Qur'an Tukufu ili kuwezesha maboresho binafsi na ya kijamii: “...na shauriana nao katika mambo...” (Al Imran, 3: 159) “...wale ambao hufanya mambo yao kwa mashauriano ya pamoja.....” (Shuraa, 42:38)

Mathnawi: “Ewe mwanangu, yule utakayemuona anajishughulisha na kumtafuta Mwenyezi Mungu, basi kuwa rafiki yake na ujisalimishe kwake.”

“... kwa kuwa karibu na wale wanaomtafuta Mwenyezi Mungu wewe mwenyewe utakuwa mwenye kumtafuta, na kupitia kwao wewe mwenyewe utakuwa mshindi.” (Juzu 3:1446-1447)

Katika lugha ya Kituruki kuna methali isemayo: “Zabibu hukomaa na kuiva zinapokuwa pamoja na zabibu nyingine.” Masufii husema “hali (ya kihisi, kielimu, kiroho) huambukiza”

ikiwa na maana kwamba “hali au mazingira huhama kutoka kwa mtu mmoja kwenda kwa mtu mwininge.” Hali yako hubadilika kulingana na mtu unayempenda na ambaye unatumia muda wako kuwa pamoja naye. Kwa sababu hii Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema ndani ya Qur'an Tukufu: “...kuwensi pamoja na wakweli.(katika maneno na matendo) (Tawba, 9: 119). Mtu hupata sehemu ya hali za wale wanaowapenda na wale ambao wana mienendo na mielekeo ya pamoja. Kuwa pamoja na watu wema huleta athari chanya kwenye maendeleo na ustawi wa mtu husika.

Mathnawi: “*Tambua hili kwa dhati: mwisho wa marafiki wote wenye kufa (wasiokuwa wa kudumu) na wasiokuwa waaminifu na wapenzi wa uongo watakuja kuwa mahasimu wako. Watakuwa maadui wanaouwa.*”

“...wakati huo utakuwa umeachwa kaburini, ukilalama na kumuomba Mwenyezi Mungu na kulia sana, ‘tafadhalim siniache peke yangu hapa’” (Juzu 5: 1523-1524)

Wanadam wana ukaribu na upendo wa ndani wa kupenda vitu vingi katika dunia hii. Lakini pindi muda wa kwenda katika safari ya milele unapofika, huvitelekeza vitu vyote hivi na wale wote ambao hapo awali walikuwa wakipendwa na kutegemea katika hii dunia huachwa nyuma wakiwa hawana msaada na faida tena. Vitu ambavyo mtu huvipenda zaidi katika dunia hii ni watoto na mali zake. Mwenyezi Mungu Mtukufu anaeleza katika aya zifuatazo kuwa hata vitu hivi haviwezi kuwa na faida yoyote huko akhera: “*Siku ambayo kwamba mali hayato faa kitu wala wana. Isipo kuwa mwenye kumjia Mwenyezi Mungu na moyo safi.*” (Shu'araa, 26: 88 -89)

Mathnawi: “*yeyote mwenye kumpenda anayekufa (mwanadamu), hufanya hivyo kwa matumaini tu ya kufika*

kwa Mmoja wa Pekee aliye hai na asiyekufa. Kwa hiyo, kumpenda anayekufa na asiyedumu huwa ni daraja ya kuelekea kwenye upendo wa kina na kumpelekea kwenye upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu” (Juzu 3:545)

“Ewe ambaye safari yako ni kwa Mwenyezi Mungu! Fanya jitihada kwa kumtarajia Mmoja tu aliye hai (Mwenyezi Mungu), ili kwamba baadaye roho utakayoitoa isiwe mfu au kuzikwa chini ya udongo.”

“Usiyafuate matamanio yako na kuchagua kipande cha mrija, yaani uzuri wa muda na usiodumu, kuwa rafiki yako. Upendo na urafiki wako kwake ni wa kuazima. Mtafute rafiki wa kudumu na wa milele asiyekufa.”

“Kama wale uliowapa moyo wako walikuwa na uthabiti na uaminifu hata kidogo, sasa basi kitu gani kilichoupata urafiki wako pamoja na mama na baba yako, ambao walikuwa marafiki wako waaminifu zaidi kuliko marafiki wako wote?” (Juzu 3:547-549)

“Pindi tabia ya dhahabu ya kile unachokipenda inapobadilika kwenda kwenye ubaya wake wa asili, pindi ambapo kilichobaki ni shaba pekee, maumbile yako hukichoka na kujitenga nacho” (Juzu 3: 555)

“Uzuri unaopatikana katika vitu ni uakisi wa muda tu wa uzuri kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Siku moja mwanga huo unaoakisi utarudi kwenye chanzo chake cha asili. Ewe mwanafunzi, usikazie macho uzuri unaokufa au wa muda, badala yake mtafute Yule aliyevipatia uzuri huo!”

“Mwanga unaopiga ukutani kutoka juani hurudi juani. Usiutazame mwanga kwenye ukuta, kiendee kile kinacholeta mwanga, nenda kwenye sua; hiki ndicho unachostahiki.”

“Hivyo basi chukua maji yako kutoka mbinguni, kwa kuwa hujapata uaminifu wowote kutoka katika mfereji wa maji.” (Juzuu 3: 558 – 560)

Silika ya mwanadamu ya kupenda ni hazina kubwa mno na ya hali ya juu. Ni hasara kubwa kwa upendo huu kupotezwa tu kwa kuuweka mahali pasipokuwa na manufaa, penye upuuzi. Marafiki wote katika dunia hii kinyume na Mwenyezi Mungu, ambao hupokea upendo wetu ni watu wenyewe kufa. Kwa sababu hii lengo kuu la upendo na urafiki linapaswa kuwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa upande mmoja, Mwenyezi Mungu Mtukufu yuko nje ya upeo wetu na mbali ya uelewa wetu (*muta’al*), lakini kwa upande mwingine, Yeye ni rafiki na msaidizi wa waja Wake, Yeye yu karibu zaidi kuliko hata mshipa mkuu. Mja akijaribu kwa shauku kubwa kujikurubisha kwa Mola wake ndani ya moyo, basi Mwenyezi Mungu Mtukufu anatangaza kuwa atakuwa “*macho yake anayotumia kuona, maskio yake anayotumia kusikia, mikono yake anayofanya kazi...*” (Zubdat ‘al-Bukhari, 1107). Kuhusu hali hii Qur'an Tukufu inasema: “Kwetu sisi Mwenyezi Mungu anatutosha, naye ni mbora wa kutegemewa.” (Al Imran, 3:173)

Pamoja na yote yaliyosemwa, upendo wa ndani kabisa, ambao ni ukaribu wa hali ya juu wa moyo na kufungamana kwa hisia kali kupita kiasi na mwingine tofauti na Mwenyezi Mungu, ni jambo lisiloruhusiwa isipokuwa pale upendo huo utakapoonyeshwa kama hatua ya muda. Katika hali hii, upendo huo huwa ni hatua moja kwenye njia ielekeayo kwenye upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu. Lakini, iwapo kitu au mtu unayempenda atauteka moyo wako, atakuwa kizuizi cha kwenda kuungana na Mola wako. Kama mtu anaweza kuwa kama Majnun na kusema: “Nilimpata Mawlana (Mola wangu) kupitia Layla” na akaubadilisha upendo wake

wa kupita kiasi kuwa hatua ya kuelekea kwenye upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu, basi hiyo itakuwa ni baraka kubwa kwake. “Upendo wa kuupenda Uzuri Halisi” ndio upendo wa kweli. Kuutafuta upendo huo ndio lengo kuu na tukufu zaidi katika maisha haya.

Mathnawi: “Naapa kwa Mwenyezi Mungu ambaye kwake yeye kila kitu na kila mtu ni mwenye kuhitajia lakini hamhitaji yeoyote wala kitu chochote, kwamba nyoka mwenye kudhuru ni bora kuliko rafiki muovu. Nyoka mwenye madhara huchukua uhai wa binadamu lakini mtu mbaya humuongoza mtu katika moto wa milele.”

“Moyo huiba kwa siri tabia kutoka kwa rafiki, bila ya kuongea wala kuzungumza tabia zake hugeuka kuwa zako.”

“Atakapotupa kivuli chake juu yako, rafiki yako huyo asiyokuwa na maadili hukuibia mtaji wako.” (Juzu 5:2634-2637)

Kama tulivyosema hapo kabla, “tabia huambukiza”, kwa maana kwamba kuandamana na mtu mzuri hukuachia athari chanya na nzuri ilhali kuandamana na kusuhubiana na mtu muovu hukupatia athari hasi. Mtukufu Mtume Muhammad (s.a.w) amelielezea hili kwa maneno yafuatayo: “Urafiki wa mtu mzuri au mbaya ni kama kukaa na muuza manukato na mhunzi au mfua vyuma. Muuza manukato ima atakupa manukato kiasi bure au atakuuzia. (Angalau) utakuwa umevuta hewa kutoka kwenye manukato mazuri (utakapokuwa umekaa naye). Mhunzi ima atazichoma nguo zako au hutofurahia harufu mbaya ya karakana yake” (Bukhari, Dhaba’ih, 31).

Imam Rabbani alitoa mfano ufuatao unaohusu hatari ya msiba unaomkuta mtu kwa kuwa na rafiki mbaya.

“Mtu aliye karibu mno na wacheza kamari anaweza akawa

si mcheza kamari. Hivyo, hawezi kujisikia kuwa ameharibu sifa yake. Lakini, wakata akisuhubiana nao ataanza kupuuuzia suala la uchezaji kamari. Na hili ni janga la kiroho.”

Iwe kwa kutambua au la, kuitelekeza ngao kama hiyo, ambayo ni ulinzi wa lazima unaokukinga dhidi ya kila aina ya dhambi, huanzisha hatari ya kutumbukia katika dhambi hiyo wakati wowote ule. Kusuhubiana na watu waovu au wajinga husababisha kukurubiana nao kisaikolojia. Baada ya muda mfupi, ukaribu huu utabadilika kuwa ukaribu wa ndani ya moyo, na kidogo kidogo, mtu husika huvutwa katika maangamizi.

Mathnawi: “*Upotovu wa kuwa na urafiki na wanafiki humfanya muumini kuwa duni, muovu na muasi kama wao.*” (Juzu 2: 2892)

Aina mbaya zaidi ya uovu ni unafiki. Hali ya mtu mnafiki katika Uislamu ni mbaya zaidi kuliko ile ya kafiri (mpagani) asiyé na madhara. Madhara ya mnafiki katika kupotosha ni makubwa zaidi kuliko ya mpagani ambaye hapenyezi maneno yake kuwashutumu wenzake. Kwa sababu hii, watu wanye kukumbwa na madhara makubwa zaidi ni wale wenyé kufanya urafiki na wanafiki. Mawasiliano ya kiakili hubadilika kuwa mahusiano ya kiroho. Jambo hili humharibu na kumhuzunisha sana muumini. Mawlana aliuashiria ukweli huu katika utenzi uliotangulia.

Mathnawi: “*Kwa kuwa ndani ya macho yetu (uwezo wetu wa kuona mbele) kuna kasoro nyingi, basi ufanye uoni uingie ndani ya uoni wa rafiki yako.*”

“*Uoni Wake kwetu – mbadala adhimu ulioje! Ndani ya uoni Wake utapata kila kitu unachokitaka.*” (Juzu 1:921-922)

Ingawa inaweza kuwa chungu, marafiki daima hujaribu kueleza ukweli. Rafiki hawezi kuwa na aibu katika kueleza ukweli na ataona vyema amuumize kwa muda rafiki yake kuliko kumuona akiwa anataabika katika maumivu ya muda mrefu. Katika baadhi ya vifungu vingine, Mawhana Rumi analieleza hili kwa simulizi ya mtu mmoja anayemueleza mtu mwininge ambaye amemjia kwa ajili ya kutaka ushauri ambao hawezi kumsaidia.

“Mtu mmoja alitaka ushauri juu ya jambo fulani ambalo hakuweza kufika katika uamuzi ili kuweza kujikwamua wasi-wasi na shaka aliyokuwa nayo. Mtu ambaye alimtaka ushauri alisema: “Ninatambua kwamba umeniamini ukaja kunitaka ushauri. Lakini mimi sio rafiki yako. Nenda kamtafute mtu mwininge na umtake ushauri. Mimi sio rafiki yako, hivyo usinshaurishe. Hakuna mtu anayeweza kufanikiwa kwa ushauri wa mtu ambaye sio rafiki yake. Nenda kamtafute rafiki. Kwa hakika rafiki humtakia mema na ustawi rafiki yake. Mimi sio rafiki; mtu kama mimi sikufai na sina faida yoyote kwako. Nitatembea kiupogo; nitakwambia vitu vya makosa. Mtu anayeshubiana na watu wema na kuutumia muda wake kuwa pamoja nao hudhani kuwa yumo ndani ya bustani ya mawaridi, hata kama yuko katika joko. Lakini mtu anayekaa katika bustani pamoja na adui anayedhani kuwa ni rafiki huwa amekaa ndani ya joko. Zinduka na usimdhara huyo rafiki anayefaa kwa kuisikiliza nafsi yako, usimdhuru.”

Mathnawi: “*Moyo huchukua chakula kutoka kwa kila rafiki. Moyo hupokea furaha, raha na utakaso wa kiroho kutoka katika kila kipande cha elimu.*” (Juzu 2:1089)

“*Wewe hupokea chakula na virutubisho kutoka kwa kila mtu unayekutana naye. Pia hupokea kitu kutoka kwa kila rafiki mwema.*” (Juzu, 2:1091)

Kama tulivyoeleza hapo juu, tunapaswa kuchagua marafiki wetu kwa umakini mkubwa sana. Hivi vifungu vyta tenzi za Mawlana vinaashiria faida ya kuwa na urafiki na watu wema. Kama tulivyosema hapo kabla, hali za watu huambukiza. Upendo ni njia ambayo hali za kiroho hupita. Binadamu huchukua hali/tibia ya mtu ambaye yupo nae pamoja kulingana na kiwango cha upendo alicho nacho kwake. Upendo, kuto-kana na nguvu yake, husababisha uhusiano huu kuongezeka. Kwa upande mwingine, chuki huzuia maingiliano haya ya kiroho baina ya watu, na hivyo inatakiwa kuelekezwa kwa watu waovu.

Mathnawi: “*Iwapo wewe ni mwamba au jiwe utakuwa lulu kama utakutana na mtu mwenye moyo mzuri.*”

“*Yapandikize mapezni ya watu watukufu ndani ya moyo wako, usiupe moyo wako kitu chochote zaidi ya upendo wao ambao nyoyo zao zinamjua Mwenyezi Mungu.*”

“*Usiende katika ujirani wa kukata tamaa, kuna milango ya matumaini. Usiende katika muelekeo wa giza, jua linaangaza.*”

“*Moyo hukuongoza kwenda karibu na watu wenye moyo; mwili hukuongoza kwenye gereza la maji na tope.*”

“*Zingatia! Upe moyo wako chakula kutoka katika mazungumzo na mtu ambaye ni rafiki wa moyo.*” (Juzu 1:722-726)

Nafsi humuongoza mtu kuelekea upande wenye hasara. Hivyo, kama ilivyo kwa mtu mwenye farasi anavyomfuga farasi wake, tunapaswa kuzifuga nafsi zetu na kuzifanya ziwe njema kwa elimu na kufanya ibada pamoja na kusuhubiana na wale walio kwenye njia ya Mwenyezi Mungu. Elimu ni msingi wa jambo hili, lakini haitoshi. Watu wenye elimu wanapaswa

kuigeuza elimu yao kuwa hekima na kuufikia ukomavu wa hali na tabia zao. Hivyo basi, kazi za moyo na akili husafiri pamoja katika mrandano. Vinginevyo, elimu tupu inaweza kumkokota mwanadamu kumpeleka kwenye majisifu, umimi na maangamizi. Nafsi ina viwango na daraja mbalimbali. Nafsi ambayo haijapata malezi na mafunzo hujulikana kwa sifa ya *ammaara*. Nafsi hiyo daima hutaka kufanya maovu, lakini ikipewa malezi ya kudumu inaweza kubadilika na kufikia kiwango cha sifa ya *lawwaama, mulhima* na *mutmainna*. Inapofikia hatua hizi, nafsi machachari hubadilika na kuwa kama farasi aliyefugwa na kumpeleka mwenye nayo kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Utumishi wa kweli wa kumtumikia Mwenyezi Mungu hupata kuonekana pindi mtu anapofikia hatua hii. Ni kwa fadhila za Mwenyezi Mungu tu ndipo mtu anapoweza kukomaa na kufikia kiwango cha juu zaidi cha kuwa na nafsi yenye sifa za *raadhiyah, mardhiyyah* na *kamilah*. Mojawapo ya masharti makuu ya kufikia hali hii ni kuwa pamoja na kuwapenda kwa dhati kabisa wale walio karibu na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Nafsi isiyofugwa hailipendi jambo hili. Itakulazimisha na kuku-sukuma kuandamana na watu wenyewe kuipenda dunia. Lakini, kwa kuwa kuna wepesi katika kila uzito, hili nalo pia lina wepesi ndani yake. Inatosha tu kwamba mtu anatakiwa kusafiri katika njia hii. Kufikia daraja ya juu zaidi kushinda malaika inawezekana tu kwa nafsi iliyofundwa. Adamu (a.s) alipoumbwa kwa mara ya kwanza, amri ya Mwenyezi Mungu ya kuwataka malaika wamsujudie ilikuwa ni matokeo ya uwezo huu wa kuidhibiti nafsi. Malaika humuelekea Mola wao bila kizuizi wala kikwazo chochote kinachowazuia, lakini mwanadamu anaweza kufanikiwa kufanya hivyo baada tu ya kukiondosha kikwazo na kizuizi cha nafsi. Ushindi anaoupata mwanadamu kwa kumfikia Mwenyezi Mungu kiroho ni jambo linalotakiwa kusifiwa sana na kuenziwa kuliko ule wa malaika (kwa sababu

hufika huko baada ya kukumbana na vikwazo vingi ilhali malaika hawana kikwazo chochote cha kuwazuia kufanya hivyo).

Mathnawi: “*Inawezekana vipi ayageuzie mgongo maumivu yaliyomsibu rafiki yake? Maumivu ni kama kiini na urafiki ni ganda (hawatengani). Je furaha katika matatizo, shida na mateso haiwi ishara ya urafiki (wa kweli)? Rafiki ni kama dhahabu, matatizo ni kama moto: dhahabu hutakasika ndani ya moyo wa moto.*” (Juzu 2:1459-1461)

Kuna msemo wa kale usemao: “Mtu mtukufu hutambuliwa anapokumbana na matatizo na chuma kitukufu (imara) hutambuliwa kwa moto.” Kwa kweli, katika namna ile ile ambapo baraka ni kwa ajili yetu, matatizo nayo vilevile ni kwa ajili yetu. Hata hivyo, kuna hatari kubwa ya kuangukia makosani kwa wale wanaopinga mojawapo katika ishara hizi. Unapokabilia na misukosuko, kufanya subira kwa kutafuta sababu halisi za misukosuko hiyo hukupeleka kwenye radhi za Mwenyezi Mungu, ilhali kufanya uasi dhidi ya misukosuko kunaweza kuleta matokeo yenye kuangamiza. Kwa namna moja, baraka hizo mbili (yaani neema na misukosuko) zinafanana. Kujua kwamba baraka fulani imetoka kwa Mwenyezi Mungu na kumshukuru kwa baraka hiyo huleta ustawi na ziada katika neema, lakini kufikiri kuwa baraka hii imetokana na uwezo wako wewe na ukaangukia katika kiburi na majivuno jambo hilo nalo husababisha maangamizi. Mawalii, watu hao wenye miyo safi, hufaidika na mambo yote mawili, yaani baraka na misukosuko, na hawakutani na shida na mambo haya kwa sababu wameufunda vyema uelewa na akili zao kwenda sambamba na ufunuo na mafundisho ya *wahyi*. Hivyo, wanaweza kusema, “misukosuko yako ni mitamu kama zilivyo baraka zako.” Kwa rehma na fadhila za Mola wetu, tunatakiwa kujitahidi tuwe kama wao. Manufaa ya kweli yatokanayo na misukosuko na baraka haya-

sababishwi na sababu za wazi, bali hutokana na kuwa radhi na Sababu ya Kweli iliyo nyuma ya sababu zote ambayo ni Mwenyezi Mungu Mtukufu (kwa maana ya kuwa radhi na chochote anachokupatia) na kumuelewa msababishi wa kweli wa jambo hilo, ambaye ndiye *musabbibul asbaab* (Msababishi Mkuu wa sababu zote). Wale wanaofikia hatua hii, hufikia hali ya *ridhaa* (kuridhia) na hii ndio ambayo Mawlana ameizungumzia katika kifungu cha tenzi zake zilizotajwa hapo juu.

Mathnawi: “*Upepo wa maradhi yetu ni imara na mshumaa wa maisha yetu umeisha kabisa. Fanya haraka, hebu tuwashe mshumaa mwingine kutoka katika mshumaa wa maisha yetu ili tupate kuendelea na safari yetu moja ya mishumaa, kama mshumaa mmoja umezimwa na upepo.*” (Juzuu 4:3108-3109)

Mawlana anaueleza ukweli huu katika tungo zake na kutufundisha kutoangukia katika hali ya kukata tamaa hata kidogo. Mja anatakiwa kuzijua hali na tabia hizo na matendo yanayomfanya mtu atumbukio katika hali ya uovu. Mwenyezi Mungu Mtukufu amewaahidi waja Wake wote nafasi ya kupata rehma Zake kabla ya pumzi zao za mwisho, ikiwa watakuwa wamefanya toba ya kweli.

Mathnawi: “*Msiba mkubwa kwa huzuni na mateso yanayosababishwa na rafiki fedhuli! Enyi waheshimiwa, tafuteni maswahiba wazuri wanaofaa!*” (Juzuu 6: 2950)

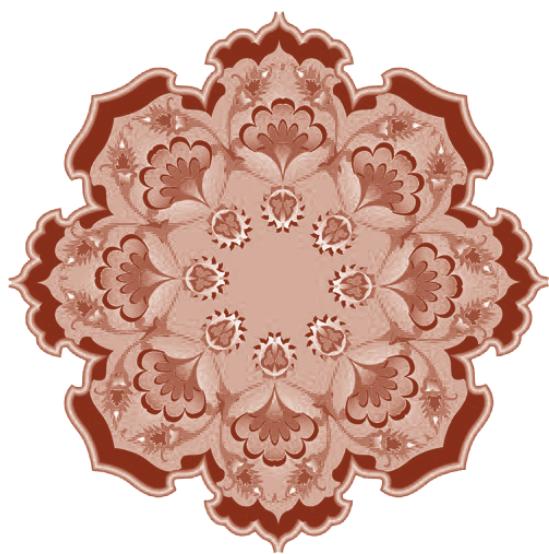
“*Kuwa msikivu, usiwe mtu mwenye kuabudu mwili na usiliseme hili. Usitafute (kugundua) siri ya hulka moja na ufananaji katika mwili wa nje.*” (Juzuu 6: 2953)

Urafiki huundwa na mwafikiano/mfumohusiano (mutuality) iwe katika sifa chanya au hasi. Lakini urafiki wa kweli unaweza tu kuthubutika na kustawi katika nyoyo na roho zenye ikhlasi. Sifa hii inapatikana katika hali za hali ya juu za

mwanadamu. Urafiki hubaki kuwa hai pindi pande zote mbili zinapokuwa na hisia za aina moja na kushirikiana katika mta-zamo na jinsi wote wanavyoutazama ulimwengu. Urafiki wa kweli ni kama mkondo wa umeme unaoziunganisha nyoyo mbili. Kwa mkondo huu, kwa mtiririko wa upendo, kila hali na tabia ya mpendwa hutoa miale na mwanga kuelekea kwa yule anayempenda. Bahari za upendo katika moyo huanza kuibuka na kujaa huku juu la kujitoa kwa dhati likianza kuan-gaza. Hivyo, ukaribu wanaouhisi wale wasiokuwa na hisia za pamoa na wakawa tu na uhusiano wa nje au wa bahati nasibu, kwa mfano, mahusiano au urafiki wa kikazi, basi ukaribu huo hauna uhusiano hata kidogo na urafiki wa kweli. Ni kwa hali hiyo kwamba, Abu Lahab alikuwa ami wa Mtukufu Mtume (s.a.w), lakini akawa mionganoni mwa watu waliokuwa mbali mno na Mtukufu Mtume (s.a.w).

Ukweli Wa Urafiki

UKWELI WA URAFIKI

Upendo ni kama mkondo unaotiririka baina ya nyoyo mbili. Wale wenye kupenda daima huwakumbuka wapendwa wao kwa moyo na akili. Hupata kutoa chochote walicho nacho kwa ajili ya wapendwa wao na wakishatoa mhanga huu, huishi wakiwa na amani akilini mwao.

Urafiki, kwa ujumla wake, ni kuwa pamoja na kushirikiana mambo mbalimbali, mabaya na mazuri. Urafiki wa kweli, kwa upande mwingine, unaweza tu kupatikana ndani ya nyoyo zenye ikhlasi za watu wema walioinuliwa. Kuishi kwenye kilele cha urafiki ni watu wawili kuwa na hisia za aina moja katika mambo yote; kana kwamba wana moyo mmoja unaoishi katika miili miwili tofauti.

Daima watu hustaajabishwa na kupendezewa na wale wanaowapenda. Kila hali na tabia ya mpendedwa huhamia kwa mpenzi wake kwa sababu ya mkondo wa mapenzi. Bahari ya upendo ndani ya moyo huanza kuzunguka kwa upesi na ju ala furaha huanza kutoa nuru na mwanga. Mwishoni, mpendedaji huanza kuachana na matakwa na mapendeleo yake na kuanza kumuiga mpenzi wake. Katika hisia kama hii muumini anata-

kiwa kujua jinsi ya kunufaika na kioevu hiki cha upendo katika kila hatua ndani ya maisha yake.

Mapenzi ya kweli huzibadilisha shida na mizigo mizito kuwa baraka; kadhalika huzuni ambazo mpendwa huzipeleka kwa mpenzi wake hukaribishwa na kupokelewa kana kwamba ni neema tamu. Kuelewa ukweli na kina cha upendo wa mtu, tunachotakiwa kufanya ni kuchunguza ni kwa kiwango gani mpPENDAJI anaweza kuzibeba huzuni na masaibu ya upendo. Mawlana Rumi anahadithia kisa kifuatacho kinachoonyesha kwamba upendo na urafiki wa kweli hupatikana tu iwapo mtu yupo tayari kuyapokea masaibu na huzuni za mpenzi wake na kama tu anampokea mpPENDWA wake kwa hiari na kwa moyo wa dhati wenye utashi.

Mwalimu mmoja alipokea zawadi ya tikiti kutoka kwa wageni wake. Akamuita Luqman, mtumishi msikivu na mwe-revu, ambaye alikuwa akimpenda sana na ambaye aliweza kushirikiana naye hisia zake. Luqman alipokuja, bwana wake akakata kipande cha tikiti na kumpatia. Luqman akala kipande hicho kana kwamba ni asali au sukari. Alikila kwa furaha na ukunjufu mkubwa kiasi kwamba wale waliomuona walishikwa na hamu kubwa, na kwa kweli walimuonea vivu. Bwana wake akampatia kipande kingine. Luqman alioneekana kuwa na amani na furaha kwa kula tikiti hilo. Bwana wake akaendelea kumpa tikiti mpaka kikabaki kipande kimoja tu. Kisha bwana wake akasema: "Mimi nitakula kipande hiki kilichobaki nione ni tamu kiasi gani."

Alipotafuna tikiti, akaungua ndani ya mdomo wake kuto-kana na uchungu wa tikiti lile. Ulimi wake ukajawa na lenge-lenge na koo yake ikawa na uchungu mkali. Alikaribia kudho-ofu kutokana na ladha mbaya ya tikiti. Akamgeukia Luqman na kumuuliza: "Mtumishi wangu mpPENDWA! Umewezaje kula

sumu hii kwa furaha kubwa? Umewezaje kuibeba taabu hii kana kwamba ni raha? Una subira ya aina gani? Mwenyezi Mungu pekee ndiye ajuaye ni maumivu kiasi gani umeyastahmili. Au huyapendi maisha yako matamu? Kwa nini hukusema chocrote? Kwa nini hukusema tu “Samahani siwezi kula chocrote sasa”?

Luqman akajibu: “Bwana wangu, nimekula vyakula vingi vitamu kutoka mkononi mwako; umenipa chakula cha kiroho na kimwili kwa vitu hivyo adimu kiasi kwamba nililazimika kuinamisha kichwa changu kwa uchungu kwa sababu siwezi kukataa zawadi. Ningeweza je kusema “Hii ni chungu, siwezi kuila” kwa kitu ambacho umenipa kwa mikono yako? Aidha, chocrote utakachonipa, hata kama ni kichungu kiasi gani, ni kitamu kwangu, kwa sababu kila kiungo cha mwili wangu kimepata kumerutubishwa kwa baraka zako.”

Luqman aliendelea kuonyesha msisimko na upendo wake: “Bwana wangu! Nikiichukia ghamu na huzuni itokayo kwako, basi kichwa changu kizikwe chini ya ardhi. Ladha itokayo kwenye mikono yako mikarimu inawezaje kuacha athari ya uchungu katika tikit hili? Upendo huifanya ghamu kuwa tamu, upendo hubadilisha shaba kuwa dhahabu. Upendo huondosha na kuusafisha uchafu. Upendo huyaponya maumivu mazito. Upendo huwaamsha waliokufa. Upendo huwabadilisha wafalme kuwa raia. Upendo huyatengeneza mabustani ya waridi kutoka katika magereza yenye giza. Upendo huivangazia vyumba vyenye giza na kuvifanya vitoe nuru. Ni kwa sababu ya upendo kwamba moto huwa na mwanga kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Upendo hukipa uzuri kitu kibaya. Kwa upendo, huzuni na mateso huwa furaha na raha. Kwa upendo, majahili na wapotofu hugeuka kuwa viongozi wanaowaongoza watu kwenye furaha. Kwa sababu ya upendo, maradhi hubadilika

kuwa afya na siha. Upendo huifanya huzuni kuwa baraka.”

Upendo ni silika ya moyo. Hata hivyo, kina cha upendo ulio ndani ya moyo kinapaswa kuendana na utukufu wa Mpandwa (yaani Mwenyezi Mungu). Kwa sababu hii basi, Mwenyezi Mungu Mtukufu anapaswa kuwa mlengwa mkuu wa silika hii ya upendo inayopatikana ndani ya moyo. Ili moyo upate uwezo wa kupata upendo mkuu kabisa katika kila maana ya neno hili, ambayo ni upendo wa Mwenyezi Mungu, kwanza inahitaji kuititia viwango mbalimbali vyaa upendo wa kiistiasi.

Kulisahau lengo kuu, ambalo ni kupata upendo wa Mwenyezi Mungu, kwa kubaki kwenye kituo kimoja tu cha upendo wa muda, kama vile upendo wa kupenda mali, cheo, familia au watoto, ni kukata mawasiliano ya moyo na ulimwengu mwingine na hivyo kuupoteza kabisa upendo huo. Ili kukabiliana na kikwazo hiki, mja anapaswa kukumbuka kuwa upendo wa aina hii ni upendo wa “mpito” tu na thamani inayostahiki upendo huo itakuwa ni kwa kiwango tu cha upendo huo ulivyo: yaani kuwa daraja ya kuelekea kwenye upendo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa kweli, ndani ya upendo huu kuna vituo ambavyo moyo lazima uvipitie ili uweze kuubeba upendo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kuugeuza upendo wa mpito kuwa hatua ya kuelekea kwenye upendo wa Mwenyezi Mungu humpeleka mtu kwenye furaha kuu ya imani. Mtu mwenye usikivu ambaye anaweza kuushinda wasiwasi na khofu akautafakari mwisho wa maisha yake anaweza kuona kwa urahisi kwamba ameumbwa kwa lengo maalumu; kwa hiyo, ni muhimu sana kuziwekea kikomo furaha za kidunia na mapenzi ya mpito, kwa kuuelekeza upendo wetu kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Kuondoa matamanio ya nafsi ambayo si ya kudumu na kuyatoa muhangaa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu Mtukufu humpeleka mtu husika kwenye hali ya kudumu. Kwa hali

hiyo, maisha huendelea baada ya miili ya mpito kufa. Mfano wa aina yake wa ukweli huu ni Majnun, ambaye aliukamilisha upendo aliokuwa nao kwa ajili ya Layla ndani ya moyo wake, na mwishoni akapata upendo wa Mwenyezi Mungu. Kama Majnun asingeweza kuusukuma mbele zaidi upendo huu, basi angekuwa mmojawapo wa mamilioni ya mifano ya upendo wa mpito. Jina lake lisingekuwa na thamani ya kustahili kukumbukwa kwa karne nyingi, badala yake lingesahaulika kabisa katika historia.

Jambo la haki na kweli haliwezi kujulikana na kueleweka kwa kusoma bali kwa upendo ulio ndani ya nyonyo. Moyo ukivuka vituo vya upendo wa mpito na kuzama kwa kupiga mbizi ndani ya upendo wa Mwenyezi Mungu, basi siri, ukweli na uzuri wote hujidhihirisha ndani yake. Kwa hiyo, urafiki wa kweli wenye nguvu ya kumpeleka mtu kwenye furaha kuu ni ‘kuwa rafiki wa Mwenyezi Mungu Mtukufu’.

Kisa kifuatacho cha majadiliano baina ya mtumishi na bwana wake ni mfano mzuri unaothibitisha ukweli wa kuwa na urafiki na Mwenyezi Mungu Mtukufu:

Mtu mmoja alimnunua mtumwa. Mtumwa huyo alikuwa mshika dini, muumini anayewali ambaye alijilinda na haramu. Bwana wake alipomchukua kumpeleka nyumbani, wakawa na mazungumzo yafuatayo: “Ungependa kula nini nyumbani kwangu?” bwana akamuuliza.

Mtumwa akajibu: “Chochote utakachonipa.”

Bwana akauliza: “Ungependa kuvaa nini?”

Mtumwa akajibu: “Chochote utakachonipa nitavaa.”

Bwana akauliza: “Ungependa kukaa katika chumba gani ndani ya nyumba yangu?”

Mtumwa akajibu: “Katika chumba chochote ambacho utataka mimi nikae.”

Bwana akauliza: “Aina gani ya kazi ambayo unataka kufanya ndani ya nyumba yangu?”

Mtumwa akajibu: “Chochote utakachotaka nikifanye, nita-kifanya.”

Baada ya jawabu hili, bwana yule akatafakari kwa muda na kisha akasema huku akijaribu kufuta machozi yake: “Nata-mani ningekuwa rafiki wa namna hii kwa Mola wangu. Hiyo ingekuwa furaha kubwa kabisa kwangu.” Mtumwa aliposikia maneno haya akasema: “Ewe bwana wangu! Mtumwa anawezaje kuwa na pendeleo au matakwa mengine tofauti na yale ya bwana wake?” Bwana akasema: “Nimekuacha huru. Uko huru kwa ajili ya Mwenyezi Mungu. Lakini ningependa ukae pamoja nami ili nikuhudumie kwa uwezo na mali zangu.”

Yeyote anayemjua Mwenyezi Mungu kwa dhati na kwa ukweli kabisa, na akamgeukia kwa upendo, huyaacha mapendeleo na matakwa yake na badala yake akafanya yale yanayopendelewa na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Husema: “Kwa nini niombe kitu kutoka kwa Mwenyezi Mungu?” Muumini anayempenda Mola wake anatakiwa kujua kwamba hakuna anachomiliki au alicho nacho ye ye kama mja, kwa sababu anatakiwa kusalimisha na kukabidhi kila alicho nacho kumpa Mpewda wake (yaani Mwenyezi Mungu). Hii ni kwa sababu upendo unahitaji mtu kujitolea kwa dhati na hakuna kinachokuwa chako ndani ya mapenzi bali kila ulicho nacho ni cha mpewda wako. Upendo huupatia moyo mwelekeo wa kujitolea kimaada na kiroho. Kiwango cha kujitolea kinategemea ukubwa wa upendo wa mtu. Kwa sababu hii, muhanga mkubwa kabisa ni ule unaofanywa kwa ajili ya mapenzi. Mtu

anaweza kwenda mbali zaidi kiasi cha kuitoa nafsi yake kwa ajili ya Mpendwa; muhanga huo unategemea kina cha upendo wa mtu husika. Mwenyezi Mungu Mtukufu anathibitisha ukweli huu katika aya ifuatayo ya Qur'an Tukufu:

"KABISA HAMTAFIKIA wema mpaka mtoe katika vile mnavyo vipenda." (Qur'an, 3: 92)

Kwa muktadha huu, mtu anayempenda Mola wake akaendelea kuusikiliza ukweli wa upendo huu huisalimisha nafsi, fursa na hatima yake mbele ya Mola wake. Sio rahisi kwa muumini kudai kuwa ni wake upendo na urafiki wa Mwenyezi Mungu na Mtume Wake. Sharti la upendo na urafiki wa kweli ni kutokuwa na matakwa yoyote zaidi ya matakwa ya Mpendwa. Hali ya Nabii Ibrahim (a.s) ni ya mfano kama msingi na sharti la kuwa rafiki wa Mwenyezi Mungu.

Namrudh alipotaka kumtupa Nabii Ibrahim (a.s) motoni, malaika walikuja kumsaidia. Nabii Ibrahim (a.s) akasema: "Ni nani ambaye huufanya moto uwe na mwanga? Yeye ndiye ajuaye kila hali yangu. Sihitaji chochote kutoka kwenu. Msikae katikati ya marafiki wawili." Kutokana na utiifu na kujisalimisha kwake mbele ye Mwenyezi Mungu, moto huo mkubwa ambaao Nabii Ibrahim (a.s) alitupwa ndani yake ukabailika kuwa bustani la waridi.

Baadaye, Nabii Ibrahim (a.s) aliomba kupatiwa Mtume kutoka katika kizazi chake. Mwenyezi Mungu Mtukufu akambariki kwa kumpa mtoto katika umri wake wa uzee na Nabii Ibrahim (a.s) alikuwa akimpenda sana mtoto huyu. Mtoto huyu akauteka moyo wake. Siku moja akaambiwa ndotoni amtoe kafara Ismail (a.s) kama ishara ya urafiki huu na kama sehemu ya kumjaribu. Lakini, upendo mkubwa aliokuwa nao kwa mtoto wake ulimfanya Ibrahim (a.s.) aitilie shaka ndoto

hiyo. Ndoto hiyo ilipomjia mara tatu basi akaridhika kuwa ilikuwa kweli na akayakinisha. Aliweza hata kumpiga mawe shetani ambaye alijaribu kuja katikati yake na Mola wake kwa kumzushia shaka na kutaka kumpotosha.

Ibrahimu (a.s) alikuwa radhi kabisa kuutoa kafara upendo wake wa mpito kwa ajili ya upendo wa Rafiki yake Ambaye ni wa Milele, yaani Mwenyezi Mungu. Baada ya kuiona azma yake, na kama ishara ya urafiki, Rafiki yake wa Milele akamrudishia mwanaye na kumtumia kondoo kama badala kwa ajili ya kumchinja. Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema:

“Tulimwita: Ewe Ibrahim! Umekwisha itimiliza ndoto. Hakika hivi ndivyo tunavyo walipa wanao tenda mema. Hakika haya ni majaribio yaliyo dhaahiri. Basi tukamtolea fidia kwa dhabihu mtukufu. Na tukamwachia (sifa njema) kwa watu walio kuja baadaye. Iwe salama kwa Ibrahim!”

(Qur'an, 37: 104 – 109)

Kwa sababu hii, urafiki wa Nabii Ibrahimu (a.s) na Mwenyezi Mungu ukatangazwa kwa wanadamu.

Wale wanaokuwa marafiki wa Mwenyezi Mungu huwa marafiki wa viumbe wake pia. Hupata uwezo wa kuona mambo kupitia uoni wa Mola wao. Bwana wetu, Mtume wetu (s.a.w), Fakhari ya ulimwengu, ambaye alikuwa katika kilele cha urafiki na Mwenyezi Mungu, alimuomba Mwenyezi Mungu awasamehe watu wa Taif walipompiga mawe wakati akijaribu kuwaomba waingie kwenye njia iliyonyooka kuliko kuangamizwa.

Rafiki mwininge wa Mwenyezi Mungu, Hallaj al-Mansur, ambaye alikumbana na mitihani mizito sana ya urafiki, alizidiwa na ishara za karama kiasi kwamba mwishoni alishindwa kuizua furaha yake akatoa siri ambazo alitakiwa kuzificha. Pindi wale wasiojua hali ya kiroho aliyokuwa ndani yake wali-

pokuwa wakimpiga mawe, alikuwa akimuomba Mwenyezi Mungu akitesha: "Mola wangu! Wasamehe wale wanaonipiga mawe hata kabla sijawasamehe, kwa maana hawajui lile nilijualo. Wananishambulia tu kwa sababu ya raghba na ari yangu ya kidini." Dua hii ni mfano wa tabia ya kweli ya huruma na kuwasamehe watu. Vilevile inatupatia mfano bora wa muda wa kuwatazama viumbe kwa jicho la Muumba.

Ni baada tu ya kukishinda kikwazo cha nafsi ndipo mtu anapoweza kupata nguvu ya kuwa na subira mbele ya majaribu na mitihani mbalimbali kwa ajili ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Aidha, Mwenyezi Mungu ndiye hututumia mitihani hiyo kwa mapenzi yake. Hali hiyo ni ya kawaida katika safari ya kiroho tu. Malipo makubwa na urafiki mkubwa kabisa hupatikana tu baada ya kuonyesha ustahmilivu, subira, azima na uvumilivu endelevu na usiokoma.

Katika macho ya waumini waliofikia daraja hii, furaha na huzuni kwao ni kitu kimoja; hii ni kwa sababu nyoyo zao hazikushikamana tena na huu ulimwengu, na kwa hiyo mau-mivu na raha yote kwao huwa ni sawa. Wanajua kwamba kila kinachotokea, iwe ni kizuri au kibaya, kinatokea kwa amri ya Mwenyezi Mungu na hukiridhia. Tenzi zifuatazo zinalielezea jambo hili kwa uzuri kabisa:

Chochote kitokacho Kwako (Ewe Mola wangu) ni kizuri kwangu;

Iwe shada la maua au miiba!

Sanda au joho la heshima;

Ninafurahia ghadhabu na neema zako!

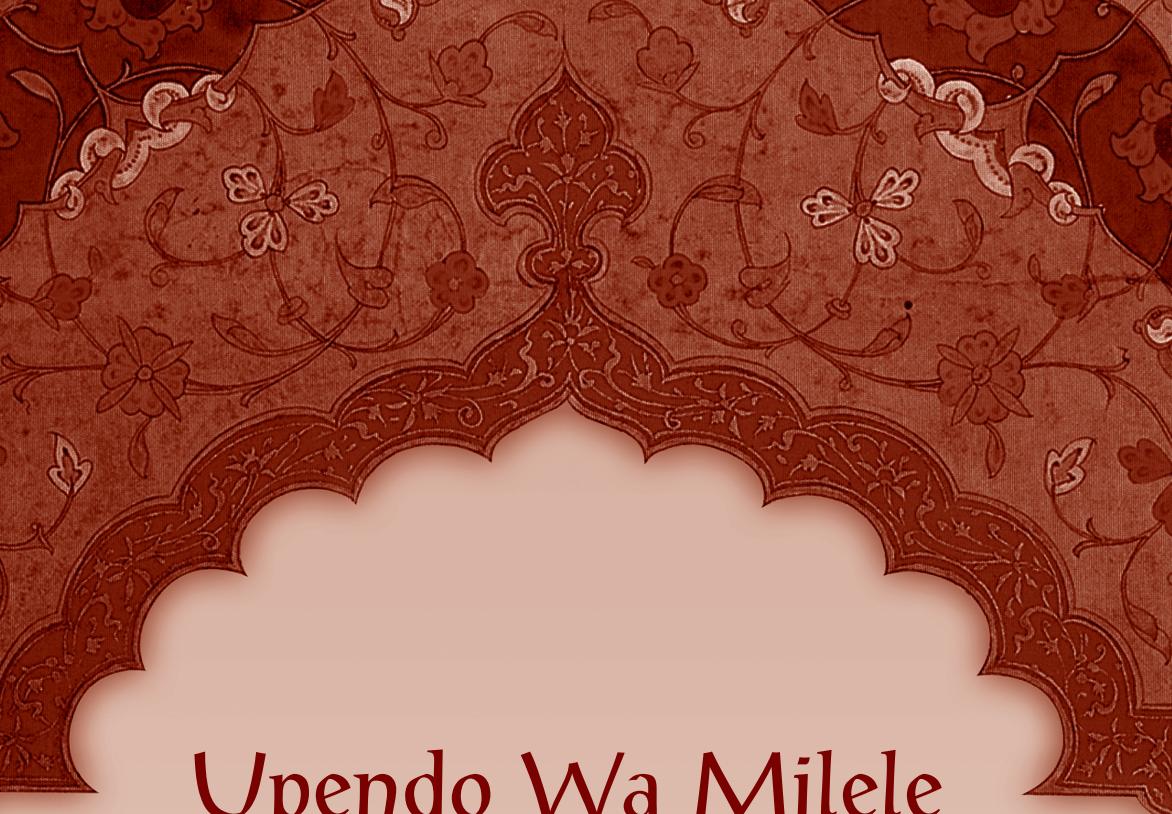
Kuonyesha hisia za kiwango hiki kwenye maisha kuna-hitaji ujasiri na stahmala; sio jambo rahisi kufanya hivyo. Mja anatakiwa kuwa makini kutamka maneno kama haya kwa ushaufu na bila kujua kwa sabau ya kutaka sifa au kuiga, kwa

sababu maneno haya yanaweza kusemwa tu pindi nafsi ya mtu inapokuwa imefikia sifa ya *raadhiyyah* (nafsi yenye kuridhika). Vinginevyo, kama Mwenyezi Mungu Mtukufu akimpa mtihani mja Wake (ambaye hajafikia sifa hiyo) kujaribu ukweli wa madai yake, inahofiwa kuwa mja huyo anaweza kushindwa.

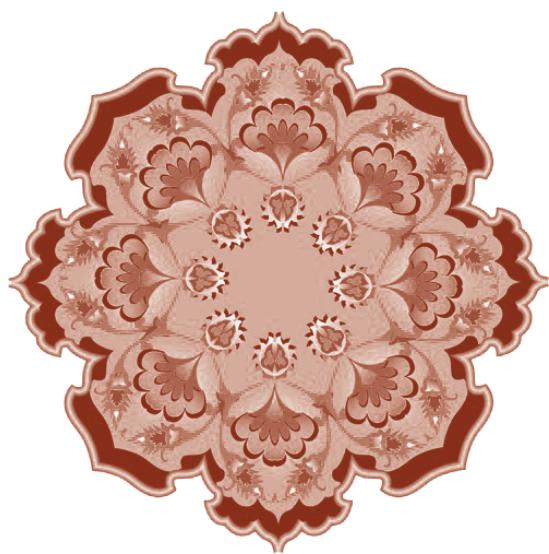
Kwa mukhtasari, furaha kuu ya moyo inapatikana katika kuwa na furaha kwa kile ambacho Mwenyezi Mungu hutuletea. Hakuna kitu kingine chochote kile kinachoweza kuleta manufaa ya kweli. Mawlana Rumi analieleza kwa uzuri kabisa kama ifuatavyo:

“Madamu haufurahii kile ambacho Mwenyezi Mungu amekupatia, utakutana na maswaibu yakikusubiri popote utakapotafuta faraja au wokovu; janga litakuja na utakumbwa. Tambua kuwa hakuna kona hata moja ya ulimwengu huu isiyokuwa na majanga. Unaweza tu kupata faraja na wokovu kwa kumtafuta Mwenyezi Mungu ndani ya moyo wako, kwa kukimbilia Kwake na kwa kuishi mbele Zake. Watazame wale wanaoishi katika maeneo salama zaidi katika ulimwengu huu na wale ambao wanaonekana kuwa imara na wenye nguvu zaidi; je mwishoni nao wao hawaangukii katika mtego wa kifo? Tafuta hifadhi kwa Mwenyezi Mungu badala ya kujaribu kuijweka salama dhidi ya masaibu haya ya mpito! Yeye akitaka anaweza kuibadilisha sumu kuwa sharbatii kwa ajili yako na akitaka anaweza kuyafanya maji kuwa sumu kwa ajili yako!”

Mola wetu! Tujaalii sisi waja Wako wanyonge uwezo wa kufaidika na ulimwengu wa moyo wa marafiki Zako katika njia ilio bora kabisa. Tufanye kuwa sehemu ya wale walioeleze-wa katika aya hii tukufu ya Qur'an: “ueni kuwa vipenzi vya Mwenyezi Mungu hawatakuwa na khofu wala hawatahuzunika.” (Qur'an, 10:62) Amiin!

Upendo Wa Milele
Na Nuru Ya
Muhammad (s.a.w)
Ndani Ya Mathnawi

UPENDO WA MILELE NA NURU YA MUHAMMAD (S.A.W) NDANI YA MATHNAWI

Mathnawi: “Ewe moyo! Furaha ya kweli ni kumfikia Mtume Muhammad (s.a.w). Mwanga wa ulimwengu unatokana na nuru ya uzuri wake wenye baraka.” (Juzuu 6: 1861)

Hapo tangu na tangu (*azal*) Mwenyezi Mungu Mtukufu ndiye pekee aliyekuwepo. Akataka watu na majinni wamjue (*marifatullah*) kwa kuziinua na kuziadilisha nafasi zao katika ibada. Hivyo akauumba ulimwengu. Kitu cha kwanza kuumba ilikuwa ni nuru ya Muhammad (s.a.w). Kuhusu jambo hili Mtukufu Mtume Muhammad (s.a.w) anasema:

“Nilikuwa Mtume wakati Adam akiwa baina ya roho na mwili.” (Tirmidhi, Manaaqib, 1). Japokuwa asili halisi ya Mtume wetu (s.a.w) – yaani “nuru ya Muhammad” - ndiyo iliyo-kuwa ya kwanza kuumba, lakini ndiye aliyekuwa mijumbe wa mwisho aliyetumwa kuwa rehma kwa watu wote katika mwili wake unaojulikana kwa sifa na cheo cha kuwa Mtume. Kalenda ya Utume ilianza na kiumbe wa kwanza, yaani “Nuru ya Muhammad” na ikakamilishwa na hatua ya mwisho, ambayo ni “uwepo wa Muhammad kimwili”.

“Nuru ya Muhammad” ndio asili na chanzo cha Hakika ya Muhammad (s.a.w). Kabla ya “nuru ya Muhammad”, ambayo ni kama kito cha thamani kilichohifadhiwa katika mfuko mzuri sana bila kuonyeshwa kwa viumbe wote, kila kitu kiliumbwa kwa ajili yake. Sababu ya kwanza ya uumbaji huu ni Mwenyezi Mungu Mwenyewe, ilhali sababu ya pili ni kuifungamanisha “nuru ya Muhammad” na viumbe wengine. Katika *hadith* nyininge Mtukufu Mtume (s.a.w) anasema:

“Pindi Nabii Adamu (a.s) alipobaini kosa lake lililosababisha atolewe peponi alisema: “Ewe Mola wangu! Ninakuomba msa-maha kwa cheo cha Muhammad (s.a.w).” Mwenyezi Mungu Mtukufu akamuuliza: “Ewe Adamu! Umemjuaje Muhammad hali ya kuwa sijamuumba?” Adamu akajibu: “Mola wangu! Uliponumba na kunipulizia roho itokayo kwako niliinua kichwa changu nikaona maneno ya *laa ilaaha illallah Muhammadun Rasulullah* kwenye nguzo za arshi tukufu. Nikajua kuwa usingeliunganisha jina lako na kiumbe mwingine isipokuwa kiumbe huyo atakuwa ndiye kiumbe mtukufu zaidi Kwako.” Baada ya kusema hivyo, Mwenyezi Mungu Mtukufu akasema: “Ewe Adamu! Umesema kweli. Hakika yeye ndiye kiumbe mtukufu zaidi mbele yangu kuliko viumbe wote. Niombe kwa ajili yake. (Na kwa kuwa umeshafanya hivyo) nimekusamehe. Kama, labda, Muhammad (s.a.w) asingekuwepo, nisingekuumba.” (Hakim, *Mustadrak*, II: 672; Bayhaqi, *Dalail*, V: 488 – 489)

Ishara ya upendo ndani ya mwanadamu ni alama ya kwanza ya uwepo wa moyo. Hali hii hukamilika kwa kuupeleka upendo kwa wanaostahiki wa kwanza kupewa hisia ya upendo huo, yaani Mwenyezi Mungu Mtukufu na Mtume Wake.

Mathnawi: “*Mwanangu! Jua kwamba kila kitu katika ulimwengu huu ni kama jagi lililojazwa hekima na uzuri mpaka kwenye ukingo. Lakini uzuri na elimu hii ni kama*

tone moja kutoka katika mto Tigris, ambao ni milki ya Mwenyezi Mungu, na ambao uwepo wake unategemea uwepo wa Mwenyezi Mungu, na haiwezekani kwa Mwenyezi Mungu kutokuwepo. Alikuwa hazina iliyofichika, ambayo, kwa sababu ya kujaa kwake ilifurikana kuitengeneza ardhi, ambayo aliifanya kuwa na mwanga zaidi kuliko mbingu, (kama) sultan aliyevishwa joho la hariri.” (Juzu 1: 2860 -2863)

Mwenyezi Mungu Mtukufu hafungwi na mipaka ya muda na mahali. Yupo katika hali ambayo sio ya wakati wala maha-li maalumu na Yeye pekee ndiye ajuaye alivyo. Uwepo wa Mwenyezi Mungu ni uwepo halisi lakini uwepo wa viumbe ni uwepo tegemezi.

Kwa hiyo, Mwenyezi Mungu Mtukufu ambaye yupo Milele na ambaye uwepo wake hauhitajii muumba mwingine, alitaka wanadamu na majini wamjue kiroho na akataka atukuzwe kwa ibada itakayokuwa matokeo ya ujuzi utokanao na utambuzi huu, na hivyo akaumba ulimwengu huu ujulikanao kama “ulim-wengu wa kaamu na makundi mbalimbali ya viumbe.”

Ukweli huu umewekwa wazi kupitia Hadithul Qudsi ina-yoanza kwa kusema “*Nilikuwa hazina iliyofichika...*” (Ismail Haqqi Bursawi, Kanz-I Makhfi). Hadith hii ni msingi wa sheria na kanuni ya maisha ya wanadamu wote inayowasaadilia kuele-wa sababu ya kuumbwa kwa ulimwengu tunaoishi ndani yake ili tuweze kuelekea kwenye kupata hikma hiyo.

Mathnawi: “*Tambua kuwa yule mwenye moyo usio-kuwa na upendo na huruma ya Kimungu ni mtu muovu. Mbwa wa Watu wa Pangoni alizitafuta roho zenye upendo, na kwa hiyo akazipata na kufikia daraja ya kiroho na wale waja wakapata pepo.*” (Juzu 2: 1425; 1428)

Watu wa Pangoni (*As-habul Kahf*) ni kundi dogo la vijana waliotajwa ndani ya Qur'an Tukufu kama waumini waliokuwa na imani ya kweli juu ya Umoja wa Mwenyezi Mungu. Vijana hawa walijitahidi kuishi kulingana na imani yao na hawakusita kutangaza wazi wazi imani yao, wakajaribu kuepuka madhila, uovu na ukandamizaji uliokuwa ukifanywa na jamii waliyoshi ndani yake. Walilazimika kuondoka katika mji wao na kukimbilia pangoni kwa kuwa maisha yao yalikuwa hatarini. Walipokuwa njiani kuelekea pangoni, mbwa mmoja aliyeitwa Kitmir, aliwafuata akaungana nao na kuwa mlinzi wao. Mfalme Dakyanus na askari wake waliwafuatalia vijana hawa na walipofika mbele ya pango, badala ya kuwaua hao vijana, askari hao waliamu kuziba mlango na kuwaacha wafe. Baada ya kupita miaka mia tatu na kwa rehma ya Mwenyezi Mungu Mtukufu vijana hawa walilala miaka hii yote mpaka walipokuja kuamka.

Katika kutaamaliaya hizi za Qur'an Tukufu kuhusu vijana hawa (Kahf, 18: 9-22) Rumi anaangazia hali ya Kitmir na kusema kuwa kwa kusuhubiana na waumini wa kweli na watu wenye upendo kunaweza kumuinua mbwa mpaka kufikia hali ya "watu wa peponi." Anatuhimiza kuzitafakari baraka na neema ambazo mwanadamu anaweza kuzipata kama atakuwa katika nafasi ya Kitmir, akitukumbusha baraka, zaidi ya tunavyofikiria, alizopata mbwa kwa kusuhubiana tu na watu hawa. Anatuhamasisha kufuata njia hii, akiashiria neema tele zinazopatikana kwa kuungana na watu wema na wakweli. Haya pia ndio tunayofundishwa na Qur'an Tukufu pale anaposema Mwenyezi Mungu Mtukufu: "...kuweni pamoja na wakweli (katika maneno na matendo) (Tawbah, 9: 119)

Mtukufu Mtume (s.a.w) ametueleza kuwa peponi hakuna mnyama isipokuwa Kitmir na wanyama wengine wachache ambao walipata ruhusa ya kuingia kwa sababu ya sifa maalu-

mu za kipekee.

Mathnawi: “*Kwa upendo makapi hujipambanua; kwa upendo moyo mfu hufanywa kuwa hai na mfalme kuwa mtumwa*” (Juzu 2: 1530 – 1531)

Rumi anatumia maneno “*Kwa upendo makapi hujipambanua*” kuonyesha matokeo mazuri ya upendo na mahabba katika maisha ya mwanadamu.

Ni kweli kabisa, palipo na upendo, maumivu hubadilika kuwa rehma na magumu huwa mepesi. Mtu anapoingia barabarani akiwa na upendo, atakapokabiliwa na shida na ugumu hupata uwezo, sifa njema na utambuzi. Hata maisha binafsi na ya kila siku ya mtu, kama anakipenda kile anachokifanya, ugumu anaokutana nao hutoweka au kupungua na kulainika kulingana na upendo huo. Maswahaba walisafiri kwenda maeneo ya mbali kama vile Constantinople, Samarkand na China kwa ajili ya kufikisha ujumbe wa Uislamu kwa sababu ya kujituma kwao na kwa sababu ya mapenzi waliyokuwa nayo kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu na Mtume Wake. Safari hizi zilikuwa ngumu, zenye matatizo na hatari lakini hawakuchoka. Mapenzi waliyokuwa nayo juu ya imani yao na athari ya nuru ya Utume waliyokuwa wameibeba ndani ya nyoyo zao viliyabdilisha matatizo na mateso haya ya safari ngumu na kuyafanya kuwa raha na furaha. Kwa sababu upendo wake wa kidunia na wa kiistiari, ilikuwa rahisi kwa Farhad kuchimba mlimani na kuimudu kazi yake hii ngumu kwa raha.

Upendo huwa imara na wenye nguvu kutokana na ubora na sifa za yule anayeelekezewa upendo huo. Kwa sababu hii, upendo ghali na wenye neema kuliko upendo wote ni upendo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu; huu ni upendo ambao mja huwa nao kwa Mola wake. Hakuna mwingine anayeweza kus-

tahili upendo huo mkubwa isipokuwa Yeye (Mwenyezi Mungu). Yeye ndiye muumba wa upendo. Aya ifuatayo inalezea upendo wa waumini kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu:

“...Lakini walio amini wanampenda Mwenyezi Mungu zaidi sana...” (Baqarah, 2: 165)

Wanadamu huingia katika gharama kubwa sana kwa sababu ya upendo wao. Ilikuwa rahisi kwa Farhad kuuchimba mlima kwa ajili ya Shirin na vilevile ilikuwa rahisi kwa Majnun kuishi jangwa kwa ajili ya Layla. Kama upendo wa kiistiar una-wafanya watu wasiwe na umimi kiasi kwamba wanazitoa nafsi zao kwa ajili ya wapendwa wao, basi ni rahisi sana kwa mtu kuyatoa mhanga maelfu ya roho zake kwa ajili ya upendo wa Mwenyezi Mungu. Watu huwa tayari kutoa utambulisho wao na hata nafsi zao ili kwenda sambamba na upendo walio nao na wanaouhis i katika nyoyo zao. Kwa sababu hii, Maswahaba wa Mtume (s.a.w) waliishi katika maisha ambayo walizitoa nafsi na mali zao kwa ajili ya Mwenyezi Mungu na Mtume Wake kama njia ya kuonyesha shukrani zao. Jawabu la watu hawa hata kwa ombi dogo la Mtume ilikuwa ni “Mama na baba yangu, nafsi na mali zangu ziwe fidia yako Ewe Mtume wa Allah!”

Askari wa Fatih Sultan Mehmet walikuwa wakipambana ili kuwa mionganoni mwa wale waliotajwa katika *hadith* ifuatayo: “*Kwa hakika, Constantinople itafunguliwa. Baraka iliyofu kwa kamanda na jeshi hilo!*” (Ahmad, IV, 335; Hakim, IV, 468: 8300) Walisikika wakisema “leo ni zamu yetu kufa na kuwa mashahidi” kwa imani na hamasa ya hali ya juu wakati wakikwea ngome za Warumi huku wakimwagiwa mafuta yenyе joto kali pamoja na moto vichwani mwao.

Tunapotafakari mhanga mbalimbali uliotajwa hapo juu

unaofanywa kwa ajili ya upendo wa kibinaadamu, tunapaswa kuzingatia jinsi ambavyo kufikia kilele cha mwanendo huu wa upendo unavyoweza kumuathiri muumini, upendo wa ukweli, kama utakuwa umeelekezwa kwa Mwenyezi Mungu na Mtume Wake.

Katika ulimwengu wa hali ya kiroho, upendo na urafiki unaostawi kutokana na chemchemu kutoka kwa Mwenyezi Mungu ni kama maua ya mabustani ya peponi; upepo mwanana wa asubuhi hutuletea maelfu ya harufu nzuri. Hata kama majani yatadondoka au maua kunyauka, mmea bado utaendelea kupata virutubisho, furaha na baraka kwa nuru ya chemchemu.

Lakini yale mapenzi ambayo hayawezi kupata nafasi inayostahiki ni kama mabaki yenye huzuni ya maisha haya yasiyodumu. Mapenzi yaliyo ndani ya makucha ya kutokuwa na thamani na yenye manufaa ya chini kabisa ni kama maua yaliyoota juu ya lami, ambayo bila shaka lazima yatakanyagwa na kuangamia. Fedheha na aibu ilijoje kwa almasi kuangukia barabarani. Ni msiba ulioje kuathiriwa na moyo wenyewe ufedhuli.

Mathnawi: “*Haiwezekani kuufikia urafiki na upendo wa Mwenyezi Mungu bila kuunguza na kuuchoma mwili.*” (Juzu 1: 22)

Kama tulivyosema katika ufanuzi wa kifungu hiki, mja anapomuelekea Muumba wake kwa upendo wa ndani kabisa na kayabadilisha mapenzi yake kuwa mapenzi ya kweli basi uwepo wake usiokuwa wa kudumu na uwezekano wote unaohusiana na mtu huyo huondoka machoni pake na kukosa umuhimu. “Mimi” na “wewe” vyote huondoka. Ubinafsi huondoka na uwepo wake wa mpito huhuishwa na neno “Wewe”

akimuashiria Mwenyezi Mungu.

Kwa maana nyingine, nuru ya upendo wa Mwenyezi Mungu kamwe haiwezi kuuangazia ulimwengu wetu na baraka za Mwenyezi Mungu haziwezi kufunuliwa bila kuziokoa nyoyo zetu dhidi ya mapenzi ya kupenda dunia. Upendo wa Mwenyezi Mungu hauwezi kupatikana mpaka moyo usafishwe na utakaswe dhidi ya mapenzi ya dunia.

Mawlana anasema:

“Usiwe kama tone la mvua linaloogopa upepo na udongo. Vitu hivi vyote hulisambaratisha tone la mvua; upepo utsalisambaratisha na udongo utsalimeza. Lakini kama tone hilo likirukia baharini litaokolewa dhidi ya joto la juu, upepo na udongo. Hali ya kuonekana na tone hilo itanywea ndani ya bahari lakini nafsi na hakika yake daima vitabaki kuwa sehemu ya bahari hiyo.

Mwenye uhai wa mpito anapojisalimisha kwa mwenye uhai wa milele huwa wa milele na mwenye kudumu. Ewe ambaye umekuwa kama tone la mvua ukilinganishwa na ulimwengu huu. Kabla hujajutia zinduka na uutoe uwepo wako kwa Mwenyezi Mungu ili uweze kupata furaha ya kweli. Utoe (uwepo wako) ili malipo ya uhai wako, amba ni kama tone la mvua, uifikie bahari na kuwa bahari yenye-we isiyokuwa na mwisho. Jikusanye na uitoe sadaka nafasi yako kwa ajili ya heshima hii; nenda katika vitanga vya bahari na uokolewe dhidi ya kuangamia katika mzingile wa nafsi!”

Mathnawi: “*Mambo ya upendo na urafiki yamefungwa kwenye uaminifu/utii na daima huwatafuta wale wenye utii. Kamwe hayaukurubii moyo wa khiyana.*” (Juzu 5: 1165)

Utii na uaminifu kwa mwanadamu ni matokeo ya uthabiti.

Hakuna kinachoweza kupatikana katika upendo wenyе fujo na misukosuko. Watu wenyе uthabiti na utulivу nyoyoni mwao ni watu ambao, wanapogundua furaha zinazopatikana katika upendo wa Mungu, hawarudi nyuma bali huendelea na safari hiyo mpaka wanapoiacha nafsi yao yenye kufa. Nyoyo za wale wasiokuwa na utulivу na uthabiti huo hawawezi kuubeba na kuuvumilia upendo wa Mungu kwa muda mrefu. Hii ina maana kwamba watu hawa hawawezi kuelewa baraka na neema walizonazo. Lakini, iwapo watauelewa ukweli huo, basi furaha watakayoipata itakuwa endelevu mpaka wakati wa mauti yao.

Mapenzi na urafiki haviwezi kukaa ndani ya moyo usiokuwa na utulivу, na matokeo yake, hakuna utii unaoweza kupatikana. Kwa hali hiyo, sifa hii isipopatikana, basi upendo wa Mwenyezi Mungu – kutokana na ukuu wake – hauwezi kuingia katika moyo huo. Utii na kujitolea ni vipimo vikuu vinavyonyesha kiwango na daraja ya moyo husika. Kutojitolea na kutokuwa na utii ni kuusaliti upendo na urafiki.

Mathnawi: “*Mto huacha kuwa mto pale unapofika baharini; ukifika huko huwa ni sehemu ya bahari.*” (Juzuу, 4: 2619)

“*Mkate tunaokula hutoweka ndani ya miili yetu na kuwa sehemu ya miili yetu. (Uwepo wa mtu aliye katika mapenzi huzama na kunywea ndani ya mpenzi wake kulin-gana na nguvu ya upendo alio nao).*” (Juzuу, 1: 3166)

“*Kama pasingekuwepo na upendo, vipi uhai uwepo? Mkate ungeweza je kujitoa mbele yako na kuwa sehemu ya mwili wako na hatimaye ukawa ndio wewe?*

“*Mkate ulijitoa kwako na kuwa wewe. Kwa nini? Kuto-kana na upendo na utashi! Vinginevyo, ungeweza kusalimu amri na kuwa uhai katika mwili wako?*”

“Upendo huupa uhai mkate usiokuwa na uhai, hukungezeza uhai wake wa mpito na kuufanya kuwa uhai wa kudumu!” (Juzu, 2012 -2014)

Mapenzi humfanya mpendaji na mpendwa kuwa kitu kimoja, vinginevyo, mmoja wao hunywea ndani ya mwenzake.

Upendo unapoongezeka, huanza kufyonza kila kitu kinachohusiana na yule aliyelekezewa upendo na kupanya ndani ya ulimwengu wa mpendwa wake. Kwa mfano, mtu anapokwa na upendo mkubwa sana kwa mtu mwingine, huhisi ndani ya moyo wake viwango mbalimbali vya upendo kwa kuupenda mji ambao mpendwa wake kazaliwa au watu wa mji ule au watu wanaofanana na mpenzi wake au wale wenye jina kama la mpendwa wake. Hali hii hujulikana kama “kina cha utambuzi” wa mapenzi. Muhammad Iqbal, mwanafikra maarufu wa Kipakistan, alimpenda mno Mawlana Jalaluddin Rumi kiasi kwamba ndege yake ilipoingia katika anga ya Uturuki alijikuta amesimama pasipo khiyari na kusema kwa sauti “Tumeingia katika nchi ya Mawlana”.

Sababu ya mji wa Madina kukaa katika nyoyo za watu kama *Madinatun Nabii* ni ule ukweli kwamba mji huu ulimhifadhi Mtume (s.a.w). Pindi Mtukufu Mtume (s.a.w) au mji wa Madina unapotajwa upepo mwanana husikika ndani ya nyoyo za watu. Vile vile, sababu ya mlima wa Uhud kuthaminiwa na kuheshimiwa mionganoni mwa maelfu ya milima mingine ni ule ukweli kwamba Mtume (s.a.w) mwenyewe alikuwa na mapenzi makubwa na mlima huo.

Upendo huo unapopanuka na kuwaingiza viumbe wote ndani yake, huitwa “upendo kamili”. Mpendwa wa pekee ambaye wapendaji wote wanatakiwa kuzipeleka nafsi zao kwake ni Mwenyezi Mungu Mtukufu, kwa sababu kila kitu

kimetokea kwa ishara ya sifa Yake ya Muumba. Hii ina maana kwamba upendo wa kweli unawezekana tu kwa kuyaelekeza mapenzi na urafiki kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu kwa kiwango ambacho viumbe vyote vizungukwe na upendo huo kwa sababu ya mahusiano yao Kwake. Kuwa na uwezo wa kutazama kwa nuru Yake huanza katika hatua hii. Nyoka hawi tena mwenye kutisha na kuogofya. Upendo kamili unapotazamwa kwa mtazamo huu basi ni kitu kinachomstahiki Mwenyezi Mungu pekee.

Wakati fulani huwa tunazielezea baadhi ya sifa Mwenyezi Mungu kwa viumbe, hususan wanadamu. Kwa mfano, humuita mtu fulani ‘**alim**’ (mjuzi) au ‘**adil**’ (mwadilifu), lakini hatuna maana kwamba watu hao ni wajuzi wa kila kitu kama Mwenyezi Mungu. Tukifanya hivyo hiyo itakuwa *shirk*. Tunapotumia sifa hizi kwa watu yatupasa tusiisahau sifa inayomuelezea Mwenyezi Mungu kama *Mukhalif lil-hawadith*, yaani, Yeye hafanani kabisa na chochote kile alichokiumba. Tunapotumia sifa ya ‘**alim**’ au ‘**adil**’ tunakuwa tunaonyesha kuwa mtu husika amepata sehemu ya sifa hizi kulingana na upeo wake wa kibinaadamu. Upendo nao pia uko hivyo na kwa sababu hii, “upendo” wa pekee na “mpendaji” wa pekee na halisi ni Mwenyezi Mungu Mwenyewe.

Mwanadamu anaweza kuitwa “mpendaji” kwa kiwango cha sehemu ya huruma na ukarimu wake anauonyesha katika ulimwengu ambao Mwenyezi Mungu ameueneza wote kwa rehma, huruma na upendo. Wale wanaofikia kiwango hiki huwa katika hali ijulikanayo kama *fanaa fillah*, yaani wamenye-wea kwa Mwenyezi Mungu, wakazitakasa nafsi zao dhidi ya madai yote na kufikia kilele cha juu na furaha ya mpito. Pindi tone la mvua linapoingia baharini humaanisha kuwa limepo-kea fungu lake na limeifikia bahari.

Kuna msemu mmoja mzuri usemao:

“Ukitoweka

Mungu pekee ndiye anayebaki.”

Mathnawi: “*Upendo iwe watoka nafsini au moyoni, mwishoni ndiyo unaotuongoza kutupeleka mbele.*” (Juzu, 1: 111)

“*Chagua upendo wa Mwenyezi Mungu ambaye ni wa Milele ili akupe kikombe cha heshima ya kweli na kukupa uhai*” (Juzu, 1: 219)

“*Chagua upendo wa (Mwenyezi Mungu) Ambaye Mitume wote walipata nguvu na utukufu, heshima na furaha kuu kuititia upendo wake.*” (Juzu, 1: 220)

Aina zote za upendo wa halali ni zenyet kuheshimiwa pale zinapowaongoza watu kuufikia utukufu na heshima, kwa maana aina hizi za upendo huwapeleka watu kwenye kujitolea na kuondokana na mzigi wa matakwa ya nafsi.

Wake, waume, watoto na mali ni hatua zinazosaidia kufika kwenye malengo ya juu na ni nyenzo zinazosaidia kumuunganisha mtu na Mwenyezi Mungu iwapo tu watapendwa kwa ajili ya Mwenyezi Mungu ndani ya mipaka iliyowekwa na Allah. Lakini kuufanya upendo huu, uliowekwa na Mwenyezi Mungu, kuwa mwanasesere na kuupeleka kwenye hali ya kuwa sanaamu ya kuabudiwa ni jambo lisilokubalika. Mtu akiyaacha maji ya bahari yanayopaswa kuwa chini yaingie kwenye jahazi lake, bila shaka hilo litamaanisha maangamizi na jahazi hilo kuzama.

Muumini kukipenda kitu kingine tofauti na Mwenyezi Mungu kwa upendo wa hali ya juu kiasi cha kufikia “*upendo wa kweli*” ni jambo lisilokubalika. Mapenzi haya ya mpito huruhisiwa tu iwapo yatatumika kama kituo cha safari ya kuelekea

kwenye upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu. Iwapo mja atampenda kiumbe mwenzake kwa upendo mkubwa kupita upendo wake kwa Mwenyezi Mungu, na upendo huu ukakita mizizi katika moyo wake, basi hii itakuwa ni *shirk*. Katikaaya ya Qur'an Tukufu tunasoma:

"Je! Umemwona aliyeyafanya matamano yake kuwa ndio mungu wake?" (Furqan, 25: 43, na Jathiya, 45: 23)

Miongoni mwa mapenzi haya ya mpito ambayo yanatakiwa kuandaa misingi ya upendo wa Mungu na kuongeza hamasa ya kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu, mapenzi ya kupenda mali na watoto ndio mapenzi hatari zaidi kuliko mapenzi yote. Tunasema ndani ya Qur'an Tukufu kuwa: "Na jueni ya kwamba mali zenu na wana wenu ni Fitna (mtihani)..." (Anfal, 8: 28). Hatari hii ya ushawishi huu hudhahirika pindi mtu anapoitafakari nguvu na uthabiti wa mapenzi ya watoto na mali; hata hivyo inaruhusiwa kumpenda kiumbe ndani ya mipaka hali kama hatua ya mpito. Upendo huo huruhusiwa kama msingi wa mafunzo ya moyo: yaani ikiwa utatusaidia kutuandaa kwa ajili ya upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu.

Mathnawi: "*Uhai wa wenyewe kupenda upo ndani ya umauti: hutouvuta moyo (wa Mpendwa) isipokuwa kwa kuupoteza moyo wako.*" (Juzu 1: 1751)

Kama tulivyosema hapo awali, mpendaji huwa na mwelekeo wa kunywea ndani ya mpenziwe, na hushikamana na jambo hili kwa hisia kubwa. Maswahaba wa Mtume (s.a.w) walitumia uwezo wao wote na walikuwa tayari kuzitoa nafsi zao. Pindi walipokuwa na uwezo walikuwa wakitoa jawabu lifuatalo: "Nafsi yangu na mali zangu na ziwe fidia kwa ajili yako ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu!" Walifikia hatua hii

kwa shauku kubwa ya kupata upendo wa Mwenyezi Mungu. Wadudu wa aina ya nondo wameweza kupata sehemu ndogo ya hali hii wamejulikana kama *pervane*; wadudu hawa huweza kujitupa ndani ya moto ili kuthibitisha upendo wao. Muhammad Iqbal anaandika ushairi kuhusu jambo hili:

“Usiku mmoja nilimsikia nondo mla nguo akimwambia *pervane*:

“Niliishi katika vitabu vya Avicenna. Nikaviona vitabu vya Al-Farabi. (Nilizungukazunguka ndani ya misitari isiyokauka na katika herufi zilizonyauka na kuzitafuna. Nilipita katika kila mtaa na barabara ya Al-Madinatul Fadhila ya Farabi, yaani mji wenye neema lakini) sikuweza kuilewa falsafa ya maisha haya. Nikawa msafiri mwenye huzuni wa safari ya kifo iliojaa jinamizi. Sina juu linaloziangazia siku zangu.”

Pervane akazinyoosha mbawa zake zilizoungua kumueleke a nondo baada ya kusikia maelezo yake na kusema:

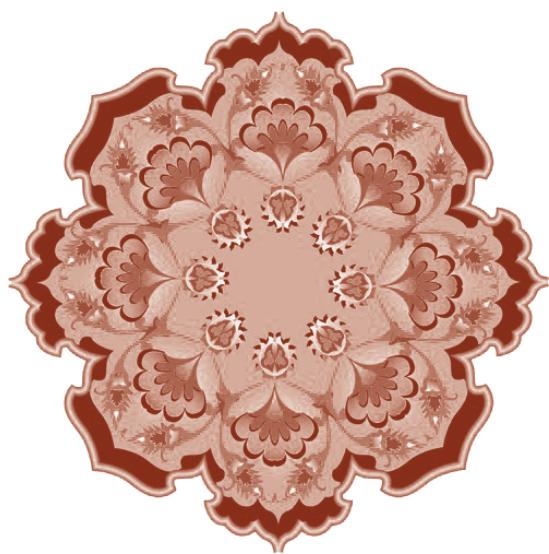
“Tazama! Nimeziunguza mbawa zangu kwa ajili ya upendo huu,” akaendelea kusema, “Kitu kinachoyafanya maisha yajae uhai ni kupambana kwa ajili ya upendo; upendo huzipa mbawa uhai!”

Pervane alichojaribu kumwambia nondo ni:

“Yaokoe maisha yako dhidi ya maangamizi ya giza hili, panda juu ya barabara ya falsafa. Fungua mbawa zako uelekee kwenye umoja kwa kuchukua sehemu katika bahari ya hali ya kiroho iliojaa upendo, hamasa na ustawi.”

Upendo huanza na mapambano. Kuufikia umoja na muungano kwa kuingia ndani ya bahari ya uhai na maisha hutibitika kwa kupata ardhi yenye rutuba ya upendo na mvuto.

Shauku Ya Milele
Ya Mapenzi
Na Nuru
Ya Muhammad
(s.a.w)

SHAUKU YA MILELE YA MAPENZI NA NURU YA MUHAMMAD (S.A.W)

Ifuatayo ni *hadithul qudsi* mashuhuri, au maneno ya Mwenyezi Mungu Mtukufu:

“Nilikuwa ni hazina iliyofichikana na nikapenda kujulikana; ndio maana niliumba ulimwengu.”

Kutokana na hadith hii tunapata kuelewa kuwa huu ulimwengu na viumbe vyote vinaundwa na upendo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hii ndiyo sababu kwamba watu huutazama ulimwengu kwa msisimko mkubwa moyoni, wakizitambua mali na milki zote za dunia kuwa ni alama ya upendo na huba, na ndiyo sababu hutambua kuwa Mwenyezi Mungu Mtukufu ndiye aliyeumba kila kitu; hulikubali hili kama ishara ya Uwezo na ukamilifu Wake. Mawlana Rumi anaelezea umuhimu wa upendo kwa wanadamu katika maelezo yafuatayo:

“Tambua ni huzuni ya kiwango gani kwa yule ambaye hana hata chembe ya

Shauku na Upendo wa Mungu. Mtu huyo anaweza kuwa duni kabisa kuliko hata mbwa, kwa sababu mbwa wa watu wa Pangoni (As-haabul kahf) aliutafuta upendo na akaupata;

alipata furaha ya kiroho watu wale maalumu wakapata pepo.”

Watu wema hujua kwamba sababu ya kuumbwa kwao ni mmea wa upendo wa milele, yaani Mtume Muhammad (s.a.w) (ambapo Mwenyezi Mungu Mtukufu alimwambia): ‘Ewe kipenzi changu! Kama si kwa ajili yako nisingeuumba ulimwengu.’ Alipewa zawadi ya cheo cha “Nuru ya Viumbe”, Mtume Muhammad (s.a.w), ambaye ulimwengu uliumbwa kama zawa-di kwake.

Mwanzo na Mwisho wa Kalenda ya Utume

Mtume Muhammad (s.a.w), ambaye nuru yake ilionekana mbele ya Adamu (a.s), lakini kimwili akadhihiri baada ya Mitume wengine wote, ndiye aliyekuwa wa kwanza na wa mwisho katika nyororo ya Mitume. Kuhusu kuumbwa, Mtume Muhammad (s.a.w) ndiye aliyekuwa wa kwanza, lakini kuhusu muda, yeye ndiye aliyekuwa wa mwisho. Kwa kuwa ndiye sababu ya kuumbwa kwa ulimwengu wote, Mwenyezi Mungu Mtukufu alimbariki kwa kumpa cheo cha **“Kipenzi”**. Maisha ya kipekee ya Mtume Muhammad (s.a.w) yaliandaliwa vyema na Mwenyezi Mungu Mtukufu kimwili na kiroho, na hivyo basi akabarikiwa na kutukuzwa kama Rehma kwa wanadamu wote.

Tabia na shakhsia/utu wa Muhammad na mwenendo wake kwa wanadamu wenzake ni mfano bora kwa viumbe wote. Mwenyezi Mungu Mtukufu alimuumba Mtume Muhammad (s.a.w) kama mfano wa mtu kamili kwa watu wote. Ndiyo maana alitumwa katika jamii akiwa kama yatima mwenye kuhuzunisha, akapitia hatua na viwango vyote vya jamii na hatua mbalimbali za maisha, akawa mkuu wa dola na Mtume; kwa hali hiyo akafikia cha juu kabisa cha madaraka na utawala. Mwenendo na matendo bora, akili, vipawa na uwezo mkubwa aliouonyesha ni mfano kwa wanadamu wa kila tabaka au dara-

ja na hadhi yoyote. Kwa hakika kabisa, Mtume Muhammad (s.a.w) alitumwa na Mwenyezi Mungu Mwingi wa rehma kama mfano kwa wanadamu wote kuanzia kipindi alichoteuliwa kuwa Mtume mpaka siku ya Kiyama. Qur'an Tukufu inatueleza katika aya ifuatayo:

"Hakika nyinyi mnayo ruwaza njema kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu kwa anaye mtaraji Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho, na akamkumbuka Mwenyezi Mungu sana." (Ahzab, 33: 21)

Katika aya hii tunapata kuelewa kuwa ni wajibu wetu kuyasoma na kuyadurusu maisha na matendo ya Mtume Muhammad (s.a.w) ili tuweze kufikia mwenendo huu bora, imani na uwezo wa kuelewa mambo haraka. Kila mtu anata-kiwa kujifunga katika hali ya kiroho na upendo wake ili aweze kuitumia elimu, ujuzi na silika yake wakati wa kufuata mfano wake mtukufu.

Kabla ya kuteuliwa kuwa Mtume, Nabii Muhammad (s.a.w) aliishi maisha ya kuridhika na yenye kuheshimika, aki-muamini Mungu MMoja. Muda mfupi kabla ya kupewa kazi ya utume, alikuwa akitumia muda wake mwiningi katika kufanya ibada, akienda katika Mlima Hira na kuzama katika tafakuri ya kina na ya ndani kabisa. Sababu ya kujitenga huku katika pango la Hira ilikuwa ni upotovu mkubwa wa jamii yake na huzuni na huruma aliyokuwa nayo kwa ajili ya watu wanyonge na walio maskini. Kiuhalisia, mitihani yote hii ilikuwa ni sehemu ya maandalizi ya Mwenyezi Mungu kuiteremsha Qur'an kwa wanadamu kupitia kwa Mtume (s.a.w). Qur'an Tukufu ilikusudiwa kuwa muongozo wa maisha yetu na ilikuwa ikitujia kupitia moyo mtukufu wa Mtume (s.a.w). Qur'an Tukufu ina-tubainishia katika aya ifuatayo:

“Sema: Aliye kuwa ni adui wa Jibril, basi huyo ndiye aliye iteremsha Qur’ani moyoni mwako kwa idhini ya Mwenyezi Mungu, inayo thibitisha yaliyo kuwa kabla yake, na ni uwongofu na bishara njema kwa Waumini.” (Baqarah, 2: 97)

Kwa uzoefu huo, moyo wa Mtume Muhammad (s.a.w) ulikuwa umefikia hali ya usafi na kiwango ambacho aliweza kutoa tafsiri na kutoa muongozo wa ufunuo husika. Moyo wa Mtume sasa ulikuwa umeandaliwa kwa ajili ya wahyi au ufunuo; kwa miezi sita mfululizo alikuwa amepokea dalili na ishara mbalimbali za kiroho. Isingewezekana kwa mtu wa kawaida kuweza kubeba mzigo huo mzito; watu wa kawaida hawakuumbwa na aina hii ya kipawa na uwezo kama huu. Lakini kwa Mtume Muhammad (s.a.w), pazia la maajabu ya hali ya kiroho liliondolewa na sasa ikawa ni wakati wa kupokea zawadi hii na kuibuka kwa uwezo wa ajabu.

Mtukufu huyu wa ulimwengu alikusanya majukumu na vipawa vya Mitume wote kwa matendo na tabia yake. Kwa Mtume Muhammad (s.a.w) utukufu, heshima, ubora wa maa-dili na ishara za ukamilifu vilifikia kilele chake. Alipewa amri na sheria, muongozo kwa ajili ya ‘usafi wa moyo’ na ‘utakaso wa nafsi’, na kwa moyo safi akafundisha swala na utii ambavyo vinatakiwa kutekelezwa mbele ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa kuishi na kwa kuonyesha maadili bora, Mtume Muhammad (s.a.w) akawa mfano kamili wa ubinaadamu.

Kiini na Asili ya Tasawwuf (Utakaso wa Nafsi)

Msingi wa *tasawwuf* ni kupata nafsi na moyo safi na salama ambao umejitoa kwa ajili ya upendo wa kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu; mambo haya ndio sababu ya moyo

kushikana na kuungana na Mwenyezi Mungu. Matukio ya kiroho yaliyomtokea Mtume Muhammad (s.a.w) kabla ya kupokea Wahyi, utakaso wa moyo na usafi wa nafsi yake yote hayo ni sehemu ya misingi ya *tasawwuf*.

Kwa hakika, moyo na nafsi ya Mtume Muhammad (s.a.w) ulikuwa umefikia daraja ya juu ya kiroho kabla ya kupokea Wahyi. Mtukufu Mtume (s.a.w) aliihi maisha yenye mwenendo mzuri na moyo safi. Hata hivyo, aliporudi kutoka katika Mlima Hira, akiwa amebeba amri za Mwenyezi Mungu, ilikuwa dhahiri kuwa alikuwa amefikia daraja tukufu ambayo ilikuwa tofauti kabisa na maisha yake ya zamani.

Kwa kuwasiliana na Mwenyezi Mungu kiroho, kufyonza kila chembe ya nuru itokanayo na upekee na sifa njema za Mwenyezi Mungu, Mtume Muhammad (s.a.w) alikuwa amefikia kilele cha imani na utii; alikuwa akisimama katika swala mpaka miguu yake inavimba, machozi yakimtoka katika ibada huku akiendelea kumuabudu Mwenyezi Mungu. Hata akilala, moyo wa Mtume Muhammad (s.a.w) daima ulikuwa macho; kamwe hakujiweka mbali na kumdhukuru au kutafakari kuhusu Mwenyezi Mungu hata kidogo.

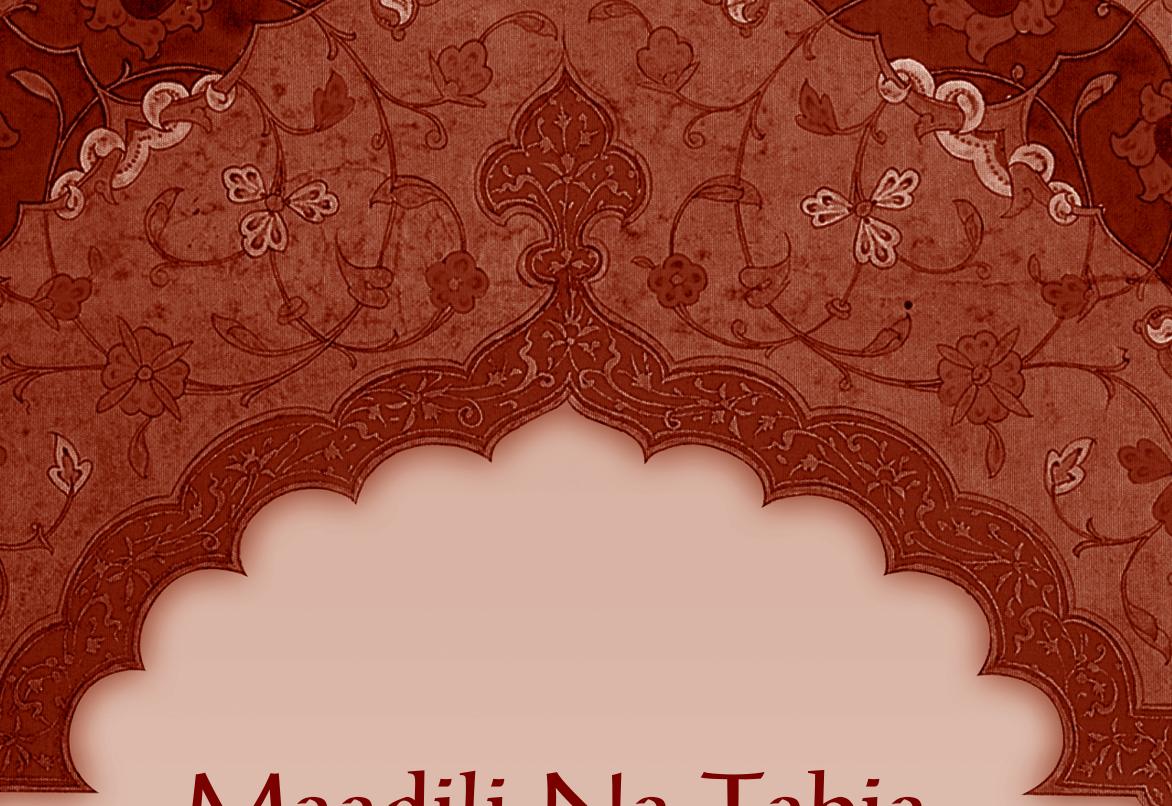
Kwa baraka ya Mwenyezi Mungu, Mtume Muhammad (s.a.w) alifikia tabia hii ya moyo na hali ya ukamilifu; aliendelea kufikisha ujumbe wa Uislamu kwa watu wote, akijua amana aliyopewa na ambayo ilimuinua kwenye kilele cha vilele vyote. Mtume Muhammad (s.a.w) alikipinga chochote ambacho kingeakisi au kumzuia kutekeleza jukumu alilopewa na Mwenyezi Mungu na akatambua wajibu wa kumuabudu Mwenyezi Mungu Mtukufu kuwa muhimu kuliko chochote kile.

Ni jambo la msingi kuanza na kumhimidi Mwenyezi Mungu Mola wa Ulimwengu, jambo ambalo matokeo yake ni

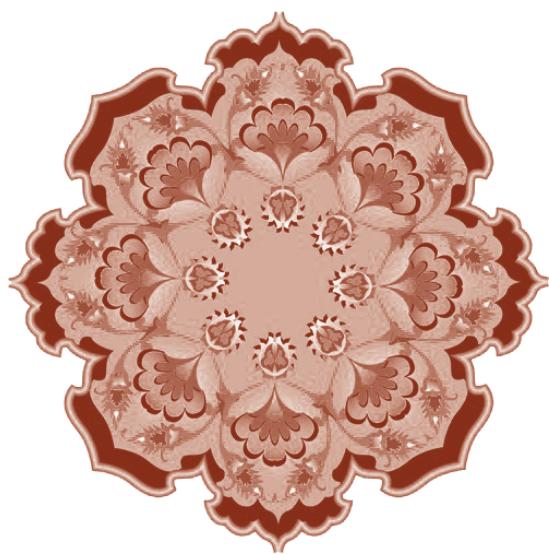
kuutakasa moyo dhidi ya hisia, fikra na shughuli za kiovu; ni hapo tu ndipo Qur'an Tukufu, ambayo inawaamrisha viumbe wote kujilinda kwa Mwenyezi Mungu pekee, ndipo inapoweza kuwa kitabu cha muongozo kwa wanadamu mpaka siku ya Mwisho. Mtume Muhammad (s.a.w) na maisha yake ni muongozo wa mwenendo wa mwanadamu. Kumpenda Mtume Muhammad (s.a.w) ni kumpenda Mwenyezi Mungu Mtukufu, kumtii ni kumtii Mwenyezi Mungu na kumuasi ye ye ni kumuasi Mwenyezi Mungu. Kwa hivyo Mtume Muhammad (s.a.w) ni kimbilio la upendo kwa wanadamu.

Tasawwuf ni muungano wa kile kilicho dhahiri na kile kilicho jificha ndani ya maisha ya Mtume Muhammad (s.a.w) na ni mchanganyiko wa upendo mkubwa. Hii ni kwa sababu kila kitendo cha Mtume Muhammad (s.a.w) ni aina ya msingi wa *tasawwuf* kiasi kwamba kila kitendo kinalenga kuufanya moyo uwe salama, nafsi iwe safi, na roho kuwa yenye siha ili mwanadamu awe tayari kwa ajili ya "kuungana" na muumba wake katika namna ilio bora kabisa.

Katika sehemu nyingine, imeelezwa kuwa *tasawwuf* ni kipaumbele cha Mwenyezi Mungu, ilioanzia na "kupuliziwa roho" kwa Adamu (a.s) na kuhitimishwa kwa dira ya ukamilifu, Mtume Wake, siku ya Kiyama. Nyoyo zilizojaa upendo hushuhudia ishara kuu za ustawi.

Maadili Na Tabia Za Kinabii Ndani Ya Mathnawi

MAADILI NA TABIA ZA KINABII NDANI YA MATHNAWI

Mathnawi: “*Ninampenda yule mmoja ambaye kila kitu ni milki yake; kila kitu ni kiumbe chake. Akili yangu na uhai wangu nimevitoa kama vidiia kwa Kipenzi Chake.*” (Juzu 3:4136)

‘Ashq ni jina linalotumika kwenye nguvu na uwezo wa hali ya juu kabisa ya upendo. Upendo mkuu huelekezwa kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu na ni pale tu mtu anapompenda ndipo anapofikia ukamilifu katika ‘ashq. Njia ya kulifikia hili ni hupitia katika kuvuka hatua mbalimbali za upendo wa kidunia ujulikanao kama ‘ashq ya istiari. Upendo maridhawa katika kipengele hiki ni upendo wa Mtume wa Mwenyezi Mungu; aliletwa kama zawadi kwa ulimwengu kutoka kwa Muumba wa vitu vyote.

Katika tenzi zilizotajwa hapo juu, Rumi anaeleza wazi kuwa kwa kuitoa sada akili na uhai wake kwa ajili ya Mtume – ambaye ni *Habibullah* (kipenzi cha Mwenyezi Mungu) – ameweza kuyafikia *mahabbatullah*, mapenzi ya Mwenyezi Mungu. Maswahaba wa Mtume (s.a.w) ni mfano bora wa jambo hili. Jibu lao kwa ombi dogo sana la Mtume ilikuwa ni “Nafsi na

mali yangu iwe fidia kwa ajili yako; sema unachotaka ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu!"

Mathnawi: "Kila mmoja wenu ni kondoo; Mtume ndiye mchungaji. Watu wote ni kama kundi moja la mifugo naye ndiye msimamizia. Mchungaji hawaogopi kondoo (Kuchanganyika nao), bali yeye ndiye awalindae dhidi ya joto na baridi.

Kama atalia Kwa ghadhabu dhidi ya kondoo hao, tambua kwamba ni kwa sababu ya upendo alionao kwao wote."
(Juzuu 3: 4146- 4148)

Kuwaelezea wanadamu kama kundi la kondoo katika tenzi zilizotajwa hapo juu haijamaanisha kuwashusha hadhi. Ni katika kutuzindua kuijua hali yetu, ambayo ni ima sisi ni wachungaji kama mchunga kondoo au ni wachungwa kama kondoo. Katika *hadith* fulani, Mtume (s.a.w) anasema kuwa "Nyinyi nyote ni wachunga na mtaulizwa kwa mlivovic-hunga." (Bukhari, Jumu'a 11. Istikraaz 20; Muslim, Imara 20). Hii inatuonyesha kuwa mwanadamu ana kipawa na uwezo wa kuwaongoza wengine; kutohana na uwezo huu amepewa majukumu kadhaa wa kadhaa. Mchungaji mara nyangi huone-kana akimbeba mnyama anayeumwa ambaye aliachwa nyuma na kisha kumuunganisha na wengine. Tabia na sifa kuu na za kipekee za mchungaji ni huruma, upendo na ikhlasi' yule anayewaongoza wengine ni lazima mara zote ashikamane na watu anawajibika kwao kwa kuwa karibu na nyoyo zao.

Mathnawi: "Quran ni maelezo ya sifa za Mitume. Kama utaisoma na kuifanyia kazi, basi tambua kuwa ni kama vile umewatemebelea mitume na mawalii wote.

Kama utaisoma na ukawa hujafungamana na sheria na kuishi kulingana na maadili ya Qur'an, ni faida gani utaka-

yoipata ya kuwaona Mitume na mawalii?

Mtu akivisoma visa vya Mitume kwa kina kabisa, pango hili la mwili wake litakua jembamba kwa ndege wa nafsi kuingia (yaani ndege wa nafsi hatopata kuingia).” (Juzuu 1: 1516- 1518)

Qur'an Tukufu imeletwa kwa watu kama muongozo (hidayah): inawaonyesha njia ya kuifikia na kuipata furaha ya kweli hapa duniani na huko Akhera. Ili kulifikia hilo, Qur'an Tukufu inatuongoza kwa kugusia mada mbalimbali katika mitindo mbalimbali na kwa mifano mbalimbali. Miogoni mwa mada hizi, visa mbalimbali kuhusu Mitume na watu wao vimechukua nafsi ya kipekee na ya muhimu. Wale wanaoisoma Qur'an Tukufu hupata kiwango kikubwa cha taarifa na habari kuhusu neema na baraka walizopewa Mitume na watu wema ambao Mwenyezi Mungu amewardhia, vilevile habari kuhusu maangamizo ya wapagani na madhalimu waliomuasi Mwenyezi Mungu Mtukufu; wanapoyajua haya hupata kuyapangilia mais-ha yao kama watu wenye msimamo madhubuti (*istiqaamah*).

Ili mtu waeze kupata faida kubwa kutokana na visa vya Mitume vilivyosimuliwa katika Qur'an, anatakiwa pia kuwa ni mwenye kujandaa na ulimwengu wake wa ndani. Hakika Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an Tukufu kwamba kushindwa kuitafakari maana ya ndani ya aya za Qur'an ni kwa sababu ya vizibo vilivyowekwa juu ya nyoyo za watu hao.

“Je! Hawaizingatii hii Qur'ani? Au kwenye nyoyo (zao) zipo kufuli?” (Muhammad, 47:24)

Kwa mujibu wa aya hii, ili mtu aweze kuelewa, kuzingatia, kuhisi na kuweza kuzielewa siri zilizomo ndani ya Qur'an Tukufu hanabudi kuwa na moyo safi na salama, kwa kuwa Qur'an hufungua siri zake kwa moyo ulio safi na salama. Mtume

(s.a.w) ndiye aliyekuwa msafiri mkuu wa Qur'an tukufu, hivyo, kimsingi, *hadith* zake zote zinaitasiri Qur'an Tukufu. Baada ya Mtume (s.a.w), wafasiri wakubwa na sahihi wa Qur'an ni wale wanachuoni wema ambao huyafanyia kazi wanayoyajua na ambao maisha yao ya kiroho yamechota sehemu ya maisha ya Mtukufu Mtume (s.a.w). Katika mnasaba huu, Mawlana anasema:

"Wanaojua Qur'an ni wale waitekelezao kwa vitendo".

Moyo uliofunkwa na weusi utokanao na matamanio ya mwili hawana chochote cha kuchukua ndani ya Qur'an Tukufu. Mustashriqina wa Kimaghari bi wanaousoma Uislamu wana elimu ya nje tu, lakini kwa kuwa hawaishi maisha ya kiroho, Qur'an haikufungua siri zake kwao na hivyo hawaoneshi uongofu. Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema:

"Na wao wakiona kila Ishara hawaiamini. Wakiona njia ya uwongofu hawaishiki kuwa ndiyo njia; lakini wakiiona njia ya upotofu wanaishika kuwa ndiyo njia. Hayo ni kwa sababu wamezikikanusha Ishara zetu, na wameghafilika nazo." (A'raf, 7: 1446)

Lengo la kuisoma Qur'an ni kufungamana ni kuweza kupambwa na tabia zake. Baada ya kifo cha Mtukufu Mtume (s.a.w), bibi Aisha (r.a) alipoulizwa kuhusu tabia na maadili ya Mtukufu Mtume (s.a.w) alijibu kuwa:

"Tabia yake ilikuwa ni Qur'an" (Muslim, *Musafirin* 139; Nasai, *Qiyamul lay*, 2)

Qur'an Tukufu imebeba sheria na taratibu ambazo zime-tumwa ili kuleta maadili kwa wanadamu ambayo yapo juu zaidi ya yale ya malaika. Katika aya zilizotajwa hapo awali, Rumi anatoa ujumbe kwamba kuisoma Qur'an na kuilewaa humfan-ya mtu aweze kujipamba na tabia za Mtukufu Mtume (s.a.w).

Mtukufu Mtume (s.a.w) alilieleza hili kama *maadili na tabia tukufu* na akautaka umma wake kujipamba kwa sifa na tabia adhimu za Mwenyezi Mungu Mtukufu. (Munawi, al-Ta’arif, ukurasa 564)

Kisa cha Ibn abbas (r.a) ni mfano mzuri wa maadili ya na tabia za Qur'an Tukufu.

Siku moja, mtu mmoja alimwambia Ibn Abbas (r.a) mambo yasiyopendeza lakini hakumjibu badala yake akakaa kimya. Yule mtu alishangazwa na akamuuliza Ibn Abbas kwanini naye hakulipiza. Hapo Ibn Abbas akajibu kuwa:

"Kuna sifa tatu ambazo zinanizua mimi kukulipiza kisasi dhidi yako: Ya kwanza, ninaposomaaya katika kita- bu cha Mwenyezi Mungu, hutamani kila mtu akijue nilicho- jaaliwa kukisoma; pili, ninafurahi sana ninaposikia jaji wa Kiislamu ametenda haki katika maamuzi yake, hata kama sina mahusiano ya kifamilia na jaji huyo; tatu, ninafurahi sana mvua inaponyesha katika ardhi inayomilikiwa na Waislamu japokuwa sina mifugo inayopata malisho katika ardhi husika au japokuwa mimi mwenyewe similiki ardhi huko." (Haythami, Majmu al-Zawaaid, juzuuy ya 9, ukurasa wa 284)

Mathnawi: *"Kuna sauti za kuvutia ndani ya Mitume zenye kuamsha; Sauti hizi huwapa uhai ghali wale wanaoutafuta Ukweli."* (Juzuuy 1:1919)

Maisha huwa na maana na thamani pale tu yanapopata mawazo na mwenendo sahihi. Hii ina maana ya kuufikia na kuupata ukweli na uzuri. Muongozo bora na wa kipekee katika kulifanya hili ni Mitume, kwa sababu Mwenyezi Mungu aliwfanya wote, hususan Mtume Muhammad (s.a.w), kuwa viigizo bora kwa wanadamu. Tenzi zilizotangulia hapo juu kutoka kwa

Mawlana zinasisitiza juu ya ukweli huu.

Matokeo na athari ya mwenendo na tabia ya Mtume Muhammad (s.a.w) kwa watu na kuwa kwake kiigizo chema kwa watu wote haikuacha kuwaenea na kuwavutia wanadamu wote tangu alipoanza kazi yake ya utume. Hata wale ambao hawakuuamini utume wake walilazimika kuzikubali tabia na maadili ya hali ya juu ya Mtume Muhammad, huku wale waliompenda wakitamalakiwa na upendo mkubwa kwa ajili yake wakamuonyesha mapenzi ya hali ya juu kabisa kuwa kutokea kwa binaadamu. Maswahaba walionyesha utii na utayari wao kwa kusema “Mali yangu, nafsi yangu na wapendwa wangu wote wawe fidia kwako.” Msafara wa upendo, ambao utaendelea mpaka siku ya Kiyama, unatiririka unasonga mbele na kutiririka kwa upendo wake. Ulimwengu umeng’arishwa na nuru yake, ambayo ina mwanga zaidi ya jua. Furaha maridhawa ya imani inapatikana tu kupitia kwake. Wanadamu wameshindwa kumuelezea kiufasaha na kama anavyostahiki kwa sababu, kutockana na maadili na maisha yake yasiyokuwa na kasoro, yeye ni johari ya ulimwengu huu. Washairi na malenga mballimi wameshindwa kujizua kumsifia. Zifuatazo ni baadhi ya lulu, tenzi na tungo maridhawa ambazo zimetungwa kumhusu.

Utenzi ufuatao unatoka kwa Yaman Dede, Malenga aliyeishi miaka ya hivi karibuni; alikuwa mrisho na kuamua kusilimu baada ya kugundua ukweli ulioletwa ni Mtume Muhammad (s.a.w).

Sitovunjika moyo kama ningekuwa katika jangwa lenye joto bila maji,

Nina volkano moyoni mwangu ambazo hata bahari haiwezi kuzizima.

Kama mvua ya moto ingenyesha na kuushika, nisinge-

weza kuhisi chochote.

*Nipe faraja kwa uzuri wako Ewe Mtume wa Mwenyezi
Mungu, hakika mimi ninaungua!*

*Ustawi ulioje kuyafumba macho yangu na kufa kwa
upendo wako!*

*Je haiwezekani kuitoa pumzi yangu ya mwisho katika
daira yako?*

*Macho yangu yakififia, itakuwa rahisi na wepesi kufa
pamoja nawe!*

*Nipe faraja kwa uzuri wako Ewe Mtume wa Mwenyezi
Mungu, hakika mimi ninaungua!*

Muhammad Es'ad Erbili, ambaye alikuwa ni mmoja wa Masufii wakubwa katika historia za hivi karibuni, anaelezea hisia zake na shauku yake kwa Mtume (s.a.w) katika maneno mazuri yafuatayo:

*“Ewe kipenzi! Kutokana na muonekano wa uzuri wako
kupitia ishara mbalimbali,*

*Chemchem inawaka, waridi nalo linawaka, gugu lina-
waka, dunia na miiba vyote vinawaka.*

*Kinachowasha moto huo ni nuru kutoka katika wajih
wako mtukufu.*

*(Ndiyo maana) roho inawaka, moyo unawaka na macho
yanayolia kwa shauku ya upendo wako yanawaka.*

*Je inawezekana kumfanya shahidi wa mapenzi aoshwe
pamoja na moto huu mkubwa?*

*Mwili unawaka, sanda inawaka, hata maji matamu ya
kumuoshea shahidi yanawaka.*

Ni kama vile kila kitu chenye uzuri kimeakisi uzuri kutoka kwa Mtume Muhammad (s.a.w). Bustani hili la viumbe halijawahi kuona waridi linalovutia kama sura yake. Fuzuli anauelezea ukweli huu katika utenzi wake maarufu ujulikanao kama “Taabini ya Maji”:

Ewe jicho! Usimwage machozi yako juu ya moyo wangu, ambao unaungua moto (kwa mapenzi ya Mtume wa Mwenyezi Mungu)! Kwa sababu hakuna wajihii unaoweza kumwaga maji kwenye moto uliowashwa na joto la mapenzi. (Moto huu wa mapenzi hauwezi kuzimwa. Tone hilo la maji linalodondokea kwenye moto unaowaka haliwezi kufanya lolote zaidi ya kuzidisha moto).

Mtunza bustani asijisumbue kwa kulimwagilia maji bustani hili la waridi.

Kwa hakika, hata kama atamwagilia maelfu ya bustani ya waridi, (Ewe Mtume wa Allah) hakuna waridi lolote litalaloota hapo lenye uzuri kama wajihii wako...

Fuzuli akaielezea tena hii shauku kubwa ndani ya utenzi ufuatao:

Ninatokwa damu machoni mwangu sababu ya sura yako ambayo ni kama waridi.

Ewe kipenzi, huu ni msimu wa mawaridi, hayatoyazulia maji yatiririkayo kuyafikia?

Mathnawi: “Lau kama mtu angejua yale ambayo Mtume alikuwa akijua, basi asingepata ushupavu kwa ajili ya du’aa na maombi wala nguvu ya kufunga na kuswali.” (Juzuu 2:1913)

Kuna makundi matatu ya ukweli (*haqiqah*) aliyejaaliwa Mtume (s.a.w). Yale yaliyo katika kundi la kwanza yalifanywa

kuwa *siri ya milele* baina ya Mwenyezi Mungu na Mtume Wake. Mtukufu Mtume (s.a.w) hakuwahi kufichua hata sehemu ndogo sana ya siri hizi kumwambia mtu yejote yule. Wakati akielezea jambo hili alisema:

“Naapa kwa Allah, kama mngeyajua yale niyajuayo basi mngelia sana na kucheka kidogo, msingalipata raha na faraja kwa wake zenu na mngemwagika barabarani na jangwani mkimililia (na kumuomba) Mwenyezi Mungu (awaondolee masaibu).” (Ibn Majah, *Zuhd*,19)

Haqiqa katika kundi hili inaweza tu kujulikana kwa nuru ya Utume (*nuur al-nubuuwwa*). Hakuna mwingine yejote isi-pokuwa Mtume pekee ndiye mwenye uweza huu, hivyo elimu hii ni fumbo la milele. Jambo hili katika mambo yaliyoachwa bila kufichuliwa kwa wanadamu.

Kundi la pili , ni yale yaliyofunuliwa kwa Mtume (s.a.w) naye akayafunua kwa baadhi ya watu maalum wenyewe utam-buzi na upevu wa kipekee. Elimu hii haikulengwa kwa watu wote. Tunatambua kwamba Mtukufu Mtume aliwaambia Abuubakar(r.a) na Ali (r.a) baadhi ya siri hizi. Tunajua pia kuwa aliwapa baadhi ya siri Abu Hurayra (r.a) na Hudhayfa al-Yaman (r.a) Siri zilizofichuliwa katika fungu hili ndizo zinazounda misingi ya Tasawwuf, yaani elimu ya *maisha ya kiroho* iliyotolewa na Allah. Kwa sababu hii, nuru ya muongozo wa Usufi inagota kabisa kwa Abu Bakr au Ali (r.a). Elimu na maarifa ya kundi hili imehifadhiwa kwa ajili ya wateule maalumu wa kiroho (*kha-waas*). Elimu hii hupita kutoka moyo mmoja hadi moyo na hii itaendelea mpaka siku ya Hukumu. Habari na taarifa kutoka katika kundi hili ambazo zimejikuta katika vitabu mbalimbali ni ganda tu la tunda. Kwa hakika kiini chenyewe cha tunda hili “sio herufi” bali ni “hali” tu; sio manene bali ni tabia.

Kundi la tatu la habari ambazo Mwenyezi Mungu alimpa Mtukufu Mtume ni zile ambazo ni kwa ajili ya watu wote. Habari hizi ni sheria mbalimbali. Walengwa wa habari hizi ni wana-damu wote; Mtukufu Mtume (s.a.w) hakutumwa kwa watu au kipindi maalumu, bali alitumwa kwa watu wote. Kwa sababu hii, tangu alipopewa utume mpaka siku ya Kiyama, watu wote wanatambuliwa kama “watu au umma wa Muhammad.” Kundi hili limmegwanyika katika sehemu mbili: wale walioukubali ujumbe wa Mtume (da’wa) hujulikana kama *Ummat al-ijaaba* (yaani wale walioitikia wito) na wale waliokataa huitwa *Ummat al-ghayr al-ijaaba* (wale ambao hawakuitikia wito) au *Ummat al-da’wa* (yaani wale wanaotakiwa kulinganiwa). Ulinganio huo ni kwa watu wote.

Rumi ameuelezea ukweli huu katika tenzi zilizotajwa hapo juu na akaendlea kubainisha kuwa kuzielewa taarifa na habari zinazopatikana katika kundi la kwanza ni jambo lililo nje ya nguvu na uwezo wa mwanadamu.

Mathnawi: “*Mtume alisema: Enyi maswahaba zangu, enyi ummati wangu! Hakika mimi ni mkarimu na mwenye huruma kwenu zaidi ya huruma ya baba.*”

Mapenzi ya Mtume kwa umma wake ni mathubuti na makubwa mno kuliko mapenzi ya baba kwa mwanae. Historia ya maisha ya Mtume (s.a.w) imejaa ushahidi wa kutosha wa jambo hili. Kuna maelfu ya mifano ambayo inaweza kutolewa. Hakuwa ni mwenye kula au kunywa wakati jamii yake ikiwa na njaa. Alijaribu hata kufunga jiwe tumboni mwake ili kuipunguza makali ya njaa yake. Anapomsikia mtoto analia na yeche akiwa katika swala ya jamaa, alikuwa akiifupisha swala yake na kusoma sura fupi za Qur'an badala ya sura ndefu. Aliongoza umma wake katika nyakati na vipindi vigumu sana. Alilinda nafasi yake hata pale jeshi lilipoelemewa katika vita vya Uhud

na Hunayn na kuzikabili safu za adui. Wakati wa harakati za vita alikuwa akisaidia kukusanya wanajeshi. Kujitolea kwake kwa ajili ya umma wake kumeelezewa kama ifuatavyo ndani ya Qur'an Tukufu:

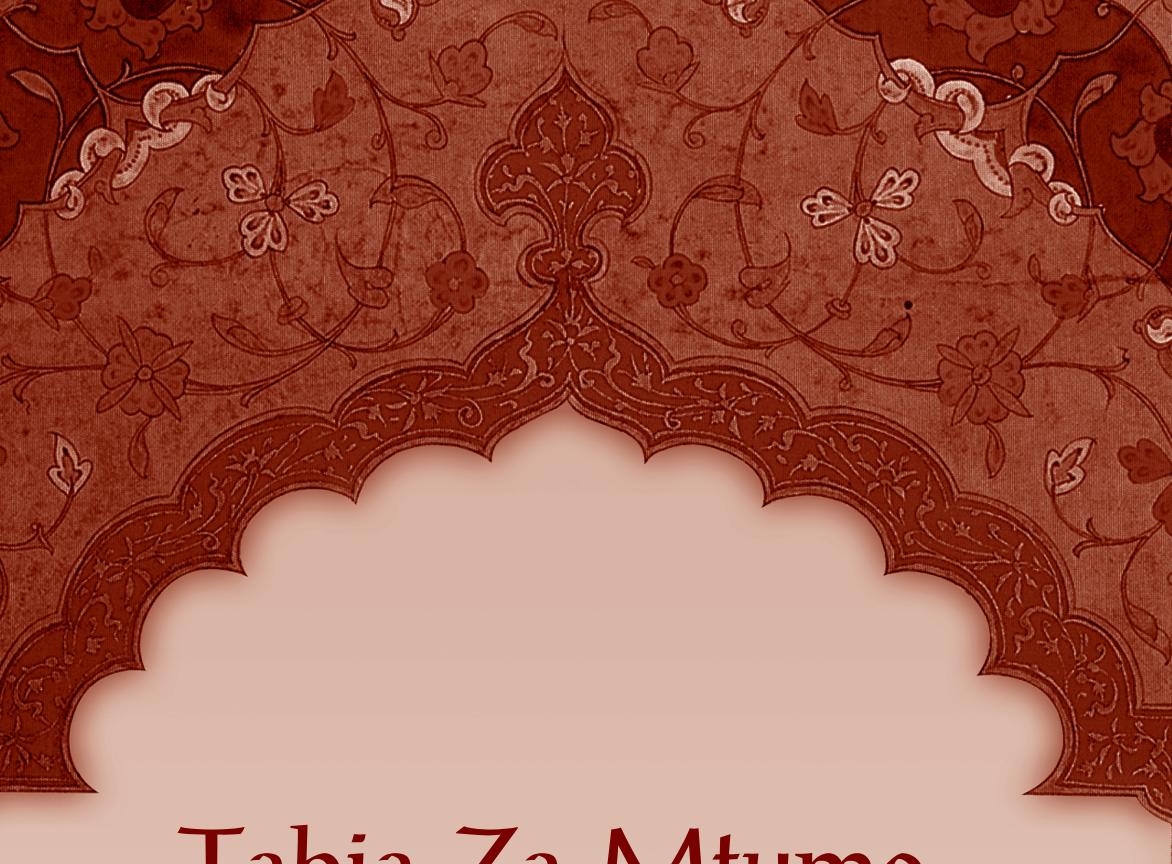
"Hakika amekwisha kujieni Mtume kutokana na nyinyi wenyewe; yanamhuzunisha yanayo kutaabisheni; anakuhangaikieni sana. Kwa Waumini ni mpole na mwenye huruma." (Tawba, 9: 128)

Katika aya hii, Mwenyezi Mungu Mtukufu amemtaza Mtume (s.a.w) kwa sifa za *Rauuf* na *Rahim*, sifa za Mwenyezi Mungu Mtukufu.

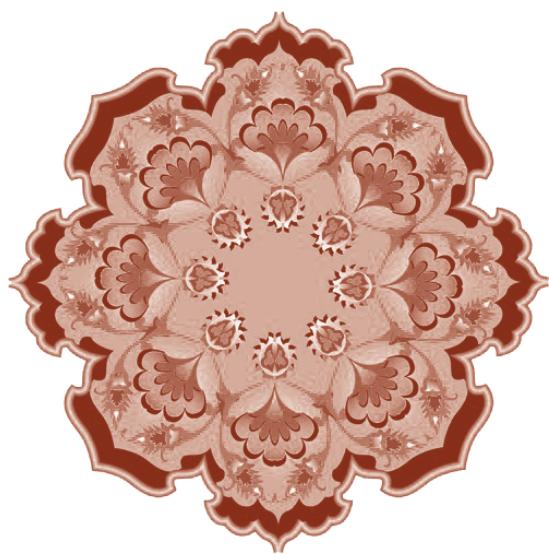
Kwa vitendo vyake, maneno na maadili, Mtukufu Mtume (s.a.w) alikuwa muongozo na rehma iliyowajumuisha na kuwenea wanadamu wote. Akiwa katika njia ya kuwaongoza watu, alikabiliana na taabu, shida na matatizo makubwa sana. Akai-kamilisha kazi na wajibu wake aliopewa na Mwenyezi Mungu bila kuchoka. Alikuwa na hali ya subra sana kiasi kwamba wakati mwininge Mwenyezi Mungu alimteremshia ufunuo na kumtaka asijichoshe na kujiumiza sana.

Mwenendo huu bora ulioonyeshwa na Mtukufu Mtume (s.a.w) katika kuwaokoa watu umeelezwa katika aya ifuatayo:

"Huenda labda ukajikera nafsi yako kwa kuwa hawawi Waumini." (shu'araa, 26:3)

Tabia Za Mtume (s.a.w)

TABIA ZA MTUME (S.A.W)

Kuwa na maadili na dini ndio sharti pekee la kuishi katika namna ambayo inamfaa binaadamu. Mwenyezi Mungu Mtukufu Nabii Muhammad (s.a.w), kama kiigizo cha maadili kisichokuwa na kifani kwa wanadamu ili waweze kuishi mais-ha ya imani na kufuata njia iliyonyooka. Majukumu makuu ya Mtume (s.a.w), baada y kutuelekeza kwenye imani, ilikuwa kuwanusuru waumini dhidi sifa mbaya za nafsi na kuwanyanya uya kwenye tabia njema zenyen kusifika.

Mtu aliyetumwa na Mwenyezi Mungu kuwa mfano kwa wanadamu kama Mtume wa Uislamu ambayo ni dini kamili, ni Mtume Muhammad (s.a.w). Mwenyezi Mungu ameteremsha ufunuo kuhusu Mtukufu Mtume (s.a.w) akisema: “*Na hakika wewe una tabia tukufu...!*” (Qalam, 68: 4). Kwa hali hiyo, njia pekee yenye uhakika wa kupata ustawi katika dunia hii na hapo kesho ni kunufaika na kufaidika na mfano wa tabia, maisha na mwenendo huo wa Mtume Muhammad (s.a.w). Tutawenza tu kupata baraka hii kwa kumpenda Mtukufu Mtume Muhammad (s.a.w) na kwa kuishi ndani ya ulimwengu wake wa kiroho.

Ulimwengu ni ishara ya upendo wa Mwenyezi Mungu.

Msingi wa kweli wa ishara hii ni nuru ya Mtume Muhammad (s.a.w).

Furaha ya dunia hii na kesho akhera inaweza tu kupatikana kwa upendo tulionao kwake. Historia inashuhudia kuwa taifa na umma wowote hupata ustawi unapojipamba kwa upendo wa kumpenda Mtume wa Uislamu. Tunaweza kuhifadhi neema zisizokuwa na kikomo, uzuri maridadi na siri za kina ambazo sisi wanadamu tumeumbwa nazo kwa kumtii Mwenyezi Mungu Mtukufu na kuishi kwa mujibu wa maadili na tabia za hali ya juu za Mtukufu Mtume Muhammad (s.a.w).

Rumi ametusimulia kuhusu mtu fulani katika za za *asri-i-saadat* aliyepoteza dhamira yake na ambaye hisia zake zilikulwa ni zenye kufia aliyekosa kabisa staha na adabu, akaendelea tena kutuambia ni kwa namna gani Mtume Muhammad (s.a.w) alivyoishuguhulikia hali hiyo na jinsi alivyomsaidia mtu huyo kuipata imani.

Siku moja majira ya jioni, kundi dogo la waumini liliingia msikitini kama wageni wa Mtukufu Mtume (s.a.w) na kusema: “Ewe uliyebarikiwa, ambaye huwakaribisha kwa moyo mmoja watu wote! Tumekuja hapa kama wageni wako. Hatuna kitu cha kula wala cha kunywa; tumetokea mbali na hakuna tunayemjua eneo hili. Tuonyeshe huruma na wema wako, tandaza nuru yako, toa ustawi, wema na upendo wako.”

Mtume Muhammad (s.a.w) akawaambia maswahaba wake: “Rafiki zangu! Gawaneni watu hawa baina yenu na nendeni nao katika majumba yenu, wapeni mahitajio yao, kwa sababu ninyi ni kama mimi kwa ukarimu mna maadili yangu.” Kila swahaba akamchukua mgeni mmoja na kwenda naye kwake. Lakini, mionganoni mwao alikuwepo mtu ambaye alikuwa tofauti na wenzake; alikuwa alikuwa fedhuli na mwenye

tumbo kubwa. Hakuna mtu aliyejikuwa na ujasiri wa kumpeleka mtu huyu nyumbani kwake. Aliachwa pekee masikini na hivyo Mtume Muhammad (s.a.w) akamchukua na kumpeleka kwake.

Kulikuwa na mbuzi saba wanaotoa maziwa katika zizi la Mtume (s.a.w). Muda wa jioni mbuzi hutolewa nje tayari kwa ajili ya kukamuliwa maziwa. Mgeni huyu mwenye umbo kubwa alikula chakula chote na akanya maziwa yaliyokamuliwa kutoka kwa wale mbuzi wote saba. Baadhi ya wanafamilia walionesha kukerwa na mtu huyu fedhuli kwa sababu alikuwa amekula chakula chote ndani ya nyumba. Tumbo la mtu huyo likajaa na kuvimba kama ngoma, kwani alikula chakula cha watu saba au nane peke yake. Usiku ulipoingia akaenda kujilaza katika chumba fulani na mjakazi wa nyumbani alichukizwa sana na mgeni huyo kiasi ambacho akaenda kuufunga kwa mlango kwa nje kwa kutumia mnyororo.

Usiku yule mgeni alishikwa na maumivu ya tumbo, akata-ka kutoka nje. Akaamka na kuelekea mlangoni, kila akijaribu kuufungua mlango alishindwa kutokana na mlango ule kuwa umefungwa kwa nje. Alijaribu kuufungua kwa kutumia kila mbinu lakini hakufanikiwa. Akakata tamaa kuona kuwa mlan-go haufunguki, lakini hakuna kitu alichoweza kufanya, hakuwa na dawa wala furaha, hivyo akaamua kujilaza chini akijaribu kujisahaulisha maumivu ya tumbo. Akashikwa na usingizi na akalala, katika ndoto akaota yupo katika sehemu ya peke yake, akaona kuna nyumba moja ya zamani ambayo aliiiona muda mrefu uliopita akaikumbuka. Alipojiona kuwa yuko katika nyumba ya pekei yake akatumia fursa hii na kujifariji kwa kukaa katika kona mojawapo ya nyumba hiyo. Alipoamka asu-buhi alijisikia aibu mno kwa kuona kuwa alikuwa amekichafua kitanda alicholalia. Akasubiri, akawaza ‘natumai usiku umek-wenda haraka na hivi karibuni nitasikia mlango ukifunguliwa.

Alisubiri mlango ufunguliwe tu kisha atimke na kukimbia.

Asubuhi Mtume (s.a.w) akaja kuufungua mlango ili mtu yule atoke, lakini yule kijana akajificha kwa aibu. Alipopata upenyo tu akichoropoka na kukimbia. Baadae mtu mmoja wa nyumbani akaleta yale mashuka na kuyaweka mbele ya Mtume (s.a.w), ni kama vile kumwambia “Angalia mambo alofanya mgeni wako.”

Mtume (s.a.w) mwenye huruma akatabasamu na kusema: “Niletee beseni la maji na nitaosha mashuka haya yote mimi mwenyewe.”

Watu wote wakainuka kwa mshangao wakiona aibu waki-sema: “Hapana tutafua sisi. Hii ni kazi ya mikono sio ya moyo. Tupo hapa kukuhudumia na kukutumiki. Kama wewe ukifanya wajibu wetu je sisi tutafanya nini? Mtukufu Mtume (s.a.w)

Akawajibu: “Ninajua ni kwa namna gani mnavyonipenda, lakini kuna hekima kwa mimi Kuifua hii.” Wakasubiri ili kuijua hekima hiyo.

Mtukufu Mtume (s.a.w) akaosha uchafu ule kwani kwa hakika alikuwa anatekeleza amri toka kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu; hivi ndivyo moyo wake mtukufu ulivyokuwa umem-wambia. Kwa hakika kulikuwa na hekima kubwa sana katika jambo hilo, kwani mtu yule ambaye alilala katika nyumba ya Mtukufu Mtume (s.a.w) alikuwa na kijisanamu shingoni mwake. Alibaini kuwa amepoteza sanamu yake, akawaza mwenyewe: “Sanamu yangu ya thamani nitakuwa imeidondosha chumbani bila kujua.” Alikuwa na aibu juu ya kile alichokifanya katika nyumba ya Mtume (s.a.w), lakini thamani ya sanamu yake iliyopotea ilimfanya aishinde aibu yake.

Alirudi haraka sana kuitafuta sanamu yake. Aliikuta sana-mu yake katika nyumba ya Mtume Muhammad (s.a.w), lakini

pia alimuona Mtume (s.a.w) akamkuta akifua kwa mikono yake mitukufu nguo ambazo mgeni huyo alikuwa amezichafua. Mapenzi yote aliyokuwa nayo juu ya sanamu yake yakaondoka moyoni mwake na kuyeyuka, na huku akitambua kile alichokuwa amekifanya akaangukia katika hali ya majuto; akazichana nguo zake mwenyewe, akajipiga usoni na kichwani kwa mikono yake na kujibamiza ukutani akisema: “Ewe kichwa chenyewe wazimu umefanya nini! Akijipiga kifua chake na kusema: Ewe kifua usiyekuwa uzuri na utukufu!” akapiga magoti na kusema: “Ewe mtu mbaya usiyekuwa na dhamiri na akili!”

Kisha mtu huyo akamgeukia Mtume (s.a.w) na kumwambia: “Ee fahari ya ulimwengu, mheshimiwa mwenye utukufu! Ninaona aibu kwa ujinga niliouonyesha kama malipo kwa ukarimu wako.” Akaiambia ardhi kwa moyo ulioguswa na kusema: “Ewe ardhi, uliojaa hekima! Unashikamana na amri za Mwenyezi Mungu na kumsujudia. Unaishi na upendo Wake hali ya kuwa mimi ni mtu mwenye kusikitisha ambaye ninaneemekwa kwa baraka unazozipamba. Nimeshindwa na nafsi yangu na siwezi kujimudu kabisa. Unapomuelekea Mwenyezi Mungu unakuwa mtiifu na uliyeishiwa nguvu, na ndio maana unatetemeka unapomhimidi Yeye. Lakini kwa upande wangu nimepingana na amri Zake. Aibu juu yangu!”

Aliangalia mbinguni na kumwambia Mtume Muhammad (s.a.w): “Ewe *qibla* cha ulimwengu! Sina haki ya kuangalia uso wako”. Hali yake ya hisia ilikwenda mbali zaidi, alikuwa anatetemeka na hali ya kuwa anapaparika. Mtume Muhammad (s.a.w) akamchukua masikini huyu ambaye alikuwa akijaribu kutoka katika ukafiri, akamfanya ajisikie amani, akaurudisha moyo wake ulioonekana kusononeka. Akaongea na kijana yule kwa maneno yenye athari ya ajabu kabisa na yenye kupenya ndani ya dhamiri. Mtu huyu ambaye hapo kabla sana-

mu yake ilikuwa imemteka nyara hakuwahi kuona moyo kama wa yule aliyekuwa amesimama mbele yake, moyo wa wema na maadili mema; wawili hawa mara wakawa marafiki wa karibu kabisa. Mtume (s.a.w) akastaajabu kwamba mtu yule aliyeonekana kuwa na vurugu, mwenye majivuno alikuwa amebadilika na kuwa mtu mwenye unyenyekevu mkubwa. Mtukufu Mtume (s.a.w) akamwambia yule kijana asogee karibu yake. Kana kwamba alikuwa ameamka kutoka katika usingizi mzito, yule kijana akamkaribia Mtume na kusema: “Ewe shahidi wa umoja wa Mwenyezi Mungu, nifundishe ushuhuda wa kumkiri Muumba mmoja utakaonifungamanisha naye: Imani ya upekee wa Mwenyezi Mungu na kuthibitisha Utume wako, hapo nitaweza kuungana na msafara huu wa furaha. Nimechoshwa na mghafala wangu, nimechoshwa na moyo wangu kutokuwa na hisia yoyote. Ninataka kufika kwenye jangwa la imani ya milele.

Mtukufu Mtume (s.a.w) akamuelekeza kijana huyo katika imani. Akamfundisha maneno matukufu ya shahada: “*Lailaha illa illah, Muhammadur Rasulullah.*” Mtukufu Mtume (s.a.w) akamwambia mtu yule: “Njoo kwetu usiku wa leo na uwe mgeni wa nyumba yetu na nyoyo zetu pia.” Mtu huyu aliyebahatika akasema: “Ninaapa kwamba vyovoyote nitakavyokuwa au popote nitakapokwenda daima nitakuwa mgeni wako. Nilikuwa nimekufa ukaniipa uhai. Kuanzia sasa na kuendelea, mimi mtumishi wako niliye huru, mlinzi wako. Kila mmoja katika ulimwengu huu na huko akhera, wote hao ni wageni wako.”

Usiku huo tena Bedui huyo akawa mgeni wa Mtume (s.a.w); alikunywa kiasi kidogo sana cha maziwa yaliyokamuliwa kutoka kwenye mbuzi mmojawapo na kumshukuru Mwenyezi Mungu kisha akasimama. Mtukufu Mtume (s.a.w) akamwambia: “Endelea kunywa na kula.” Mgeni huyo katika

imani akajibu:

“Ninaapa kwamba kwa kweli nimetosheka sio kama nasema hivi kwa aibu au kwa kuogopa na kujionesh, bali nimetosheka. Kibaba kimoja cha baraka zako ni bora kuliko maelfu ya vibaba. Nimeshiba kuliko hata jana nilipomaliza chakula Chote.”

Watu wa nyumbani hapo wakastaajabu, na kujisemea wao kwa wao: “Inawezekanaje kwa mtu mwenye umbo kama lake kutosheka kwa tone la mafuta ya mzaituni?” “Inawezekanaje chakula cha mbayuwany kilijaze tumbo la tembo? Ni jambo la kushangaza mno, kwa mtu mwenye mwili kama tembo kula kitu chenye ukubwa kama mbu!”

Kwa hakika kabisa, baada ya kuokolewa kutoka katika ukafiri, tumbo la mnyama kama dragoni huweza kushibishwa kwa chakula cha siafu.

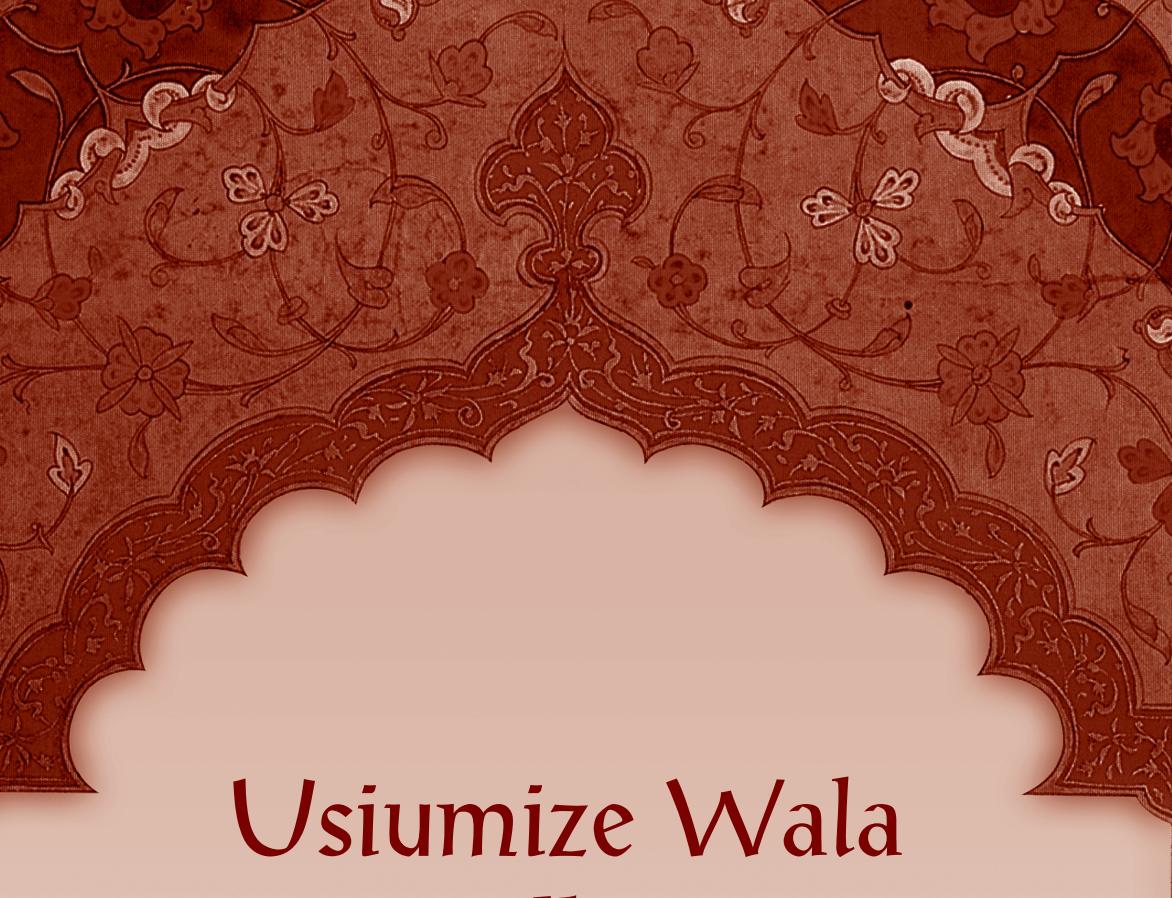
Kisa hiki kina mafunzo mengi yenye busara na hekima. Jambo la awali kabisa, muongozaji lazima afundishe thamani ya maadili kwa mtu aliye katika njia ya imani. Kwa kutekeleza na kuonyesha maadili haya yeye mwenyewe, Mtukufu Mtume (s.a.w) alimchukua kafiri anayekula sana, baada ya watu wote kumkataa, akamlisha na kumuonesha ukarimu wa hali ya juu tena alikuwa akimpa hata chakula chake mwenyewe. Mtu huyo alipochafua mashuka, Mtukufu Mtume (s.a.w) aliyasafisha kwa mikono yake na hii ndio iliyompelekea Bedui huyu kuyastaajabia maadili ya Mtume; alifua na kusafisha uchafu ambaao watumishi waliona vigumu kuusafisha. Mtume (s.a.w) kamwe hakumlaumu wala kumkosoa Bedui huyo. Kwa ukomavu mkubwa, Mtume Muhammad (s.a.w) alionyesha moyo wa uaminifu. Matokeo yake, mtu ambaye alikuwa ameghafili-ka, jeuri na weusi wa moyo akawa amejazwa nuru ya imani.

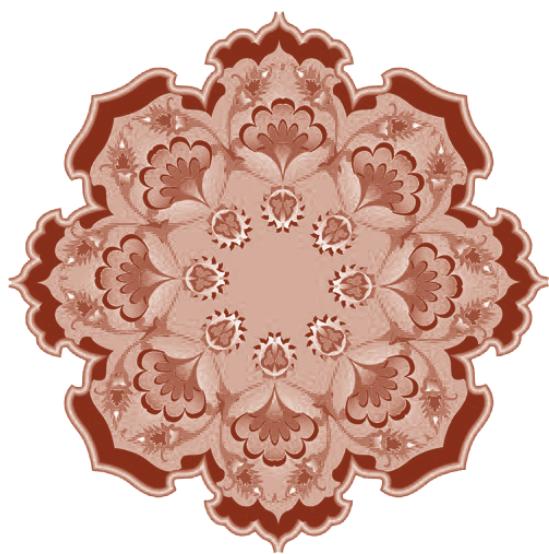
Ilikuwa ni mwenendo mzuri wa Mtume (s.a.w) ndio uliomfanya Bedui huyu kuiona nuru na kujutia makosa yake ya nyuma. Huu ndio mwenendo na tabia ya Mtume (s.a.w)!

- Mwenendo huu huweza kumgeuza kafiri kuwa muumi-ni, na mlafi kuwa bahari yenye kutosheka.
- Maadili haya huweza kuzifanya nafsi zilizojisahau kuwa zenye utii na kuzigeuza nyoyo za baridi kuwa bahari ya huru-ma.
- Maadili kama haya huweza kuigeuza jamii kutoka katika ukatili na kuwa jamii inayojali utu.
- Maadili haya huwafanya watu wajione kuwa wanawaji-bika kwa yale kwa tabia na sifa hasi walizo nazo.
- Maadili haya yanaweza kuamrisha mema na kujipam-ba kwa wema na huruma, kwa sababu ni huruma au wema ndiyo unaowateka watu. Kwa kiwango chochote tutakachoon-yesha wema ndivyo uadui na uhasama unavyoondoka na wale walio mbali watakuja karibu na kuwa marafiki. Qur'an Tukufu inasema: "*Kinga maovu kwa kutenda yaliyo mema zaidi...!*" (Muuminun, 23: 96; Fussilat, 41: 34)
- Tabia hizi ndizo zilizomfanya Mtume Muhammad (s.a.w) kuwa ni mfalme wa sayari zote.
- Maadili haya ndio maadili ya hali ya juu kabisa ambayo humridhisha Mwenyezi Mungu Mtukufu: "Na hakika wewe una tabia tukufu kabisa" (Qalam, 68:4)

Ewe Mwenyezi Mungu Mtukufu! Yapendezeshe maadili yetu kwa kufuata mwenendo wa Mtume (s.a.w). Matendo yake yamejaa uzuri wa milele; wajaalie waumini wote uwezo wa kuishi katika mwenendo kama wa Mtukufu Mtume! Amiin!

Usiumize Wala Usiudhiwe I

USIUMIZE WALA USIUDHIWE I

Mathnawi: “Kama unajua nani aliye ndani ya moyo huu, tabia hii ya ukaidi ni ya nini mbele ya Mmiliki wa moyo huu?”

“Watu wajinga huiheshimu misikiti iliyotengenezwa na wanadamu, lakini kwa kutojali huzivunja nyoyo laini.” (Juzu 2: 3108 -3109)

Moyo ni mahali ambapo muda wote panatazamwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kuujeruhi moyo ndio dhuimka kubwa kabisa inayoweza kufanywa na nafsi. Kwa sababu hii Mawalana anasema katika utenzi wake mmoja:

“Ka’be bunyad-i Halil-i Azer est

Dil, nazargah-i Celil-i Ekber est”

Maana yake ni kuwa, Kaaba ni nyumba iliyojengwa na Ibrahim (a.s), mwana wa Azar, lakini moyo ndio mahali panapotazamwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa hiyo, kuubo-moa moyo, mahali panapotazamwa na Mwenyezi Mungu, ni dhambi kubwa zaidi kuliko kuibomoa Ka’ba.

Aidha, Yunus Emre, derwesh na malenga maarufu wa

Kituruki, anaashiria jambo hilohilo kwa kusema:

Hujaji mkongwe mwenye ndevu nyeupe

Haijui hali yake (nafasi yake mbele ya Mwenyezi Mungu).

Asijitaabishe kwa hijja

Kama ameuvunja moyo.

Mwanadamu ndiye kiumbe mtukufu zaidi mionganoni mwa viumbwe wote na ameumbwa kama kiumbe mkamili zaidi kuli-ko wote. Moyo wa mwanadamu ni uwanda ambao Mwenyezi Mungu Mtukufu huutazama muda wote. Katika *hadithul qudsi*, Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: “*Ardhi na mbingu haviwezi kunienea; bali moyo wa mja muumini (ndio unaoweza kunienea).*” (Ajluni, Kashful Khafaa, II: 195) Yote haya yanazidi kuonyesha hali na daraja tukufu ya mwanadamu na kosa kubwa la kuwaumiza watu wengine au kuzijeruhi nyoyo zao.

Wale wenyenye nyoyo zenye majeraha wana nafasi ya juu na yenye kuheshimiwa mbele ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Wale wanaotaka kupata radhi za Mwenyezi Mungu wanatakiwa kuzifurahisha nyoyo hizi zenye huzuni. Siku moja Nabii Musa (a.s) alimuomba Mwenyezi Mungu akisema:

“*Mola wangu! Nikutafute wapi?*” Mwenyezi Mungu Mtukufu akasema: “*Nitafute pamoja na wale ambao nyoyo zao zimevunjika!*” (Abu Nu’aym, Hilya, II: 364)

Katika *hadithul qudsi* iliyosimuliwa kutoka kwa Abu Hurayra (r.a), Mtukufu Mtume (s.a.w) anasema: “*Siku ya Kiyama, Mwenyezi Mungu Mwenye nguvu na utukufu, atasema: ‘Ewe mwanadamu niliumwa hukunitembelea’.* Mja atasema, ‘*Mola wangu! Vipi ningekutembelea hali ya kuwa*

Wewe ni Mola wa mbingu na ardhi?” Mwenyezi Mungu Mtukufu atajibu, ‘ulipata taarifa kuwa mja wangu fulani alikuwa mgonjwa, lakini hukwenda kumtembelea. Je wajua kuwa kama ungemtembelea ungenikuta kwake?”

Mwenyezi Mungu atasema, ‘Ewe mwanadamu! Nilitaka chakula lakini hukunipa!’ Mja atajibu, ‘Mola wangu, vipi nitakupa chakula hali ya kuwa Wewe ni Mola wa Ulimwengu!’ Mwenyezi Mungu Mtukufu atasema, ‘Mja wangu fulani alikuomba chakula lakini hukumpatia. Je wajua kuwa kama ungempa chakula ungenikuta kwake?’ Mwenyezi Mungu Mtukufu atasema tena: ‘Ewe mwanadamu! Nilikuwa na kiu lakini hukunipa maji!’ Mja atajibu: ‘Mola wangu! Vipi ningekupa maji hali ya kuwa Wewe ni Mola wa Walimwengu?’ Mwenyezi Mungu Mtukufu atajibu: ‘Mja wangu fulani alikuomba maji lakini hukumpa. Je hujui kuwa kama ungempatia maji ungenikuta kwake?’” (Muslim, Birr, 43)

Bila kujali kama ni Muislamu au mpagani, dua ya mtu aliyeumizwa au ambaye amedhulumiwa na kuonewa humfikia Mwenyezi Mungu Mtukufu na kujibiwa haraka. Kwa kweli hakuna kizuizi baina ya dua ya mtu aliye dhuluiwa na baina ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Mtume wa Mwenyezi Mungu aliwausia maswahaba kujiepusha na laana za watu waliodhulimiwa kwani dua zao hukubaliwa. Aliwaambia:

“Jihadharini na dua ya mtu aliye dhuluiwa kwa saba-bu hakuna kizuizi baina yake na Mwenyezi Mungu Mtukufu.” (Muslim, Iman, 29)

Kuna watu wa aina tatu ambao dua zao hazitokataliwa na Mwenyezi Mungu: 1. Dua ya mtu aliyefunga swaumu mpaka wakati wa kufungua; 2. Dua ya mtu aliye dhuluiwa; 3. Dua ya mtawala mwadilifu.” (Tirmidhi, Da’waat, 48;

Ibn Majah, Du'aa, 2)

Hadith ifuatayo inaelezea kwa uzuri kabisa kwamba Mwenyezi Mungu Mtukufu hataruhusu waja Wake kutwezwa: Mjumbe wa Mwenyezi Mungu (s.a.w) alitwambia: “[Siku moja] mtu mmoja alisema kwa nadhari, ‘Ninaapa kwa Mwenyezi Mungu kuwa hatomsamehe mtu fulani.’ Mwenyezi Mungu Mtukufu akajibu: “Ni nani anayeapa kuwa sitamsamehe mtu fulani? Nimemsamehe na nimeyafuta matendo yako yote mema!” (Muslim, Birr, 137)

Mathnawi: “*Mwenyezi Mungu hatowapatiliza watu isi-pokuwa watakapomuumiza Mtume, walii au mja mwema*” (Juzuu 2: 3112)

Utenzi huu unaeleza kuwa mojawapo ya sababu kuu za kuangamizwa kwa watu ni pale wanapomuumiza Mtume au mtu aliye karibu na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hii pia ina maana kwamba watu au makundi yanayowaheshimu, kuwat-hamini na kutowabeza wale walio karibu na Mwenyezi Mungu watazidishiwa heshima na utu wao.

Katika *hadithul qudsi* Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: “*Mwenye kumfanyia uadui mtu aliyejitoa kwa ajili yangu, nitakuwa vitani dhidi yake. Hakuna kitu chenye thamani ambacho mja wangu hujikurubisha kwangu kuliko wajibu wa kidini niliomuamrisha, na mja wangu huende-lea kujikurubisha kwangu kwa matendo ya sunna mpaka humpenda. Ninapompenda, mimi huwa masikio yake anayosikia kwayo, macho yake anayotumia kuona, mkono wake anaofanya kazi, na miguu yake anayotembelea. Aki-niomba (kitu) humpa, na akijilinda kwangu humlinda...*” (Bukhari, Riqaq, 38)

Hakuna mfano bora kuhusu jambo hilo kuliko ule wa

Nabii Musa (a.s). Wachawi wa Fir'aun walipoigundua nguvu kuu ya kiroho aliyokuwa nayo Musa (a.s), walimuuliza kama yeye ataanza kuitupa fimbo yake. Hivyo, kwa baraka ya wema huu, baada ya kukubali ukuu wa mtu aliyekuwa karibu na Mwenyezi Mungu, walipata baraka ya uongofu. Kwa upande mwingine, walilipwa mbadala kwa ujasiri wao wa kushindana na Mtume. Kama tunavyojua, awali waliadhibiwa na kuuawa, mikono na miguu yao ikakatwa kwa amri ya Fir'aun.

Wakati wakishindana na Nabii Musa (a.s), wachawi hawa walikuwa katika dimbwi kubwa la ukafiri lakini siku hiyohiyo waliweza kupaa juu na kufikia vilele vya juu kabisa vya kiroho ambapo walimkabili na kumpuuza Fir'aun. Walipokabiliwa na uonevu, ukandamizaji na mateso yake waliweza kuikurubia sana imani yao kiasi kwamba wakapendelea maisha ya milele kuliko maisha ya mpito:

“Wakasema (wachawi): Hatutokukhiari wewe kuliko ishara waziwazi zilizo tujia, na kuliko yule aliye tuumba. Basi hukumu utavyo hukumu; kwani wewe unahukumu haya ya maisha ya duniani tu.” (Taha, 20: 72)

Katika aya nyiningine Qur'an Tukufu inatueleza:

“Wakasema: Haidhuru, kwani sisi ni wenye kurejea kwa Mola wetu Mlezi!” (Shu'araa, 26: 50)

Wakikhofia kudhoofika kwa imani yao kutokana na adhabu kali za Fir'aun, walimuomba Mwenyezi Mungu awape msimamo katika subira na imani:

“Ewe Mola Mlezi wetu! Tumiminie uvumilivu na utufishe hali ni Waislamu.” (A'raf, 7: 126)

Rumi anauchambua mwelekeo wa kiroho wa tukio hili kama ifuatavyo: *“Fir'aun dhalimu aliyelaaniwa, akiwatisha*

wachawi kwa sababu ya imani yao, alisema, ‘Nitaikata mikono na miguu yenu (kwa kutafautisha) na kisha sitokusameheni, bali nitawanyonga.’ Fir’au akadhani kuwa wachawi hao wataogopa, watatetemeka na kuja mbele yake wakinyenyekia kwa khofu. Lakini fir’au hakujua kwamba watu hao walikuwa hawana wogo wala khofu, na walikuwa wamezijua siri na ukweli kutoka kwa Mwenyezi Mungu. Hata kama wangepigwa mara mia moja na kugeuka kuwa unga katika vinu vya mauti, sasa walikuwa wakiijua hekima na elimu ya kutafautisha baina ya wao wenyewe na vivuli vyao.’

Hii ina maana kwamba wachawi hao walielewa fika kuwa roho ndio kweli yenyewe na mwili ni kivuli tu. Wakakitoa mhanga kivuli hiki bila kuchelewa hata kidogo na wakafikia hali ya *fanaa fillah*.

“Ewe mwanadamu! Dunia hii ni sehemu tu ya mapumzikiko ya muda na ni ndoto. Usihadaike na furaha na mapambo yake. Hata kama mkono wako utakatwa au wewe mwenyewe ukakatwa vipandevipande ndani ya ndoto hii, usikhofu! Mtume Muhammad (s.a.w) amesema, ‘Dunia hii si chochote bali ni ndoto.’”

Mathnawi: “Baadhi ya watu walijaribu kupambana na Mitume. Waliiona miili yao (miili ya Mitume) na kuwadhania kuwa ni watu wa kawaida.” (Juz. 2: 3113)

Wale wanaowachukulia Mitume kuwa watu wa kawaida kama wao na kutoona ishara, hekima na tunu walizojaaliwa na Mwenyezi Mungu hawawezi kuziokoa nafsi zao dhidi ya kupelekwa kwenye makosa au dhulma. Hii ni hali ambayo imekuwepo katika kipindi chote cha historia. Wale watu amabo hawakuweza kuwafahamu Mitume, majukumu yao waliyopewa

na Mungu au ulimwengu wao kamili wa kiroho waliangamizwa kwa sababu ya usafihii wao na kwa sababu walishindwa kufikia hatua ya kujisalimisha au kuwa na utiifu. Watu kama Abu Jahl na Abu Lahb walimchukulia Mtume Muhammad (s.a.w) kama mwili na damu tu, kwamba hana tofauti na wao; matokeo yake waliangamizwa kwa kushindwa kwao kumuelewa.

Maswahaba ambao walimjua vyema Mtukufu Mtume (s.a.w) walimstaajabia mno. Abu Bakr (r.a) ambaye alikuwa mionganini mwa maswahaba wakubwa kabisa, daima moyoni mwake alikuwa na shauku na Mtume (s.a.w) hata anapokuwa pamoja naye; alikuwa akimtzazama Mtume (s.a.w) kwa ukaribu na kwa kumstaajabia.

Hali ya Muadhini wa Mtume (s.a.w), Bilal (r.a), ilikuwa hadithi nyingine kabisa. Mtukufu Mtume (s.a.w) alipofariki dunia, ilikuwa kana kwamba Bilal kapoteza sauti yake asiweze kuzungumza. Hakuweza kuendelea kukaa Madina.

Khalifa Abu Bakr (r.a) alimuomba atoe adhana kwa mara nyingine, lakini jibu la Bilal likawa: “Ewe Abu Bakr! Niulize kile kinachokitaka kwa maana sina nguvu kabisa za kutoa adhana baada ya kifo cha Mjumbe wa Mwenyezi Mungu. Tafadhalii niache...” Lakini Abu Bakr alitaka kusikia kwa mara nyingine adhana nzuri itakayowakumbusha siku za mwanzo za Uislamu, akaendelea kumuomba akisema: “Baada ya umma kuondokewa na Mtume wake, je umma huo unaondokewa pia na muadhini wa Mtume?” Hatimaye Bilal (r.a) akakubali na kwenda kwenye mnara, akajaribu sana kuyazuia machozi yake ili kutoa adhana ya swala ya alfajiri. Hata hivyo, hakuweza kujimudu, akaanza kulia. Baada ya kushindwa kujimudu kabisa kutoa adhana, licha ya juhudii zote, Abu Bakr hakuendelea tena kumhimiza kufanya hivyo.

Bilal hakuweza tena kukaa Madina na asubuhi hiyo hiyo akaondoka kuelekea Damascus. Alishiriki katika vita mbalimbali akiwa katika safu za mbele kwa lengo la kupata shahada na kuungana na Mtume wa Mwenyezi Mungu; lakini kwa kadaari ya Mwenyezi Mungu, katika kila vita alirudi akiwa hai. Miaka mingi ilipita akiwa katika hali hiyo.

Usiku mmoja alimuona Mtume (s.a.w) ndotoni. Mtume (s.a.w) akamwambia: “Ewe Bilal! Maumivu ya nini haya? Je haujafika muda wa wewe kuja kujizuru?”

Bilal akaamka na haraka sana akajiandaa na safari, akampanda farasi wake kuelekea jangwani. Baada ya kusafiri peke yake kwa siku nyingi, hatimaye alifika katika mji mtukufu wa Madina. Alikwenda moja kwa moja kwenye kaburi la Mtume (s.a.w) kabla hajaonekana na yeoyote, alipofika kwenye kaburi akainama chini. Alipoinamisha kichwa chake kwenye kaburi akaanza kulia huku akisema: “Nimekuja ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu, nimekuja!” Mara wakaja wajukuu wa Mtume (s.a.w), Hassan na Hussein (r.a). Alipowaona akainuka na kuwakumbatia sana akisema: “Enyi nuru ya macho ya Mtume!” Hasan akasema: “Ewe Bilal, ningependa kukuomba jambo moja, je utalifanya kwa ajili yangu?” Bilal akajibu: “Niambie mwanangu, niambie!” Hasan akasema: “Tumekumbuka sana kusikia adhana yako kama ulivyokuwa ukimfanya Mtume msikitini kwake. Tungependa kuisikia, je utafanya?” Bilal akajibu: “Nitaifanya kwa ajili yenu.” Wakati wa adhuhuri, Bilal akaenda mahali ambapo alikuwa akisimama kutoa adhana katika msikiti wa Mtume (s.a.w). Akaanza kutoa sauti akisema “*Allahu Akbar, Allahu Akbar!*” katika namna ambayo mji wote wa Madina ulishtuka wakiihusisha sauti hii na Mtukufu Mtume (s.a.w). Milima na majabali yakapiga mayowe kwa kilio hiki cha ndani. Bilal aliposema “*Ash hadu an laa*

ilaaha illallah" mji mzima ukatetemeka na aliposema "Ash hadu anna Muhammadan Rasuulullah!" watu wote wakamwagika mitaani. Watu wakawa wanaulizana iwapo Mtukufu Mtume (s.a.w) alikuwa amerudi duniani; walikuwa wakilia na kupiga mayowe....

Bilal (r.a) alikuwa akijaribu kutosongwa na machozi ili aweze kukamilisha adhana. Lakini haikuwezekana... hakuweza kujimudu; alichoka na kulegea papo hapo.

Bibi Fatima (r.a), mwanamke bora kabisa katika wanawake wa peponi, ni mtu mwingine aliyeumizwa mno na mauti ya baba yake, Mtume wa Rehma (s.a.w). "Kifo cha Mtume wa Mwenyezi Mungu ni msiba mkubwa kwangu kiasi kwamba lau kama msiba huo ungekuja katika kipindi cha giza, basi rangi ya giza ingebadilika."

Tunamuomba Mwenyezi Mungu aziangaze nyoyo zetu kwa upendo wa Mtukufu Mtume (s.a.w), maswahaba na watu wa Mungu ambao wanaifuata nyayo zao. Tunamuomba atupe uwezo wa kumjua vyema Mtume na kufaidika na mwenendo na shakhsia yake. Tunamuomba aufanye upendo adhimu wa Mtume (s.a.w) kuwa chakula cha nyoyo zetu, ambacho mtu hawezi kamwe kukichoka, bali humuongeza nguvu! Amiin!

Mathnawi: "Wakati wa hasira, kama umezijeruhi nyoyo na kuzifanya ziungue, moto huo utaongezwa katika moto wa jahannamu kwa ajili yako"

"Moto wa hasira yako utakuchoma hata kama ni hapa hapa duniani; utakusababishia maangamizi. Moto utakatokana na maangamizi haya utakuchoma milele huko Akhera."

"Angalia, moto wa chuki yako umeuelenga kwa watu. Moto wa jahannamu, ambao ni zao la mwisho la lengo hili,

utakushambulia milele huko Akhera.” (Juz. 3: 3472-3474)

Mtu kamili ana maadili na tabia ya hali ya juu kiasi kwamba hamkasirikii mtu au kuumizwa na mtu. Amefikia siri ya aya ifuatayo:

“Ambao hutoa wanapo kuwa na wasaa na wanapo kuwa na dhiki, na wanajizuia ghadhabu, na wasamehevu kwa watu; na Mwenyezi Mungu huwapenda wafanyao wema;” (Al Imran, 3: 134)

Imesimuliwa kuwa Ja’far al-Sadiq (r.a) alikuw ana mtumishi ambaye alikuwa akishughulika na shughuli za nyumbani. Siku moja, mtumishi huyo alimwagia Ja’far mchuzi kwa bahati mbaya. Ja’far, akiwa ametapakaa mchuzi, alimtazama mtumishi wake kwa hasira. Mtumishi akasema: “Bwana wangu! Qur’an inasema, ‘...wale ambao wanajuzuia ghadhabu zao,’ ambapo Ja’far akajibu: “Nimeizuia ghadhabu yangu!” Mara hii mtumishi akasema, “Katika eneo hilohilo Qur’an inasema: ‘... wale wanaowasamehe watu.’” Ja’far akasema: “Nimeku samehe!” Lakini mtumishi wake akaendelea: “mwishoni mwa aya hiyo inasema, “Mwenyezi Mungu huwapenda watendao wema.” Baada ya kauli hiyo Ja’far akasema: “Uko huru; nimekuacha huru kwa ajili ya Mwenyezi Mungu!”

Kwa kweli sura ya hasira na ghadhabu katika kitabu cha maisha ni historia ya maafa. Tiba dhidi ya mlipuko huu wa chuki, ni kutumia nguvu ya udugu na subira, na kujifunga na uvumilivu kama njia ya kuondokana na hatari hii kubwa.

Abu Dardaa (r.a) alipomuomba Mtukufu Mtume (s.a.w) amfundishe jambo ambalo litamuingiza peponi, Mtukufu Mtume (s.a.w) alijibu: “Usikasirike!” (Bukhari, *Adab*, 76; *Tirmidhi*, *Birr*, 73)

Siku nyingine, mtu mmoja alikuja kwa Mtukufu (s.a.w) na

kusema: “Ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu, sina nguvu na uwezo wa kuhifadhi kiasi kikubwa cha mambo. Niambie kitu kidogo kitakachonipa furaha ya kweli.” Mtukufu Mtume (s.a.w) akamwambia: “Usikasirike.” Katika *hadith* nyingine anasema: “Mwenyezi Mungu atazisitiri aibu za wale wenye kuzizua hasira zao” (*Ihya*, III, 372) “Hakuna amali iliyo bora kwa mja kuliko kuidhibiti ghadhabu yake kwa ajili ya kupata baraka za Mwenyezi Mungu.” (*Ihya*, III, 392) “Shujaa imara na mwenye nguvu katika mieleka sio yule anayewatupa watu sakafuni. Shujaa wa kweli ni yule anayeidhibiti hasira yake wakati muafaka.” (Bukhari, *Adab*, 102; Muslim, *Birr*, 106 – 108)

Mathnawi: “*Mtu mnyonge na maskini akiomba huruma na msaada wa Mwenyezi Mungu Mtukufu, kelele kubwa huyafikia majeshi ya mbinguni (yaani malaika).*” (Juzu 1: 1315)

“*Ewe mwanadamu! dhulma na uovu unaoweza kuuona kutoka kwa watu wengine ni picha na dhihirisho la tabia yako mbaya ambayo inajitokeza tu kutoka kwao.*” (Juzu 1: 1318)

Katika hadith moja tunaonywa dhidi ya malalamiko ya mtu dhaifu na inasemekana kwamba hakuna kinachoweza kuzuia dua na maombi yake yasifike mbele ya Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo, mja anatakiwa kuwadhulumu na kuwakandamiza wengine. Hata hivyo, wanyonge wanatakiwa pia kuwa na fikra kuwa dhulma na unyonge wanaokabiliana nao ni ishara na dhihirisho la tabia zao mbaya kwa watu wengine. Kwa hali hiyo, Mawlana anaielezea amani na utulivu unaopatikana ndani ya ulimwengu wa ndani na wa nje wa mwanadamu kama ifuatavyo:

“*Mwiba ukikuchoma, tambua kuwa uliupanda mwiba*

huo! Kama umepumzika ndani ya nguo laini na nzuri, jua kwamba umezifuma wewe!"

"Ukizama sana ndani ya kina cha tabia na mwenendo wako utajua uovu na utovu wa maadili hutoka kwako mwenyewe."

Hata hivyo, mabalaa na muamala wote mbaya ambao mtu anakumbana nao sio kwamba daima yanatokana na makosa yao wenyewe. Kama ingekuwa hivyo, Mitume, ambao hawana dhambi, wasingekabiliwa na muamala mbaya kutoka kwa watu. Matatizo haya wakati mwingine ni sehemu ya ulimwengu huu ambao ni mahali pa mitihani na majoribu, na wakati mwingine yanalenga kumsaidia mtu katika kumkomaza kiroho.

Hata hivyo, baadhi ya matatizo na mabalaa huja kutokana na matendo ya watu wenyewe, kama iliyoyelezwa hapo juu; katika hali kama hiyo, mtu unatakiwa kuyaangalia kwa makini matendo yake mwenyewe. Kwa sababu hii, kabla ya kuongea, tunatakiwa kuwa waangalifu kuhusu kile kinachotoka kinywani mwetu. Nia ya mazungumzo hayo haipaswi kuwa ya kuwaumiza watu kwa miiba inayotoka katika vinywa vyetu, bali kuzikingga nyoyo za watu ndani ya nyoyo zetu wenyewe. Mwenendo wetu unatakiwa kuakisi kile tunachosema na tunatakiwa kuuakisi na kuuonyesha uzuri huu kwa wale wote wanaotuzunguka.

Mathnawi: “*Yule anayemuumiza mwanadamu hajui kuwa amemuumiza Mwenyezi Mungu. Je mtu huyo hajui kuwa maji yaliyo katika guduria yamechanganywa na maji ya mto wa Haqq?*” (Juzu 1: 2520)

Kumuudhi muumini husababisha kukasirikiwa na Mwenyezi Mungu hata kabla tabia hiyo haijamsha hasira ya muumini huyo. Hii ni kwa sababu Mwenyezi Mungu Mtukufu anawapenda mno viumbwe wake. Kwa hali hiyo ameharamisha

hata kumsengenya mja Wake anayemkosea ili kulinda heshima ya mja huyo.

Mwenyezi Mungu Mtukufu amempa mwanadamu silika ya kuwa karibu Naye, kama alivyosema katika aya ifuatayo: “... *Nikampulizia roho inayotokana na mimi...*” (Hijr, 15: 29, Saad, 38: 72) na akamuumba mwanadamu na siri ya *ahsan al-taqwim* katika umbo lilio bora. Kwa sababu hii, Mwenyezi Mungu Mtukufu hakubali na haridhii mja Wake yejote kuumizwa kwa kumdhalilisha au kumtweza. Inasemekana kuwa Muhyiddin Ibn Arabi alipokuwa akipita katika ufukwe wa bahari alimuona kijana mmoja akinywa pombe. Kijana huyo alikuwa akicheka kwa sauti ya juu huku akiwa ameketi na mwanamke pembezoni mwake. Muhyiddin Ibn Arabi aka-waza mwenyewe: “Mwanadamu anatakiwa kujichukulia kuwa kiumbe dhalili sana katika viumbe wote na awe mnyenyeketu sana, lakini nadhani mimi ni bora kuliko kijana huyu mtenda dhambi. Sinywi pombe na siishi katika namna ya maovu au utovu wa maadili.” Mara akasikia sauti kutoka upande wa baharini, “tunazama, tusaidieni!” Kusikia mayowe haya, yule kijana akatupa lagi lake la pombe na kukimbilia baharini bila hata kuchelewa; ndani ya dakika chache alitoka akiwa amewabeba watu wane ambao walikaribia kuzama baharini. Ibn Arabi, ambaye alikuwa akishuhudia kwa mshangao kila kitu kilichotokea, akapata jibu la shaka yake ambayo hapo awali ili-kuwa imeibuka akilini mwake. Akawaza: “Tazama, kijana yule uliyemdharau na kumtweza, ukidhani kuwa ni mtenda dhambi, amewanusuru watu wane kwa wakati mmoja. Wewe ulifanya nini? Hukuweza hata kumnusuru mtu mmoja!”

Kama ilivyo katika kisa hiki, kuna watu ambao tunaweza kuwaona kwa nje tu, lakini wakawa wamezama katika vipaji na hazina mbalimbali. Hakuna uhakika au dhamana kwa

mtu yeote kuhusu atakavyokuwa wakati wa pumzi yake ya mwisho isipokuwa Mitume pekee. Ni kwa sababu hii kwamba watu wa *tasauwuf* wanataribua kwamba kuwatweza waja wa Mwenyezi Mungu Mtukufu ni sawa na kuuwa moyo.

Mathnawi: “*Unaghadhibika kwa kila shida, unamchukia kila mtu fedhuli. Sasa basi, utawezaje kuwa kioo bila kung’arishwa?*” (Juzu 1: 2980)

Mwanadamu hupata ukomavu kupitia taabu na shida mbalimbali. Kuikimbia na kuikwepa kila ugumu ni sababu ya uvivu, uzembe, ubinafsi na udhaifu wa akili. Jambo sahihi la kufanya ni kutazama na kuangalia kama kuna uwiano fulani kati ya ugumu ambao mtu anakumbana nao na matokeo ata-kayoyapata.

Kwa kipimo hiki, mtu anayekutana na muamala ambao hakustahiki kuupata anatakiwa kujiuliza kuona kama kwa namna moja yeje ndiyo chanzo, badala ya kukasirika na kuchukua hatua kinzani. Anapoamiliwa vibaya, hata kama hakustahiki kutendewa hivyo, kuonyesha subira ndio daraja ya kwanza ya ukomavu, na kushukuru na kumhurumia aliyekutendea kosa ndio kiwango cha juu kabisa cha ukomavu. Nguvu na uwezo huo ni nadra sana na sio wa kawaida. Mashujaa kama hao ni wachache mno.

Kuwahurumia na kuwa karibu na wanyonge, maskini, dhalili na wapweke ni dalili ya huruma. Lakini pia mtu anatakiwa awe na huruma kwa:

-“**Dhamiri za wakandamizaji**” wanaowatesa watu dha-ifu na wanyonge.

-“**Roho zenyе ubazazi za wale wanaziweka utumwani**” fursa zao kubwa kwa ajili “**mapambo ya muda na starehe kupita kiasi**”.

-“**Nyoyo ngumu ambazo hazina huruma**” katika mazingira ambayo haki na uadilifu vimeteweza. Kwa sababu watu hawa watapata hasara kubwa huko Akhera.

Kisa cha Habib al-Najjar, ambacho tunakisoma katika aya ya kumi na tatu mpaka ya ishirini na saba ya Surat Yaasiin ni mfano mzuri kinachoonyesha mwelekeo wa kishujaa wa msimamo huu. Habib al-Najjar aliuawa kwa sababu aliwahabarisha watu kuhusu ukweli. Kwa mujibu wa Qur'an Tukufu, alipokuwa anavuta pumzi yake ya mwisho, pazia zilifungulia mbele ya macho yake naye akasema: “*Laiti kuwa watu wangu wangelijua jinsi Mola wangu Mlezi alivyo nisamehe, na akanifanya mionganoni mwa walio hishimiwa!*” (Yasin, 36: 26-27)

Mtu huyu aliyekufa kishahidi kama ishara ya ukaribu wake wa Mwenyezi Mungu alisikitika sana kwa mghafala na hali yenye kusikitisha ya watu wake.

Mathnawi: “*Jambo la muhimu ni kuwa na tabia ya waridi. Ambayo katika bustani hili la ulimwengu ina maana zaidi ya kuona miiba na kuumizwa nayo, na hivyo kuwa kama mwiba, mtu anatakiwa kama waridi kwa ulimwengu mzima, akiikumbatia (miiba hiyo) kwa mazingira na hali ya majira ya kuchipua, japokuwa mitihani mingine kama vile kiangazi huingilia kati.*” (Juzu 3: 3259)

Kwa mwanadamu kuwa kama waridi ina maana ya kuwa “kheri yote”. Watu wanaoweza hatua hii wanaweza hata kuwafanya nyoka wawe wapole na watiifu. Hii ni kwa sababu wale walio karibu na Mwenyezi Mungu hawakitazami kiumbe chochote cha Mwenyezi Mungu kwa jicho la uadui (*bughdh*) au chuki. Chuki ya asili wanayoihisi dhidi ya uovu ni pingamizi la ndani lisilomkusudia mkosaji. Hii inajulikana kama *bughd*

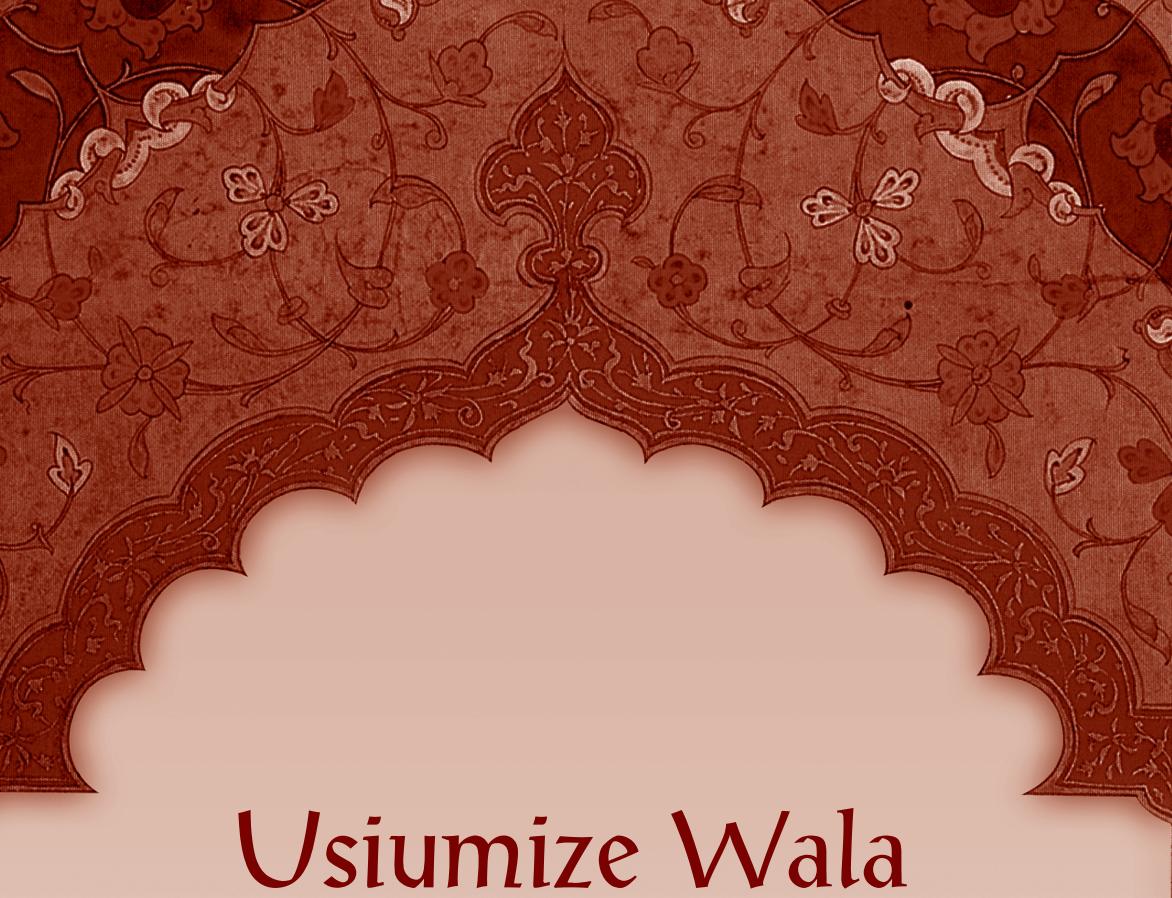
fillah, kwa maana ya “kuchukia kitu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu.”

Sio rahisi kuwa na mtazamo na hisia za namna hiyo kwa matukio yanayotokea katika ulimwengu huu. Ili kulifikia hili, mtu anatakiwa kusafiri masafa mrefu kwenye safari inayoanzia kwenye *nafsul ammaara* na kumalizikia kwenye *nafsul kamila*.

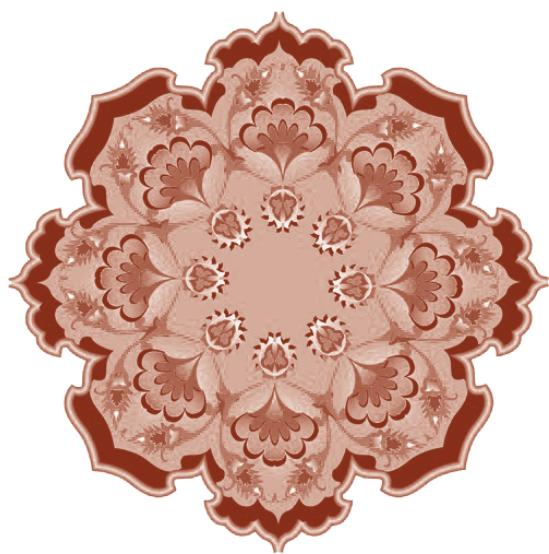
Mawlana anazungumza na ua waridi katika mtindo ufuateao:

“Ua la waridi lilipata harufu yake nzuri kwa sababu liliishi vizuri na mwiba. Sikiliza ukweli huu pia kutoka kwenye ua waridi. Tazama linachosema: ‘Kwa nini niangukie katika kukata tamaa kwa sababu ya kuwa pamoja na mwiba, kwa nini niiache nafsi yangu ihuzunike? Nimepata tabasamu kwa uvumilivu wa kukaa pamoja na mwiba huo mbaya. Kupitia mwiba huo nimeweza kuuletea uliwmengu harufu nzuri na ya kufurahisha...’”

Ili kuwa na athari juu ya yale ambayo mtu hukutana nayo, muumini anatakiwa kufikia hali ya ukomavu katika mwenendo na lugha yake ambapo atakuwa na hisia za kuwajibika kwa makosa ya watu kama hao. Kama daktari ambaye jukumu lake ni kumpa tiba mgonjwa badala ya kumkasirikia, watu wa *tasawwuf* huwaona wakosaji kama ndege wenye mbawa zilizovunjika na badala ya kuwakasirikia huwaingiza katika mahakama za miyo yao, kwa kuichukia dhambi badala ya kumchukia aliyetenda dhambi.

Usiumize Wala Usumizwe II

USIUMIZE WALA USIUMIZWE II

Abdullah Ibn umm Maktum (r.a), sahaba aliyezaliwa akiwa kipofu, alikuwa mmoja kati ya waadhini wa mwanzo wa Mtukufu Mtume (s.a.w). Alikuwa mara kwa mara akienda kwa Mtume na kumwambia: “Ewe mjumbe wa Allah nifundishe kile ambacho Allah amekufundisha!” Mtume (s.a.w) hakuwahi kumuudhi mtu huyu mwenye moyo safi, badala yake alimjibu maswali yake yote.

Siku moja watu fulani kutoka katika kabilia la kikuraishi walikuwa pamoja na Mtume (s.a.w). Mtume alikuwana matu maini kuwa huenda Maquraishi hawa wakaingia katika Uislamu na kuwafanya watu wa karibu yao nao pia wasilimu. Wakiwa katikati ya maongezi, mara Abdullah Ibn umm Maktum akaingia. Kutokana na upofu wake hakuweza kutambua kuwa Mtume alikuwa na maongezi na watu gani, akawa anasisitiza afundishwe na Mtume. Mtume (s.a.w) kwa kiasi fulani akawa kama kachanganywa na maswali hayo ya umm Maktum wakati yupo katika kuwafafanulia wageni wake kuhusu dini. Mtume akageuza uso na kutomjali Abdullah. Kipofu huyu akahuzuniaka kwa kupuuuzwa; tukio hili ikawa ndio sababu ya kuteremshwa aya mbili zifuatazo:

“Alikunja kipaji na akageuka, kwa sababu alimjia kipofu!” (Abasa, 80: 1-2)

Baada ya tukio hili, Mtume akawa kila akimuona Abdulla Umm Maktum husema kwa utani: “Karibu ewe ambaye kwa ajili yake Mola wangu alinikaripia!” Tukio hili, bila ya shaka ye yote ile, ni mfano wa jinsi Mwenyezi Mungu Mtukufu alivyo zitengeneza adabu na tabia za Mtukufu Mtume Muhammad (s.a.w). Hakuna hata chembe ya ukali ali yobaki nayo Mtume kwa sababu mara zote Mwenyezi Mungu Mtukufu alimkubusha nafasi yake, na athari yake kwa wale wenye nyoyo laini walio karibu naye. Vilevile tukio hili linasimama kama mfano wa milele wa namna wa umini wanavyotakiwa kuwa wanapokuwa katika mazingira kama hayo; kwa maana ya kulinda hisia za kila mtu, hata kutokunja uso mbele ya yule asiyeona.

Kwa hali hiyo, marafiki wa Mwenyezi Mungu wakawa makini sana kuchunga wasije wakawa uudhi wengine, kutozi-vunja nyoyo ambazo zinachukuliwa kama Ka’ba ya kiroho ya Mwenyezi Mungu; Walitambua kuwa ye yote mwenye kuumiza moyo huwa amemuumiza mmiliki wa moyo huo (yaani Mwenyezi Mungu Mtukufu). Ndio maana husema: ”Mwenyezi Mungu yupo pamoja na wale waliovunjika moyo.” Nabii Musa (a.s) alimuomba Mwenyezi Mungu na kusema: “Mola wangu! Nikutafute mahali gani?” Mwenyezi Mungu Mtukufu akasema: “Nitafuta karibu na wale waliovunjika nyoyo.”

Katika kisa kifuatacho kilichosimuliwa na Mawlana, ukweli huu umeelezwa kwa uzuri zaidi:

Kulikuwa na darweish mmoja katika boti; hakuwa na bidhaa wala mzigo wowote. Kwa namna nzuri, ujasiri na unyenyekevu akaweka kichwa chake juu ya mto na akajilaza. Wakati boti likielea na kukatiza maji, pochi lililokuwa na dhahabu

likapotea. Watu waliokua ndani ya boti wakajaribu kuangalia kila upande kuitafuta lakini hawakuiona. Kisha mtu mmoja akaonesha kidole kwa yule darweish akisema: "Mpekueni huyo kibiongo aliyejilaza."

Kutokana na hasira, yule aliye potelewa na mali yake akamwamsha yule darweish. Akimwangalia darweish asiye na hatia kwa jicho na kumdhania vibaya na kusema: "Pochi lililokuwa na dhahabu limepotea; tumewakagua watu wote hatujaiona, sasa ni zamu yako! Vua nguo zako na ubaki kama ulivyo zaliwa, ili ututoe shaka kuwa haujaificha popote."

Darweish yule akaomba msaada na stara kwa Mwenyezi Mungu akasema: "Ewe Allah wanamtuhumu mja wako asiye na hatia ye yote. Ninajikabidhi kwako!"

Wale wote katika boti walimtendea vibaya yule Darweish kwa namna iliyoziumiza hisia zake. Mwenyezi Mungu Mtukufu hakupendezwa kabisa kuuona moyo safi wa Darweish huyo kuudhiwa.

Allah(s.w) wakati huo huo akawaamuru samaki katika bahari waibuke kutoka ndani ya maji; kila samaki katika mdomo wake alikuwa na lulu zenyet thamani kubwa. Kila lulu ilikuwa sawa na mali za umma mzima. Zote zilikuwa ni neema kutoka kwa Mwenyezi Mungu na hazikuwa na mwenyewe.

Darweish akachukua kiasi kidogo tu cha lulu akarushia katikati ya boti kisha akaruka juu hewani na kuikunja miguu kama mfalme. Alikaa akiwa mwenye kuelea angani. Boti likiendelea na safari yake na Darweshi akawaambia wale waliokuwemo ndani ya boti: Endeleeni na safari yenu, muachenii Mwenyezi Mungu awe wangu! Hakunituhumu wala kunisaliti kwa wale wanaonituhumu kwa uwongo."

Watu waliokua ndani ya boti wakamuuliza: "Ewe mja

mtukufu! Kwa nini umepata uwezo huu wa ajabu?" Akajibu: "Nimepata uwezo huu kwa sababu ninawaheshimu marafiki wa Mwenyezi Mungu na kamwe siwafikirii vibaya watu mas-kini. Ah, maskini hawa wenye kuheshimika! Sura Abasa ilite-remshwa kuwatukuza kwa umaskini wao. Katika ulimwengu hawana chochote isipokuwa Mwenyezi Mungu; ndiyo maana wameshikamana na umaskini."

Jambo hili limeelezwa na mshahiri mmoja katika namna nzuri kabisa:

"Yeyote mwenye kuumiza moyo wa fukara basi mshale wa Allah utamchoma."

Kutokana na kisa hiki Mawlana Rumi akaandika mistari ifuatayo:

"Mwenye kumuudhi mtu hatambui kuwa amemuudhi Mwenyezi Mungu. Mtu huyo hatambui kuwa maji katika jagi hili (moyo) yamechanganywa na maji ya Mwenyezi Mungu."

"Kwa sababu ya ujinga na upofu wetu tunawatweza na kutaka kuwaumiza mawalii wa Mwenyezi Mungu. Huu ni ugonjwa; husababisha mabalaa. Marafiki wa Allah huwa-hurumia wale wote wanaotaka mabalaa hayo, lakini ujinga wetu ni ule ugonjwa wa kuwaumiza wengine";

"Watu wajinga huwaheshimu wale walio ndani ya misikiti iliyojengwa na wanadamu lakini huwaumiza wale wenye nyoyo."

"Kama unafahamu nani anayeishi katika nyumba ya moyo, sasa basi kwa nini uwe na utovu wa tabia unapokuwa mlangoni kwa mwenye moyo?"

"Lakini kama moyo wa mtu wa Mungu, mtume, au

moyo wa mtu mwema usipoumizwa, basi Mwenyezi Mungu kamwe hatoufedhehesha wala kuudunisha umma.”

Tasawwuf imeweka msisitizo mkubwa katika kuepuka kuwaumiza watu. Mfano wa mtu aliyelielewa vyema jambo hili ni Sami Efendi. Alikuwa amehitimu masomo yake katika chuo kikuu cha Dar al-Funun, kitivo cha sheria. Rafiki mmoja wa Mwenyezi Mungu ambaye aliupenda sana mwenendo wa Sami Efendi na moyo wake mkunjufu akamwambia: “Mwanangu, mafunzo haya ni mazuri, lakini jaribu kukamilisha mafunzo ya kweli. Jiandikishe katika shule ya hekima; nenda kajifunze elimu ya moyo na maajabu ya Akhera!” Kisha mtu huyu mwenye busara akasema: “Mwanangu, sijui wanavyotoa elimu au wanavyofundisha; kitu pekee ninachokijua ni kuwa somo la kwanza ni kutoumiza, na somo la mwisho ni kutoumizwa.”

Kujiepusha na kuwaudhi au kuwachukiza watu ni jambo rahisi; lakini kutoudhiwa sio rahisi kwa sababu hutokana na moyo husika. Kutoudhiwa kunawezekana tu iwapo mishale yenye sumu itapata kuzuiwa kabla haijaufikia moyo. Na hili linategemea kiwango cha utakaso na ukamilifu wa nafsi. Malaika walipomuona Mtume Muhammad (s.a.w) akipigwa mawe katika mji wa Taif walikuja na kumwambia:

“Ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu! Ukipenda utaiporomosha milima hii miwili na kuwaangamiza watu hawa makatili wa mji huu.”

Lakini, mtu huyu ambaye alitumwa kama rehma kwa wanadamu, yaani Mtume Muhammad (s.a.w), hakulikubali pendekезо hilo la malaika. Katika hali ya huruma aliugeuza uso wake kuelekea upande wa Taif na kuwaombea watu hao wapate kuiona njia iliyonyooka ya Uislamu. Ni kwa sababu hii kwamba kipenzi mmoja wa Mtume Muhammad (s.a.w),

Hallaj Ibn Mansur alipopigwa mawe, aliomba akisema: “Ewe Mwenyezi Mungu! Watu hawa hawajui; wasamehe kabla huja-nisamehe mimi!”

Moyo huo wenyewe ukamilifu unaweza tu kupatikana kwa mafunzo ya kweli na malezi ya kiroho. Abul Qasim al-hakim alipoulizwa kuhusu sifa za ukamilifu, alisema: “Ukamilifu wa moyo una sifa tatu: ya kwanza ni moyo usiomuumiza yeyote; ya pili ni moyo usiounizwa, na ya tatu ni wema, yaani moyo unaofanya kila kitu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu bila kutarajia malipo. Muumini wa namna hiyo kamwe hatomuumiza yeyote mbele ya Mwenyezi Mungu kwa sababu ana imani ya kweli. Mtu huyo anapomgeukia Mola wake bila kuumizwa na yeyote huwa mtiifu na anapojuuia kuwaambia watu mambo mema aliyoafanya basi anakuwa na moyo uliotakaswa.”

Mshairi mmoja amelifafanua hili katika namna nzuri ifuatayo: “*Ewe mwenye busara! Ukitaka upendwe na watu na majinni; usiache ukaumizwa na usiwaumize wengine.*”

Mojawapo ya vipengele muhimu sana vya kutoumiza au kutoumizwa ni kuyasitiri makosa na aibu za wengine. Hadhrat Hatem, mmoja katika wazee wa Balkh, alifikia daraja na kiwango hiki cha uelewa kiasi kwamba, japokuwa alikuwa anasikia vizuri, lakinia lipewa jina la esamm au “kiziwi”. Sababu ya kupewa jina hili inapatikana katika kisa kifuatacho:

Siku moja mwanamke aliyekuwa na wasiwasi mkubwa alikuja akiwa na tatizo fulani. Alipoanza tu kuelezea jambo lake ni kwanini amekuja hapo; akashikwa na ubaridi na misuli kubana kwa ubaridi huo uliopiga kwa ghafla.

Mwanamke yule akasumbuka sana kiasi cha kutojua la kufanya. Hivyo ili kuepuka kumsumbuu yule mwanamke, Hatim akajifanya kama vile hajasikia lolote kutoka kwake au

ni kama aliyejiziba masikio yake akasema:

“Dada yangu! Samahani sijakusikia vizuri, unaweza kuon-geza sauti kidogo?”

Yule mwanamke akajihisi kuwa hali iliyomtokea haijafahamika hivyo akapata nguvu na akaelezea tatizo lakeupya. Ni baada ya kisa hiki akapewa jina la *Hatem Esamm* (*Hatem kiziwi*).

Sio jambo rahisi kuzistiri aibu na makosa mengine yaliyolelezwa katika kisa hiki kwa kusoma tu visa. Wema na utambuzi wa kutoumiza watu ulioonyeshwa na Hatem ni hisia iliyotokana na huruma ya Mwenyezi Mungu Mtukufu. Wema kama huo, hasa katika *tasawwuf*, hujulikana kama “kunywa tabia za Mwenyezi Mungu”.

Hadith zifuatazo zinaashiria jambo hili: Abu Hurayrah anaripoti kuwa Mtukufu Mtume (s.a.w) alisema: “*Ni uovu mkubwa kwa Muislamu kumdharau nduguye Muislamu.*” (Muslim, 1167); kuhusu kutowaumiza watu, Mtume (s.a.w) anasema: “*Sio wema kuwafanyia wema wale wale wanaokufanyia wema au kuwalipa ubaya wale wanaokufanyia ubaya; bali wema wa kweli ni kuwalipa wema wale wanaokufanyia ubaya.*” (Tirmidhi, *Birr*, 63)

Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: “*Na waja wa Arrahman Mwingi wa Rehema ni wale wanao tembea ulimwenguni kwa staha, na wajinga wakiwasemeza hujibu: Amani!*” (Furqan, 25: 63)

Kufikia hatua hizi kunahitajia utambuzi wa hali ya juu (firasah); mara nyingi watu huwaumiza wenza bila kuelewa. Utambuzi ni nini? Utambuzi ni mojawapo katika sifa za Mitume; ikiwa na maana ya kuwa na hisia na kuamiliana na mtu kulingana na kiwango cha kisaikolojia cha mtu husika. Jambo

linalomfurahisha mtu mmoja linaweza kumhuzunisha mwingine. Kwa hiyo, mtu hupata hali ya upole kwa kuzingatia sana kiwango cha akili cha mtu mwingine na kwa kuhesabu matukio kwa hatua mbili au tatu mbele.

Kuwa na utambuzi kikamilifu huanza pindi zinapofanywa kila juhudhi kwa lengo la kuyaelewa mauti kwa dhati. Kuyaelewa kwa uhakika maajabu na ukweli mbalimbali wa ulimwengu inawezekana tu pale tunapoielewa maana ya ‘kifo kabla ya kufa’. Ni muhimu kwamba tuyache matamanio ya nafsi na ulimwengu huu. Marafiki wa Mwenyezi Mungu wanaelezea haya katika kanuni zifuatazo:

Usisahau mambo mawili:

- Mwenyezi Mungu
- Mauti.

Sahau mambo mawili:

- Mabaya uliyokumbana nayo
- Sadaka na mema ambayo umeyafanya.

Kusahau mambo mabaya ambayo tumetendewa ni jambo linalowezekana pale tunapowasamehe wale waliotutendea ubaya huo; huu ni wema mkubwa, kwa sababu mwanadamu kwa kuendelea kuwasamehe wenzake hustahili msamaha wa Mwenyezi Mungu. Kuhusu msamaha huo, Qur'an Tukufu inasema:

“Shikamana na kusamehe, na amrisha mema, na jitenge na majaahili.” (A'raf, 7: 199)

“Mkidhihirisha wema au mkiuficha, au mkiyasamehe maovu, hakika Mwenyezi Mungu ni Mwingi wa maghfira na Muweza.” (Nisaa, 4: 149)

“...Na wasamehe, na waachilie mbali. Je! Nyinyi ham-pendi Mwenyezi Mungu akusameheni?” (Nur, 24: 22)

Ibn umar anatuelezea habari ifuatayo kuwa: “Mtu mmoja alikuwa kwa Mtume Muhammad (s.a.w) na kumuuliza: ‘Ni mara ngapi ninatakiwa kumsamehe mtumishi wangu?’ Mtume hakumjibu. Mtu huyo akauliza tena: ‘Ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu! Nimeuliza, ni mara ngapi napaswa kumsamehe mtumishi wangu?’ Mara hii Mtukufu Mtume (s.a.w) akamjibu: ‘Msamehe mara sabini kila siku!’” (Abu Dawud, 2451). Mtukufu Mtume (s.a.w) alipokaribia kuondoka duniani, alisema maneno yafuatayo yenye manufaa: “*Swala! Swala! Na muogopeni Mwenyezi Mungu kuhusu watumwa wenu!*” (Abu Dawud)

Katika *hadith* nyingine, Mtukufu Mtume (s.a.w) alisema: “Kulikuwa na mtu mmoja mkarimu aliyekopesha hela yake kwa wanajamii; akamwambia mtumishi wake ‘kama ukienda kuikusanya hela iliokopwa kwangu kwa masikini ambaye una-muona hana uwezo wa kuilipa msamehe (na ukitoe sadaka hicho nilichompa). Mwenyezi Mungu atusamehe. Huyu mtu alipendwa na Mwenyezi Mungu na akasamehewa dhambi zake” (Bukhari, *Anbiyaa*, 54; Muslim, *Musaqat*, 31)

Yote haya yanaelezea kuhusu utambuzi, na sisi kutenda kama hivyo ni sifa ambayo Mwenyezi Mungu Mtukufu ame-iweka ndani ya nyoyo zetu. Wale wenye kufikia sifa na tabia hii hupata kuwa marafiki wa Mwenyezi Mungu (Awliya); hii ndiyo sababu kwamba katika Marafiki wa Mwenyezi Mungu hakuna aliye mjinga. Hakuna mjinga anayeweza kufika kwenye daraja ya kuwa rafiki wa Mwenyezi Mungu.

Mtukufu Mtume (s.a.w) alipokuwa akimsifia mtu alikuwa akisema: “Uelewa akili iliyoje ya mtu huyu!” Katika aya mba-

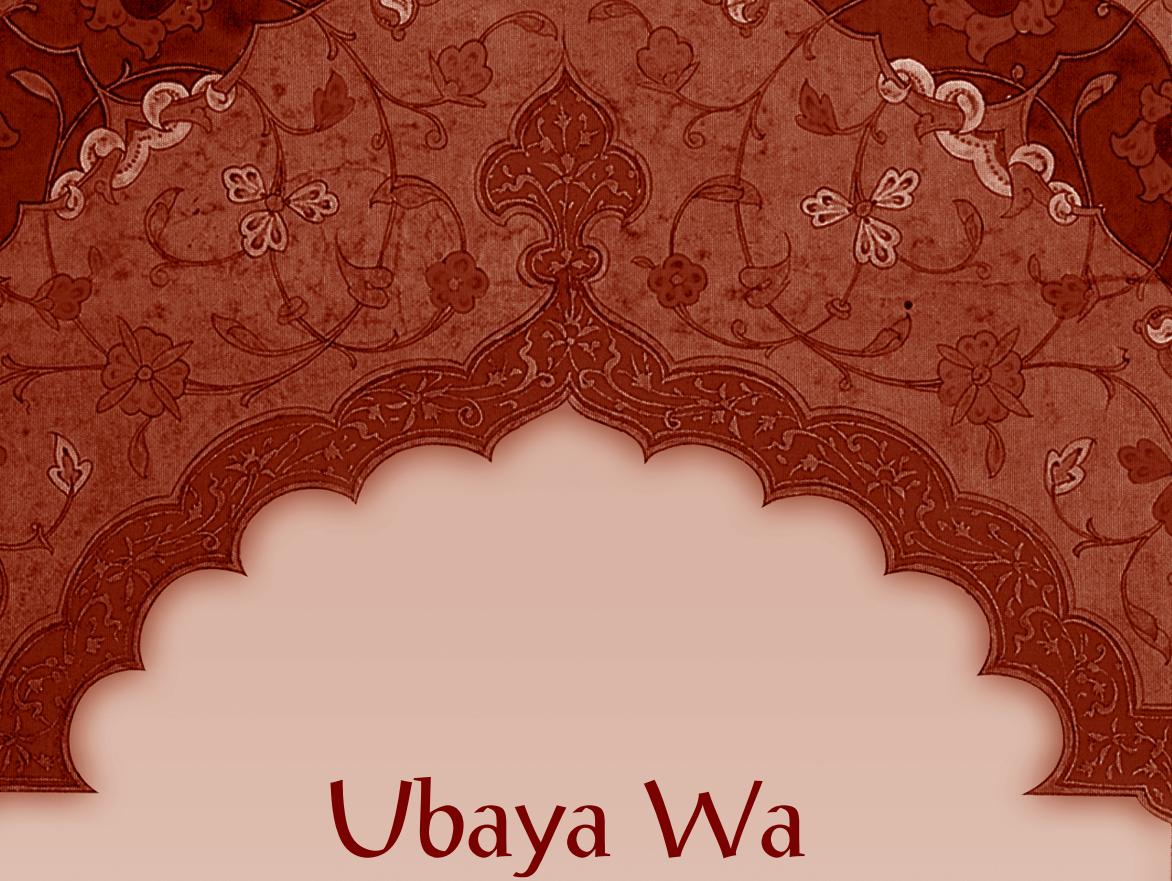
limbali za Qur'an Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema: "Je hawana akili? Je hawazingatii?" Mwenyezi Mungu Mwingi wa rehma anasisitiza watu watumie akili na nyoyo zao kwa pamoja. Kuwa na utambuzi wa hali ya juu ni ufunguo wa kufumbua fumbo la mustakbali. Yeyote mwenye kutatua fumbo hili hawezi kuumizwa na mtu yeyote, na wala hawezi kumuumiza yeyote; kwa maana katika kila tukio watatambua siri yake, na hivyo watafanya kwa mujibu wa utashi wa Mwenyezi Mungu.

Khalid wa Baghdad anasimulia: "Daima kuwa mpole mbele ya Mwenyezi Mungu! Usisahau kuwa matukio yote hutokea kwa idhini na mpango wa Mwenyezi Mungu. Sababu ni vyombo vya muda tu vya utashi wa Kimungu. Masufii husema: "Wanaojitambua ni wale wenye sifa tatu zifuatazo: 1. Hawauumizi hata upepo; 2. Wanajizuia kuzungumzia sifa zao wenyewe; na 3. Huamiliana na kila kilichoumbwa na Mwenyezi Mungu kwa upendo na huruma."

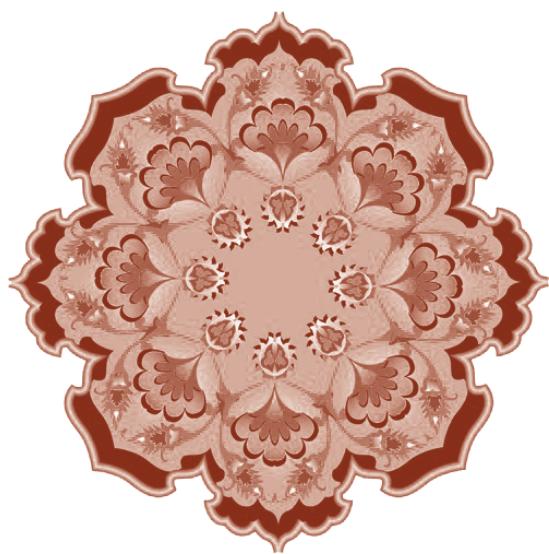
Kwa mukhtasari, kiwango chetu cha kutowaumiza watu na kutoumizwa kinapaswa kuwa;

"Yule anayekuja kukuwa anatakiwa kuhuishwa na wewe." Hata hivyo, moyo unatakiwa kuwa katika kiwango fulani cha kuweza kulifikia hili. Tunamuomba Mwenyezi Mungu Mtukufu ampe kila mmoja moyo mwema wenyewe ukarimu uliojaa sifa na tabia adhimu!

Amiin!

Ubaya Wa Kiburi Ndani Ya Mathnawi

UBAYA WA KIBURI NDANI YA MATHNAWI

Mathnawi: “*Ardhi imesalimu amri na kuitii mbin-gu nahusema: Mimi ni mtumwa wako, teremsha chochote utakacho!*” (Juzu 3: 452)

“*Moto ukimwagika juu yake kutoka juani, huugeuzia uso wake kwenye moto. Badala ya kuukimbia, husalimu amri komyakimya, ukautandaza uso wake dhidi ya moto huo.*” (Juzu 3: 450)

“*Ewe mwanadamu, unatokana na ardhi. Unaishi juu ya ardhi; usiende kinyume na na amri Zake, matakwa au maamuzi yake!*”

“*Umesikia na kuisikili aya hii, “Tumekuumbeni kuto-kana na ardhi”. Hii ina maana kwamba Mwenyezi Mungu anataka uwe kama ardhi; usipinge amri ya Mungu!*”

“*Mwenyezi Mungu husema, ‘Ewe mwanadamu! tazama kwa makini na uone kwamba nimepanda mbegu ndani ya mwili wako inayotokana Nami, ambayo imeumbwa kuto-kana na ardhi. Nimekunyanyua na kukutukuza. Hukuwa chochote bali vumbi juu ya ardhi hii nikakufanya kuwa*

kiumbe bora mwenye kuheshimika. Nilikupa akili nikakupa matamanio”.

“Chukua hatua nyingine na uzifanye sifa za ardhi na unyenyekevu kuwa sifa zako ili nikufanye kuwa mtawala juu ya viumbe Vyangu vyote.” (Juzuu 3: 453 – 456)

Katika tenzi hizi, Mawlana anaeleza kuwa unyenyekevu ni tabia ya kipekee ya mwanadamu na hiyo ni sifa yetu ya asili. Kwa kuwa mwili unatengenezwa kuititia virutubisho vitokanavyo na ardhi, basi asili ya mwili wa mwanadamu ni ardhi. Roho (*ruuh*) inatokana na kazi ya Mwenyezi Mungu Mtukufu; Mwanadamu ni bora kuliko viumbe wote kwa sababu amenyanyuliwa daraja ya kuwa khalifa wa Mwenyezi Mungu kwa sifa ya *ruuh* (*roho*) aliyopuliziwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Mwanadamu amepewa kazi ya kuwa mnyenyeketu kama ardhi, ambayo ni asili ya miili yetu. Kwa sababu ya silika yetu ya ndani, moja kwa moja tutakuwa tumejaaliwa na kupewa sifa za ardhi. Vipawa viwili vya akili na hiari vinapotumiwa kimakosa, tabia hizi za asili hudhoofika na kuharibika, na matokeo yake mwanadamu huutelekeza unyenyekevu na kushikamana na kiburi ambacho ni sifa ya ibilisi. Matokeo ya hali hiyo, wanadamu hipotea kutoka kwenye sifa na tabia yao ya asili na kwenda kinyume na heshima ya Kimungu walijonayo.

Chochote kinachoteremka kutoka mbinguni, ardhi huki-pokea bila pingamizi lolote. Kwa kweli ardhi haina hiari. Ili mwanadamu afikie kilele cha mpango wa Mwenyezi Mungu wa kuumba huu ulimwengu, anatakiwa aishi katika hali ya utii sawa na ule wa ardhi mbele ya maamuzi ya Mwenyezi Mungu; tunapaswa kusalimu amri kwenye qadari kama ardhi inavyosalimu amri mbele ya mbingu bila kuhoji na kuyaridhia yale yote yatokayo kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Kwa namna hii, mwanadamu anaweza kuufikia ukamilifu (*kamaal*) na kuchu-

kuliwa kuwa mwenye kustahili cheo cha kuwa *khalfatullah*, yaani Khalifa wa Mwenyezi Mungu, nafasi ambayo tumepewa na Allah juu ya ardhi hii.

Mathnawi: “*Mwanzoni mbegu za kila tunda hulala juu ya ardhi. Huingia ndani na kutokeza tena, zikabubujika.*”

“*Vyanzo vya baraka zote huteremka ardhini kutoka mbinguni na kuingia ndani ya udongo. Kisha hupata kuwa uhai kwa ajili ya roho safi*” (Juzuu 3: 459-460)

Kiini au asili ya aina zote za viumbe, vilivyo hai na visiv-yokuwa hai, ni ardhi. Mabadiliko ya ardhi huleta maumbile tofauti ya maisha. Mwenyezi Mungu amejaza theluthi mbili ya ulimwengu huu kwa maji na kuiacha theluthi moja tu kama nchi au ardhi kavu. Huwenda theluthi moja tu ya ardhi hii ndiyo yenye eneo linalofaa kwa uotaji wa mimea. Hii ina maana kwamba, ukiangalia eneo ardhi kavu ya dunia, ni moja ya kumi na sita ya ardhi hii ndiyo iliojaa hazina kwa ajili ya uzalianaji wa mimea, wanyama na binadamu, waliopita na wale watakaokuja baadaye. Mwenyezi Mungu Mtukufu amefanya ardhi ipitiwe na kanuni mbalimbali za mabadiliko yasyokwisha na kuyafanya kuwa mzalishaji pekee wa mahitaji ya viumbe hawa wasiokuwa na idadi. Kama mmea au kundi moja tu la wanyama lingekuja lote ardhini tangu mwanzo, pasngeku-wepo na nafasi ya kutosha au chakula cha kuwaenea na kuwafanya waendelee kuishi. Kwa mfano, fikiria mti wa msindano au tembo. Binaadamu nao ni hivyo hivyo. Kama watu wote wangeletwa duniani kwa mara moja, wasingeweza kupata chakula au nafasi hata ya kukanyaga. Kwa sababu hii, Mwenyezi Mungu Mtukufu huwaleta viumbe wake katika dunia hii kwa mpangilio, kuititia mfumo wa “mzunguko” na kuifanya ardhi kuwa asili ya riziki kwa viumbe hawa. Kwa namna hiyo, kuna nafasi na chakula cha kutosha kila kiumbe hai, kwa wakati na

mahli maalumu. Baada ya kipindi cha uhai wao kuisha hurudi ardhini, mahli walipotoka. Maisha na uhai huanza na ardhi na kuishia ardhini.

Kwa kuwa wanadamu wameumbwa kutokana na ardhi, wanabeba tabia za ardhi. Kutoka wakati mmoja mpaka mwingine ardhi hukauka, huchomwa na joto, husubiri maji kwa hamu kubwa mno. Huvumilia shida za kiangazi kwa msimu mzima. Kisha huja wakati ambapo huhuishwa kwa maji tele ya mvua wakati wa masika. Uwezo wa Mwenyezi Mungu huonekana kupitia maelfu ya uzuri, rangi, harufu nzuri na mpangilio. Mwanadamu naye ni hivyo hivyo. Huyumbayumba kama dhoruba ya jangwani katikati ya tamaa za maisha. Huijiangamiza kwa kujiveka chini ya utawala wa nafsi. Mwanadamu anaweza tu kufikia ukamilifu kwa kukishinda kikwazo cha nafsi. Kama ambavyo ardhi hupata uhai kupitia mvua za masika, mwanadamu anaweza kufikia hatua ya kutanguliza mahitaji ya wengine kabla ya mahitaji yake kupitia ishara za *fayz* (elimu, hekima, neema) na *rahmah*. Kwa hiyo, kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, mwanadamu huzisambaza baraka zinazomjia katika hali ile ile inayofanana na uzuri na neema za masika, kama ardhi yenye furaha na uchangamfu.

Kama ilivyo katika mfano uliotolewa na Mawlana Rumi kuhusu mbegu, mmea unaoota kutokana na mbegu hiyo hurudi ardhini ima kwa mara moja au kwa kupitia hatua mbalimba-li. Hakuna kiumbe anayeweza kuikwepa kanuni hii. Hali hii ni mojawapo katika ishara nydingi za ukuu wa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Bahati kubwa ni kwa wale wanaoingia katika tafakuri ya kina. Qur'an Tukufu anasema katika aya ifuatayo:

"Hebu mtu na atazame chakula chake. Hakika Sisi tumemimina maji kwa nguvu, tena tukaipasua pasua ardhi kwa nguvu, kisha tukaotesha humo nafaka, na zabibu,

na mimea ya majani, na mizaituni, na mitende, na bustani zenyenye miti iliyo songana baraabara, Na matunda, na malisho ya wanyama; kwa manufaa yenu na mifugo yenu.”
(Abasa, 80: 24-32)

Mathnawi: “*Wale wenye bahati nzuri na wale ambaoni binadamu wanajua kwamba kuwa mwerevu na kujaribu kuwa na mjanja ni njia ya Shetani, hali yakuwa ‘ashq na utumishi ni kutokana na njia za Adamu.*”

“*Wale wanaodai kuwa wajanja ni kama Shetani, wanajaribu kuishi katika bahari kwa kuogelea. Ni nadra sana kwa mtu anayeogelea katika bahari pana aendelee kuwa hai. Hatima yake atazama na kupotea. Mwishoni wale wanaozitegemea akili zao na kutopanda katika chombo cha Shari’ah wataangamia.*”

“*Acha kuogelea na achana na majivuno, ondokana na chuki! Haya maji unayoogelea sio mfereji wala mto, ni bahari! Kwa hakika hii bahari ni bahari ya qadhaa na qadar.*” (Juzuu 4: 1402 – 1404)

Japokuwa Mawlana anaielezea akili kama sifa ya shetani, hali hiyo ni kabla akili hiyo haijapata tarbiya (mafunzo, malezi na matunzo) kuititia Wahyi. Vinginevyo, akili ni rasilimali kubwa ya kumfikia Mwenyezi Mungu na wema. Lakini rasilimali hii pekee haitoshi kumpeleka mtu kwa Mwenyezi Mungu au kwenye wema. Kwa sababu hii, katika Uislamu akili imeelezwa kama: *aql naaqis*, yaani akili yenyenye upungufu. Ukamilifu wa akili hupatikana kwa mtu kuyakubali mapungufu yake mwenyewe na kuandamana na Wahyi (ufunuo), ambayo ni nyenzo ya kujaza mapungufu husika. Hili linawezekana tu kuititia *tasliimiyah*, yaani kumtegemea kikamilifu Mwenyezi Mungu. Akili ni baraka kutoka kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu.

Lakini baraka hii hupata umuhimu kwa Qur'an na *sunnah*. Vinginevyo, akili haiwezi kumzuia mhusika dhidi ya kuwa mtumwa wa nafsi na kumpeleka kwenye maangamizi.

Mawlana anaulinganisha ulimwengu wa matukio (*aalamul wuqu'*) na bahari, na anamuelezea mwanadamu kama muo-geleji dhaifu ambaye lazima atazama. Kuipinga *qadar* kwa kuitegemea akili na hiari (*iraada*) ya mwanadamu si lolote bali ni ujinga, kwa sababu bila akili na hiari kujisalimisha kwenye *qadar*, yaani kujisalimisha kikamilifu kwenye matakwa ya Mwenyezi Mungu, haviwezi kuleta jema lolote.

Maana hasa na sahihi ya *qadar* haifahamiki vizuri. Kwa hiyo, njia pekee ya wokovu ni kujisalimisha kwenye *qadar* baada ya kutumia *iraada*, kwa msaada wa kila sababu inayo-endana na kipawa cha mtu husika.

Sio tu ni kazi bure kusubiri mmea ukue kabla ya kupanda mbegu, kwa kufikiri kuwa kutupa ovyo tu mbegu inatosha mmea kukua bali pia ni matumaini ya bure. Kupanda mbegu ni kazi ya mwanadamu hali ya kuwa kuupa uhai mmea hutokeea kwa amri na uwezo wa Mwenyezi Mungu. Kwa sababu hii mwanadamu "hutumia njia ya sababu" kwa kupanda mbegu na baada ya kazi hiyo "humtegemea na kujisalimisha" kwa Mola wa Ulimwengu, Mwenye kuiendesha *qadar* na vitu vyote vinavyotokea na hata yale yaliyo nje ya uwezo wetu kama vile, upepo, mvua, muda na kadhalika.

Mathnawi: "*Upendo wa Mungu ni kama meli kwa waumini waliojikurubisha. Wale wote wapandao meli hiyo hawakutani na majanga na gharika na mara nyangi huufukia wokovu.*"

"*Ewe unayesafiri kwenda kwa al-Haqq (Wa Kweli)! Iuze akili kwa ibada! Kwa sababu kuwa na akili ni kuwa na wazo*

fulani na kubebwa na uvumi! Hali ya kuwa ibada ni kuuona uzuri, nguvu na ufundi wa Mwenyezi Mungu, na kuwa kuenye ncha ya akili ya mtu.”

“*Itoe mhanga akili mbele ya Mustafa (s.a.w) mwenye utufu na sema ‘Mwenyezi Mungu ananitosha!’*” (Juzu 4: 1406-1408)

“*Akili na ujanja vitakuletea majivuno na kiburi.*” (Juzu 4: 1421)

“*Itoe sadaka akili kwa ajili ya upendo wa rafiki wa kweli! Kwa sababu akili zote ziko pamoja na rafiki wa kweli na kwa sababu roho zote zilianza kutokana na Mwenyezi Mungu. Kwa sababu hii itoe sadaka akili kwa ajili ya upendo wa Mwenyezi Mungu.*”

“*Wale wenyе akili wameituma mahali alipo mpendwa wa kweli, eneo la mbali. Akili ambayo imekaa katika dunia hii haijui upendo, yule asiyependa hawezi kupendwa, ni mjinga.*” (Juzu 4: 1424-1425)

Kama tulivyosema katika maelezo ya vifungu vilivyotanguilia, matumizi sahihi ya akili yanawezekana tu iwapo mhusika ataaelewa utangamano wa akili yake na hikma na manufaa (*maslaha*) kutoka kwa Mwenyezi Mungu; hii ina maana kwamba, akili inatakiwa kufanya kazi ndani ya mipaka ya Qur'an na Sunnah. Kudhani kuwa *akili* ina uwezo usiokuwa na mipaka katika kuelewa kila kitu ni ujinga kama kulinganisha uwezo wa sisimizi na farasi.

Mawlana Rumi anaposema “*itoe sadaka ‘aql mbele ya Mustafa (s.a.w) mwenye utukufu*” anaelezezea umuhimu wa kuyatii maamrisho ya Mwenyezi Mungu yaliyokuja kuititia kwa Mtume (s.a.w). ‘*aql*’ isipothibitiwa – kama farasi mkali – kwa kutumia hatamu za wahyi (ufunuo), itamkokota mhusika

kwenye visingizio visivyokuwa na mipaka, na matokeo yake, humpeleka kwenye maangamizi.

Mwanadamu akitumia akili yake kutazama maajabu ya uumbaji wa Mwenyezi Mungu kwa hisia za “ibada”, ambazo ndizo sababu za kuujua ufundu na uwezo wa Mwenyezi Mungu Mtukufu katika ulimwengu, atapata “iman al kamil”, yaani imani iliyokamilika. Vilevile mtu huyo ataufahamu zaidi upungufu wa akili yake.

Hata hivyo, wale ambao wamevutiwa kwa dhahiri na kuabudu huku hupata kuwa majzoob (yaani mtu anayepoteza uwezo wa kutumia akili kwa sababu ya upendo anaouhis kwa ajili ya Mwenyezi Mungu) kwa sababu ya ukweli kwamba mtu huyo hupoteza udhibiti na uwezo wake wa kufanya kazi. Pamoja na kwamba kustaajabia na kuabudu ni hali zenyе baraka, lakini hili halikubaliki kwa sababu hutengeneza udhaifu wa kuyapuuza mahitaji ya lazima ya maisha. Kwa sababu hii, ni bora zaidi kuwa jazib anayeikamilisha imani yake kuliko kuwa majzoob. Vivyo hivyo, yule ambaye ni jazib ni yule ambaye ameyeyuka ndani ya kustaajabia na kuabudu, ambaye amefika kwenye kanuni isemayo “Mwenyezi Mungu anamtosheleza mja Wake”. Aidha, jazib ni yule ambaye ameweza kuilinda fikra yake.

Bila shaka aina ya upendo na istigraq inayosifiwa na Mawlana na ule upendo wa kutopoteza udhibiti wa akili.

Mathnawi: “*Furaha iliyoje kwa wale wanaoziona nafsi zao kuwa duni! Ole wao wale wanaojiona kuwa ni bora kama milima.*”

“*Tambua hili! Kiburi, majivuno na mtu kujiona kuwa ni bora kuliko wengine basi ni sumu yenye kuua. Wajinga hulewa kwa kunywa mvinyo huu wenyе sumu.*” (Juzuu 4: 2746 -2747)

Muumini anapaswa kujipamba kwa taji la staha, na kuichukulia nafsi yake kuwa yenyeye mapungufu, hata kama ana mambo mengi mazuri na mema. Wale wanaojiona kuwa ni wakamilifu huwa hawajaribu kuzisahihisha kasoro zao na hawayakubali makosa yao. Usufii ni njia ya wale tu wanaoyatambua makosa yao na kujilinda dhidi ya majivuno na hali ya kujiona. Hadith ifuatayo inasema:

“Mwenye kuonyesha unyenyeketu kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, Mwenyezi Mungu Mtukufu atampandisha daraja. Mwenye kuonyesha kiburi dhidi ya Mwenyezi Mungu, Mwenyezi Mungu Mtukufu atamshusha daraja, na mwishoni atamtupa pamoja na wale wa chini kabisa” (Ibn Majah, Zuhd, 16)

Katika aya ifuatayo, watu wanyenyeketu wamesifiwa na Mwenyezi Mungu Mtukufu na kuelezewa kama ifuatavyo:

“Na waja wa Arrahman Mwingi wa Rehema ni wale wanao tembea ulimwenguni kwa staha, na wajinga wakiwasemeza hujibu: Amani!” (Furqan, 25: 63)

Katika aya nydingine, mwanadamu ametakiwa kuacha kiburi na majivuno:

“Wala usitembee katika ardhi kwa maringo. Hakika wewe huwezi kuipasua ardhi wala kufikia urefu wa milima.” (Isra, 17: 37)

“Wala usiwabeuwe watu, wala usitembee katika nchi kwa maringo. Hakika Mwenyezi Mungu hampendi kila anaye jivuna na kujifakhirisha.” (Luqman, 31: 18)

Mja anatakiwa kukumbuka kuwa, ingawa unyenyeketu ni jambo jema, lakini pia isiwe sababa ya kuzishusha thamani

neema za Mwenyezi Mungu. Nukta ya msingi hapa ni kutambua kuwa Mwenyezi Mungu ndiyo mneemeshaji ukaizungumzia neema husika na kuwa Yeye ndiye aliyekupa neema hiyo. Katika dini, hili linajulikana kama *tahadduth al-ni'mah*, yaani kutambua uwepo wa neema kwa kuihusisha na Mwenyezi Mungu, kuizungumzia na kushukuru kwa neema husika. Hii sio kiburi. Kiburi ni mtu kudhani kuwa neema fulani imetokana na yeye mwenyewe, kuichukulia kuwa ameipata kwa ujanja wake. Hali hii ndiyo iliyomfanya Qarun aangamizwe kwa mawazo yake haya na akazamishwa chini ya ardhi. Hivyo, kila kitu kilichotajwa na Mawlana kuhusu *akili*, *uhari*, unyenyekevu na kiburi kinatakiwa kutazamwa kwa misingi hii ya hekima na busara.

Mathnawi: “*Khidhri alitoboa tundu katika mtumbwi na kuutia aibu ili kuulinda dhidi ya watu waovu.*”

“*Ukiwa waona kuwa wale weliovunjwa moyo, walioumizwa na maskini kwamba wameeokolewa, basi unatakiwa kuwa mionganoni mwa waliovunjwa moyo na kuumizwa. Ukombozi na ulinzi huja pamoja na hali ya kutokuwepo. Njoo, jiokoe dhidi ya nafsi, elekea kwenye hali ya kutokuwepo.*”

“*Mlima wenye dhahabu au shaba huvunjwa vipande vipende kwa majeraha yatokanayo na sululu.*”

“*Upanga utamkata mtu mwenze shingo. Ambapo kivuli hulala juu ya udongo. Hakuna wa kukijeruhi wala kuki-kata kwa sababu kivuli hakina shingo wala mwili.*” (Juzuuz 4: 2756 – 2759)

Katika tenzi zilizotajwa hapo juu, Mawlana anaelezea ukweli ule ule kwa mitazamo na njia mbalimbali. Wale wenye kiburi huchochea hamu ya wengine na kuamsha uadui kwa

sababu muda wote wanakuwa wanajivuna, wakielezea mambo yao kwa kuweka chumvi nyingi. Kuna methali moja isemayo: “*Mateso yote anayoyapata kurumbizi ni kwa sababu ya sauti yake.*” Hii ina maana kwamba kama kurumbizi asingekuwa na sauti nzuri hakuna mtu ambaye angemuweka tunduni. Kunguru hawekwi tunduni.

Hivyo, tunaweza kusema kuwa ni kanuni tu ya ulimwengu kwamba mtu mwenye mambo mazuri hakosi maadui, hata kama mtu huyo ni kama Mitume, ambao ndio pekee wenye sifa ya ukamilifu.

Mathnawi: “*Ewe uliyeghafilika ambaye unahangaika kwa ajili ya hii dunia na unaiabudu. Wewe nawe umebeba kikamilifu utovu wa maadili wa Fir'aun. Wewe ni mwenye kiburi, una umimi na unakimbia kuhangaikia mali na tamaa za kihayawani!* Lakini, joka lako, ambalo ni nafsi yako, limeangukia ndani ya shimo la uduni na umaskini. Ni dhaifu sana kiasi kwamba haliwezi kumshambulia Fir'aun, haliwezi kufanya chochote.”

“*Aibu iwe juu yako! Yote yaliyosemwa ni sifa zako, hulka yako mbaya. Na unathubutu kuziona kuwa ni za Fir'aun pekee!*”

“*Wakati ada na tabia zako mbaya zinapozungumziwa unakirihika, kinapozungumziwa kitu kingine, kinakupendza na kuwa hadithi yenyen kukuutia*”. (Juzu 3: 971 -973)

Kila mtu ana silika ya kuvutika kwenda kwenye mielekeo yote miwili ya kinafs (nafsaaniyyah) na ya kiroho (ruhaaniyyah). Mwenyezi Mungu Mtukufu anasema ndani ya Qur'an:

“*Na kwa nafsi na kwa aliye itengeneza! Kisha akaifahamisha uovu wake na wema wake.*” (Shams, 91: 7-8)

Dhambi na uchamungu daima viro katika hali ya kumshawishi na kumhamasisha mwanadamu. kwa sababu hii, mwanadamu ni kama uwanja wa vita ambapo kuna mapambano mapambano yasiyokwisha baina ya mielekeoa ya mrengo wa nafsi ambao humchochea mtu kuelekea kwenye maovu, na mrengo wa roho ambao huchochea kwenda kwenye mambo mema.

Ni jambo linalokubalika kuwa mwanadamu anapoishinda nafsi yake kwa hiari huchukuliwa kuwa bora kuliko malaika. Lakini, akipiga magoti mbele ya nafsi yake huhesabiwa kuwa dhalili na duni kabisa kuliko mnyama (*bal hum adhal*).

Madhambi na uchaji mungu siku zote ni mambo yanayomhamasisha na kumtia wasiwasi. kwa maana hii binadamu ni kama vile yupo katika uwanja wa vita na lenye migogoro ya mara kwa mara na lenye kumlazimisha mtu aende katika uovu na muelekeo wa kiroho ambao humvuta mtu katika mazuri. Imekubalika kuwa mwanadamu anapoiweza nafsi yake muda wote pasiposhurutisho mtu huyo huchukuliwa kuwa ni aliye bora kuliko malaika. Ingawa akiamua kuipotosha nafsi yake atakuwa yupo chini zaidi ya wanyama (*bal hum adhal*)²². Hali hii ya kuwa bora kuliko malaika inatokana na ukweli kwamba hawakumbani na vikwazo vyovyote kama vile nafsi wanapo-mueleke Mwenyezi Mungu katika ibada, tofauti na mwana-damu ambaye analazimika kupambana na vikwazo hivyo vya bayana na vyenye kuogofya. Hali ikiwa hivyo, kila mtu huvuti-ka kuelekea kwenye kuwa “Firauni”. Mazingira na njia za kila mtu zinatofautiana, hivyo katika mirengo hii kuna ambayo ni midogo kama chipukizi, ilhali katika mazingira mengine, pindi fursa mbalimbali zinapoibuka, mrengo huu huwa mkubwa na kugawanyika katika sehemu mbalimbali.

Akielezea sifa hii nzuri, Mawlana Rumi hataki watu wana-

omfanya Firauni kama lengo la mishale ya ukosoaji na laana zao wasahau kwamba wana Firauni mdogo ndani mwao. Kwa sababu Firauni huyu mdogo ameendelea kubaki katika ganda lake, bado hajaweza kufikia ukamilifu wa mazingira ya Firauni maarufu katika historia. Firauni huyu mdogo akipata mazingira ya kustawi na kukua, hatochelewa kubadilika kuwa Firauni wa kweli ambaye aliuzuliwa katika nafasi yake na kuondoka.

Kwa hali hii, Rumi anaashiria kwamba wale wanaowakosoa wenzao mara zote nao pia hujidanganya wakidhani kuwa nafsi zao haziwezi kukosolewa na anasema kwamba hali hii hutokana na kiburi.

Katika utenzi mwingine, akielezea nukta hiyo hiyo, Rumi anasema:

“Majivuno, kujiona kuwa upo juu zaidi yaw engine, daima hufuata wadhifa, cheo, utajiri na mali; kwa sababu matajiri ni wale ambao hubeba kinyesi cha wanyama ili kuwashia moto beseni la kuogea.

Mambo haya mawili, cheo na utajiri, huinenepesha ngozi na kuifanya iwe nzito na kuijaza mafuta, nyama, kiburi na majivuno.”

Mathnawi: “*Shetani ni muelekezi, ni kiongozi kwenye njia ya kiburi, kwa sababu ndiye wa kwanza kuangukia na kunasa katika mtego wa cheo cha kidunia!*”

“*Laana hii ni laana ya shetani, Shetani alizidiwa na nafsi yake akasema, “Mimi ni bora zaidi kuliko yeye.” Kwa hakika, ugonjwa huu upo ndani ya kila kiumbe, ndani ya nafsi ya kila mwanadamu.*” (Juzu 1: 3216)

“*Ewe unayeficha maradhi ya nafsi chini ya pazia la unyenyekevu na staha! Kama mtu akikukasirisha, akakuc-*

hochea na kukuhamasisha, rangi ya uchafu itatoka nje kwe-upue, kama maji yenye uchafu ndani yake." (Juzuu 1: 3218)

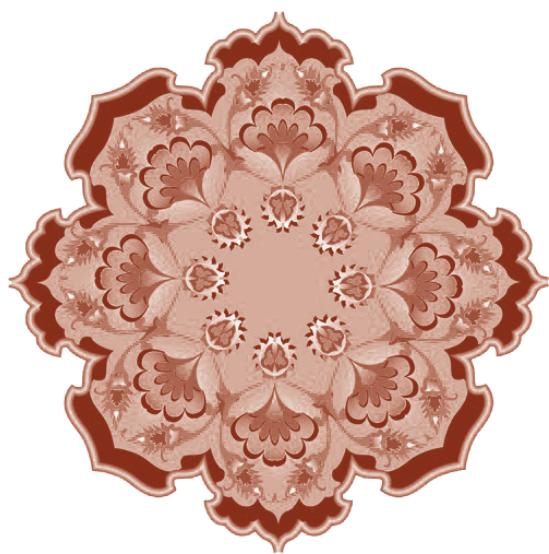
Katika viumbe wote, wanadamu na majini ndio viumbe pekee waliopewa nafsi. Kwa mujibu wa maoni yaliyo mas-huhuri, Shetani, kabla ya kumuasi Mwenyezi Mungu, alikuwa mwalimu wa malaika, lakini kwa kuwa alitokana na kizazi cha majinni, alikuwa na nafsi. Kwa sababu hii, malaika walipotii amri ya Mwenyezi Mungu baada ya kutakiwa kusujudu mbele ya Adamu, Shetani akadai kwa kuwa yeye aliumbwaa kutokana na moto basi alikuwa bora kuliko Adamu aliyekuwa ameumba-wa kwa udongo. Hivyo, akakataa kusujudu akamuasi Mwenyezi Mungu Mtukufu. Lakini Mwenyezi Mungu hakumuuliza Shetani nani alikuwa bora.

Mwenyezi Mungu Mtukufu alimtaka Shetani atii amri Yake ya kusujudu, lakini, akipingana na amri hii, Shetani akaendelea kufanya ulinganisho. Tukitafuta njia za kukwepa maamrisho ya wazi ya Mwenyezi Mungu, tukikimbilia kwenye visingizio dha-ifu vya akili zetu kwa lengo la kuyaweka pemberi maamrisho na makatazo ya Mwenyezi Mungu, tutaangukia katika masiba na janga lile lile aliloangukia Shetani. Wale wanaochuma pesa kwa njia ya riba kwa kusema, "Nataka nipaye utajiri kwa hii na kufanya mambo mengi mema kwa pesa hii" ni mfano wa hili.

Kama ilivyosemwa hapo juu, kwa kuwa Shetani ndiye mfano wa kwanza wa mtu aliyeedhibitiwa na nafsi, wa kwanza kupingana na Mwenyezi Mungu kwa sababu ya kiburi, basi tendo kama hilo likitokea huelezwa kuwa ni sifa ya Shetani na kuhusishwa na *kitendo cha shetani*. Rumi anawahesabu wale wanaomkimbia Mwenyezi Mungu kwa sababu ya kiburi chao kuwa ni raia wa shetani. Wale wanaotekwa na dhambi iliyosababisha kuanguka kwa shetani hawawezi kunusurika dhidi ya kukataliwa na kulaaniwa na Mwenyezi Mungu.

Kutatanishwa Na Kiburi

KUTATANISHWA NA KIBURI

Panya mdogo alishika hatamu ya ngamia mkubwa, na kwa kushika kwake hatamu hiyo akaanza kutembea kwa ku-jigamba mbele ya ngamia huyo. Ngamia kutokana na asili yake ya upole aliendelea kutembea kana kwamba hakuna kilichotoka, na panya huyo, akiwa hatambui unyonge wake, akasema: “Nina nguvu na ukubwa ulioje! Yaani ninaweza hata kumuonzoa mnyama mkubwa na mwenye nguvu kama huyu!”

Wakiwa wanaendelea na safari wakaufikia mto. Baada ya kuuona mto yule panya mdogo mwenye majigambo aka-patwa na baridi ya woga wa hali ya juu. Ngamia akijua kiburi alichokuwa nacho panya, akasema: “Ewe ambaye ulikuwa ukiniongoza katika njia za milima na mabonde kwanini umesi-mama ghafla? Kwanini umepatwa na mshangao? Endelea na ingia katika huo mto; kwa ujasiri wako wote, wewe si kiongozi wangu wa kuongoza njia? Je, ni vyema kweli kuniacha njiani namna hii?”

Panya akiwa mwenye aibu, akajibu huku akiwa na kigu-gumizi: “Rafiki yangu! Mto huu ni mkubwa sana na una kina kirefu kiasi ambacho mimi nikiingia naweza kuzama” Ngamia akaingia ndani ya maji yale na kusema: “Ewe panya mwenye

upofu! Haya maji ni mafupi yanaishia magotini tu, hakuna chochote cha kuogopa!” Baada ya kuona hakuna chaguo jingine, panya akaamua kukiri kuwa: “Ewe ngamia! Mto una-weza kuwa ni kitu kidogo kama sisimizi kwako lakini kwangu ni kitu kikubwa mno. Urefu wa magoti ya viumbe unatofauti-ana. Kama utaichukua miguu yangu mia moja na ukaipanga mmoja baada ya mwingine basi katu haitoweza kuyafikia magoti yako”.

Baada ya kuyasikia maneno haya ngamia mwerevu akampa ushauri yule panya: “Kwa hali hiyo, usidanganywe na fahari na majivuno yako; na usiwatendee wengine mambo yasiyo ya kiutu na tambua nafasi yako. Usidanganywe na ukimya na ulaini niliouonesha kwako, kwani Mwenyezi Mungu hapendi wenyе kiburi. Rudi na kamtafute panya mwenye kimo kama chako umuongoze!”

Panya sasa akatambua makosa yake na akawa na aibu sana, akasema: “Samahani kwa yote niliyotenda! Sitorejea kufanya hivyo tena, lakini tafadhali naomba unichukue na kunivusha katika huu mto!” Ngamia akamjibu: “Haya ruka katika mgongo wangu! Kukuchukua wewe na kukuvesha hapa ni jukumu langu. Wajibu wangu ni kuwasaidia maelfu ya wale wanyonge kama wewe.” Ngamia akamchukua panya na kumvusha.

Katika kisa hiki kilichosimuliwa na Mawlana Rumi, panya anawakilisha wale watu wote wenyе tabia ya kuyachukua mambo makubwa wasiyoyaweza; panya alijiona na kufikiri kuwa yeye ni bora kuliko yeyote yule, ilhali ngamia ni alama ya mtu mwenye subira, mwenye busara, mwerevu na mwenye ukomavu. Lengo la kisa hiki ni kuonesha hekima, busara, mifano ya mawazo, fikra na hisia mbalimbali. Tingo zifuatazo zinatuonyesha hekima kubwa inayopatikana hapa:

“Shaba haiwezi kutambua kuwa ni shaba mpaka iwe dhahabu. Moyo hauwezi kutambua makosa yake au kuulewa uduni wake mpaka upate msimamo na uthabitilfulani wa kiroho. Ewe moyo! Iokoe nafsi yako dhidi ya gereza lenye kutisha la kiburi na majivuno na litumikie lengo la uhai na maisha ili upate kuwa dhahabu! Litumikie kwa upendo wa dhati...”

“Wapendaji hawa ni wale wenye nyoyo; kama ambavyo usiku na mchana hukimbiana, ndivyo nao wanavyoikimbia dunia, na kamwe hawaiendei tena!”

Yote haya yanaonyesha kwamba pindi majivuno au umimi unapoingia ndani ya moyo, ibada ya kuabudu sanamu ya wad-hifa na cheo huanza kusambaa; katika moyo kama huo kamwe hapawezi kuwa na huruma kwa sababu majivuno na umimi ni kansa ya maisha ya kiroho. Sababu ya majivuno na umimi ni mtu kudanganyika na uwezo aliopewa na Mwenyezi Mungu. Japokuwa sisi ni kama punje ndogo ya mchanga ndani ya jangwa kubwa, tunasahau mipaka yetu na kudanganywa na sifa na fursa ndogo tunazopipata, na kisha hujidanganya kuwa ni bora juu ya wengine; huku ni kujidanganya tu.

Bila shaka, majivuno humfanya mtu ajione kuwa ana nguvu, kipawa na uwezo zaidi ya ule alionao. Lakini je uwezo wa viumbe vyote sio uleule amba Mwenyezi Mungu Mtukufu amewajaalia? Aibu iwe juu ya wale wasioutambua ukweli huu! Kiburi cha Firauni na Namrudh kiliwafanya wadai uungu; matokeo yake wakakumbana na adhabu ya Mwenyezi Mungu. Ndiyo maana Mtume Muhammad (s.a.w), hususan anapopata ushindi, alikuwa akiwashauri kuwa watifi na wanyenyekevu na kuwazuia dhidi ya majigambo. Wakati wa vita vya Badr, ambapo Uislamu ulipata ushindi, malaika elfu moja, kisha elfu tatu na hatimaye elfu tano, kulingana na kiwango cha imani

ya waumini hao, walitumwa na Mwenyezi Mungu kuja kuwasaidia Waislamu. Mwenyezi Mungu anasema ndani ya Qur'an Tukufu:

"...Na wewe hukutupa, walakini Mwenyezi Mungu ndiye aliye tupa..." (Anfal, 8: 17)

Mtukufu Mtume (s.a.w) na Maswahaba (r.a) wamekuwa mifano ya milele kwa wanadamu wote kutokana na mwenendo wao. Wakati wa ufunguzi wa Makkah, Mtume Muhammad (s.a.w) kiukweli hakuuteka mji huo bali aliziteka nyoyo za watu. Wakati wa kuingia katika mji huu mtukufu hapakuweupo na ishara zozote zinazoonyesha kuwa amepata ushindi; Mtukufu Mtume (s.a.w) alikuwa ameinamisha kichwa chake kana kwamba ni mwenye kusujudu akiwa juu ya ngamia wake, akiwa amejawa na hisia za shukrani kwa Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hali zote hizo zina mafunzo mengi. Kwa sababu hii imesemwa kuwa: '*Mwenye kuijua nafsi yake humjua Mola wake*'.

Mawlana Rumi anawaonya watu akisema: "Ewe mwenye kughafilika! Kwa kuwa wewe sio mtume huwezi kujua kile kilicho nje ya uwezo wako na hakuna atakayekufuata: itambue nafasi yako katika njia hii na ufuate msitari wako, usiende mbele zaidi! Tembea nyuma ya kiongozi mkuu katika njia ya ukweli ambayo unaifuata ili siku moja uibuke kutoka katika kisima cha nafsi na kuwa sultan wa hisia, kama Nabii Yusufu (a.s)".

"Kwa kuwa huna uzima wa milele wa Mwenyezi Mungu, wala huna lugha ya Mwenyezi Mungu, basi sikiliza! Ukitisema kitu basi kiseme kana kwamba ni swalili maneno hayo yawe na faida na upate kujifunza kitu! Zungumza na Sultan wa masultani ukiwa kama mtu maskini na mwenye shida!"

“Mwanzo wa majivuno na chuki ni kupenda matamano yote ya nafsi, utajiri na tamaa za kidunia kupita kiasi. Tamaa hizi zenyenye kukithiri huingia ndani ya moyo na kugeuka na kuwa tabia! Tabia mbaya inapoimarika na kuwa na nguvu, utamtukuna kila mtu atakayejaribu kukufanya uachane na tabia hizo na utaanza kumchukia. Hata wanaoabudu masanamu huifanya ibada yao kuwa mazoea; huwafanya uadui na kuwac-hukia wale wanaojaribu kuwazuia kufanya hivyo.”

Tunamuomba Mwenyezi Mungu atulinde dhidi ya udan-ganyifu na utatanishi wa kutatanishwa na majivuno na kiburi, na atujaalie kuwa mionganini mwa wale wanoyitambua, ambao wanazitambua nafsi zao, watu wema ambao huutumia umri na uhai wao katika kumuabudu Muumba!

Amiin!

